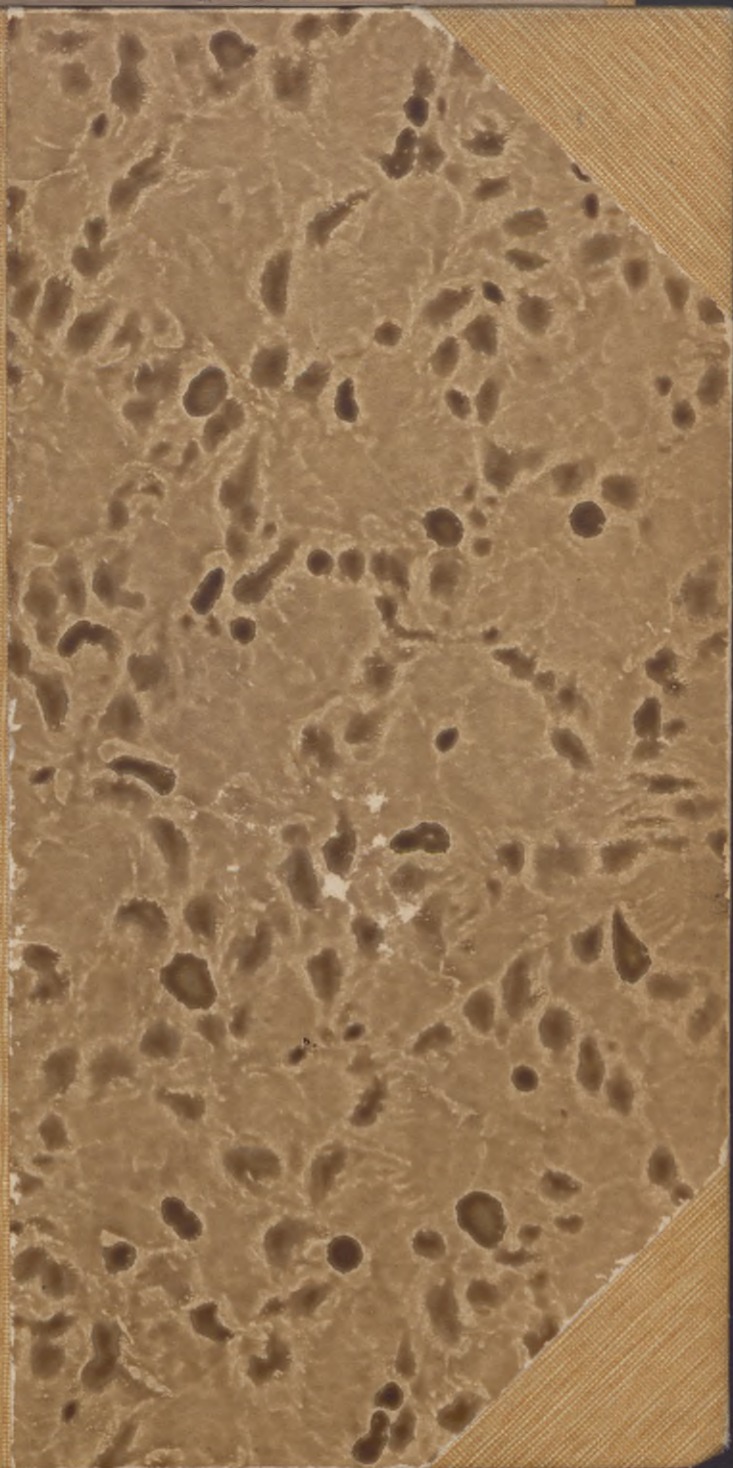

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

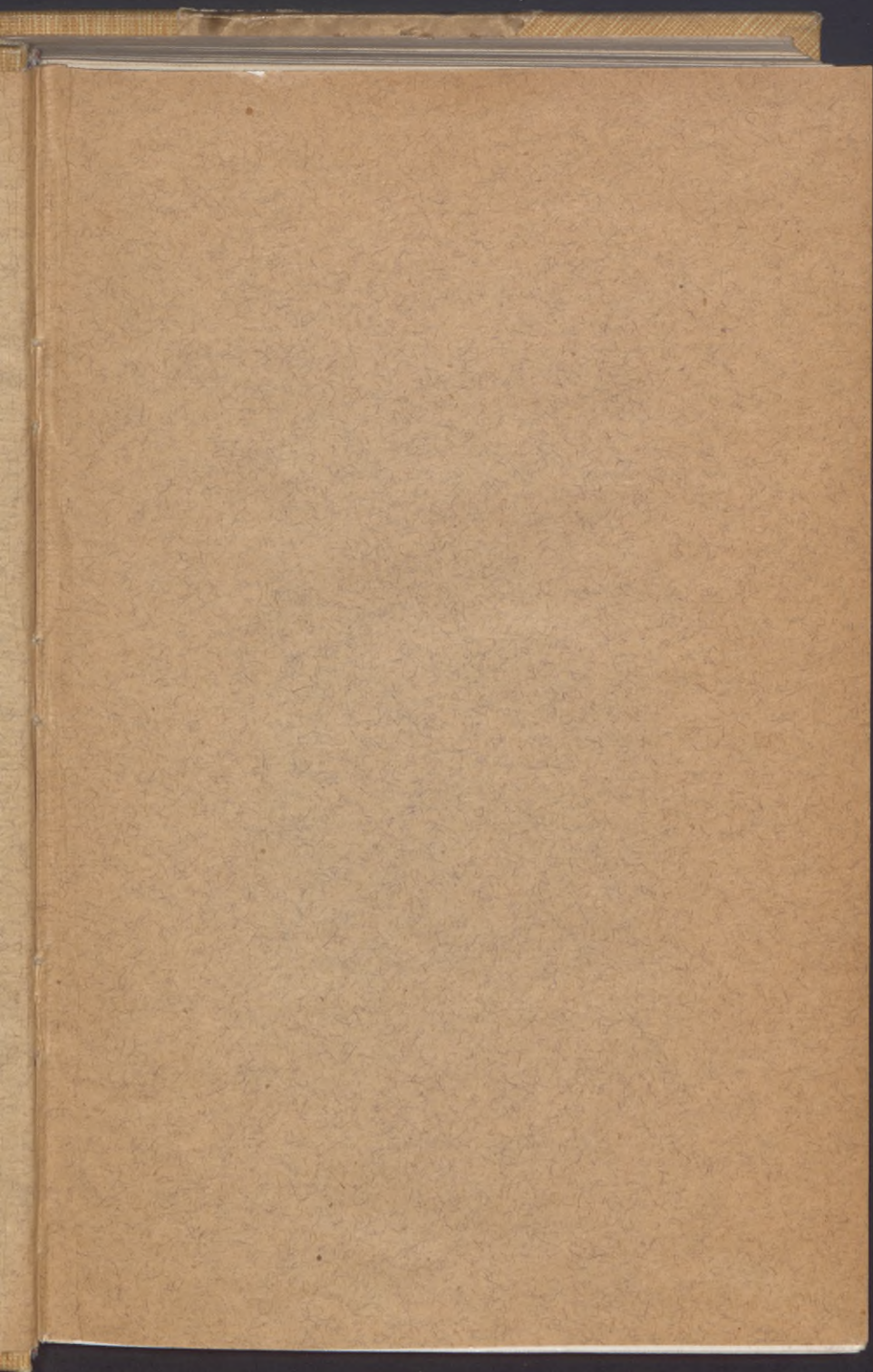

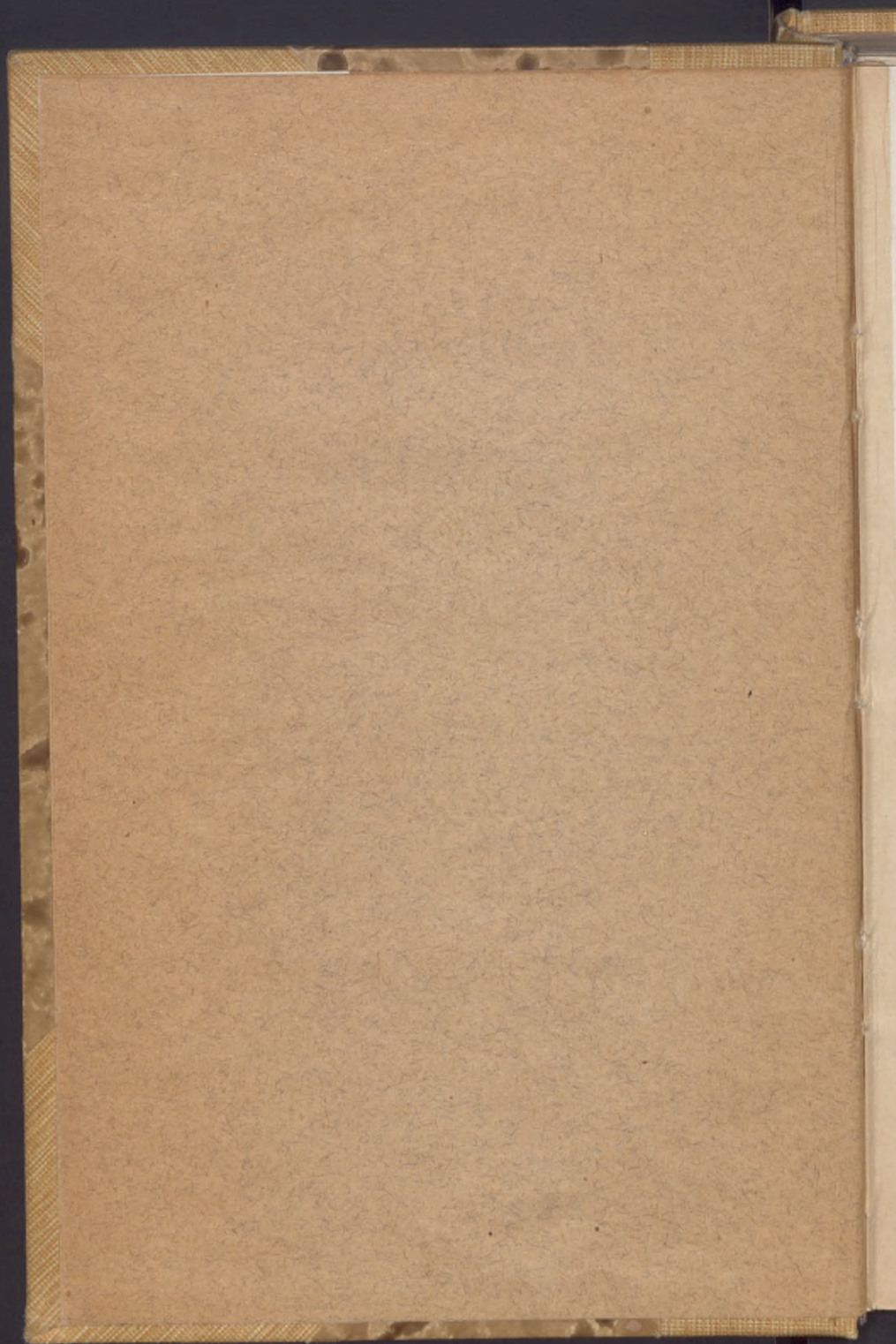
GASTRÖM
FRYGT
SÄCKS
TITMEN-
RESA

Litt.
Sv.

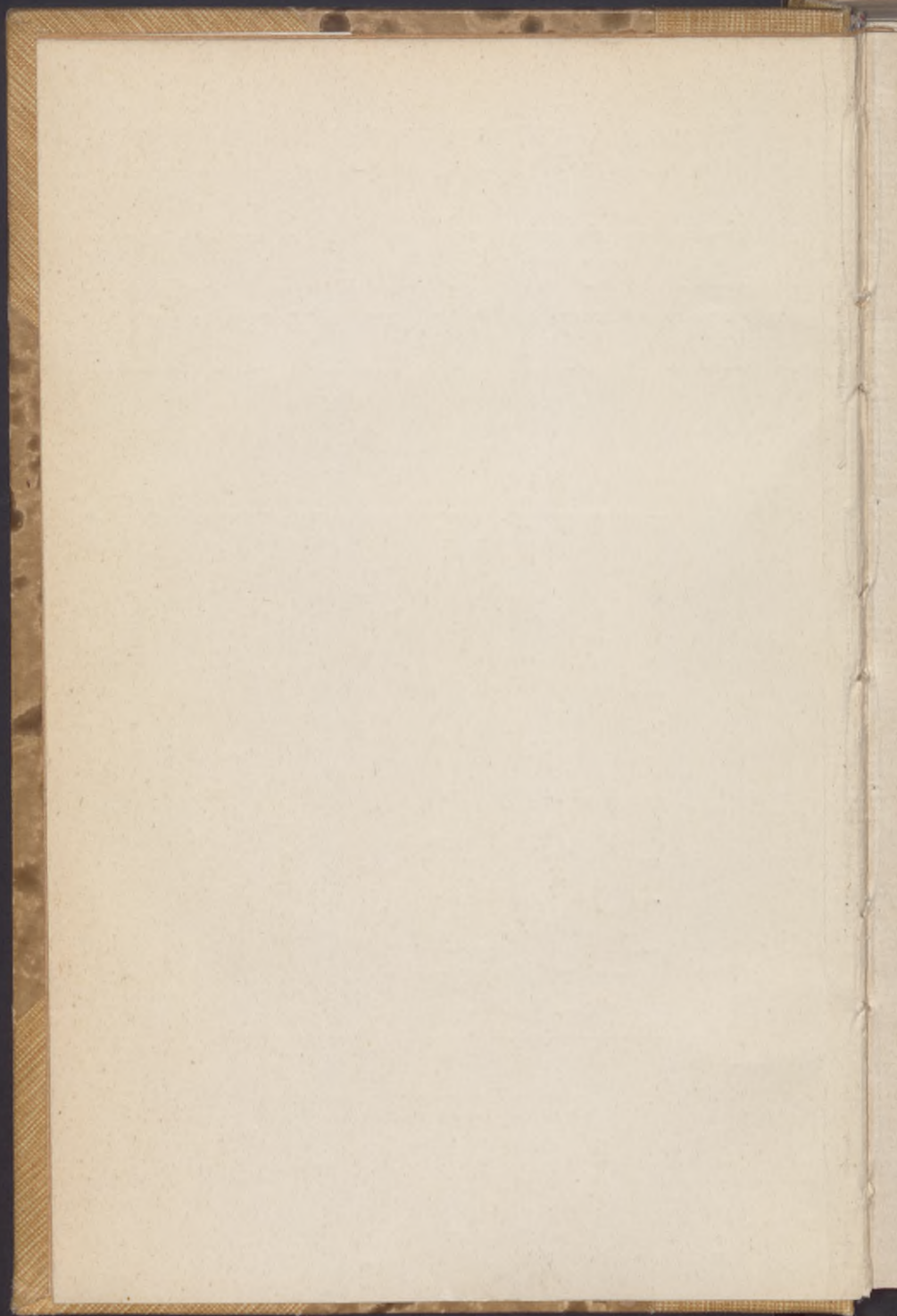

GUSTAF HELLSTRÖM
BENGT BLANCKS
SENTIMENTALA
RESA

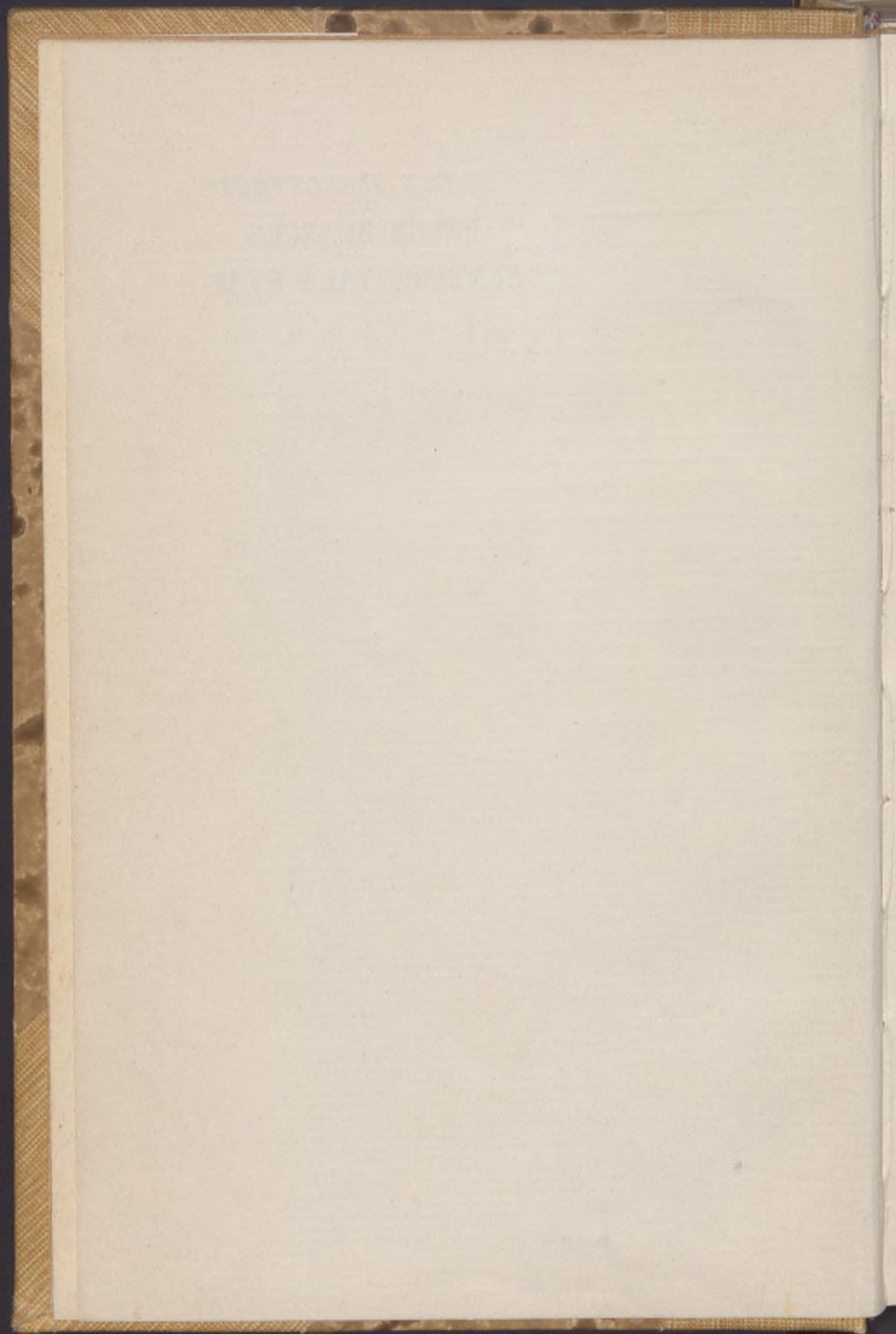

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

22

GUSTAF HELLSTRÖM
BENGT BLANCKS
SENTIMENTALA RESA

GUSTAF HELLSTRÖM

BENGT BLANCKS
SENTIMENTALA RESA

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM 1917
A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

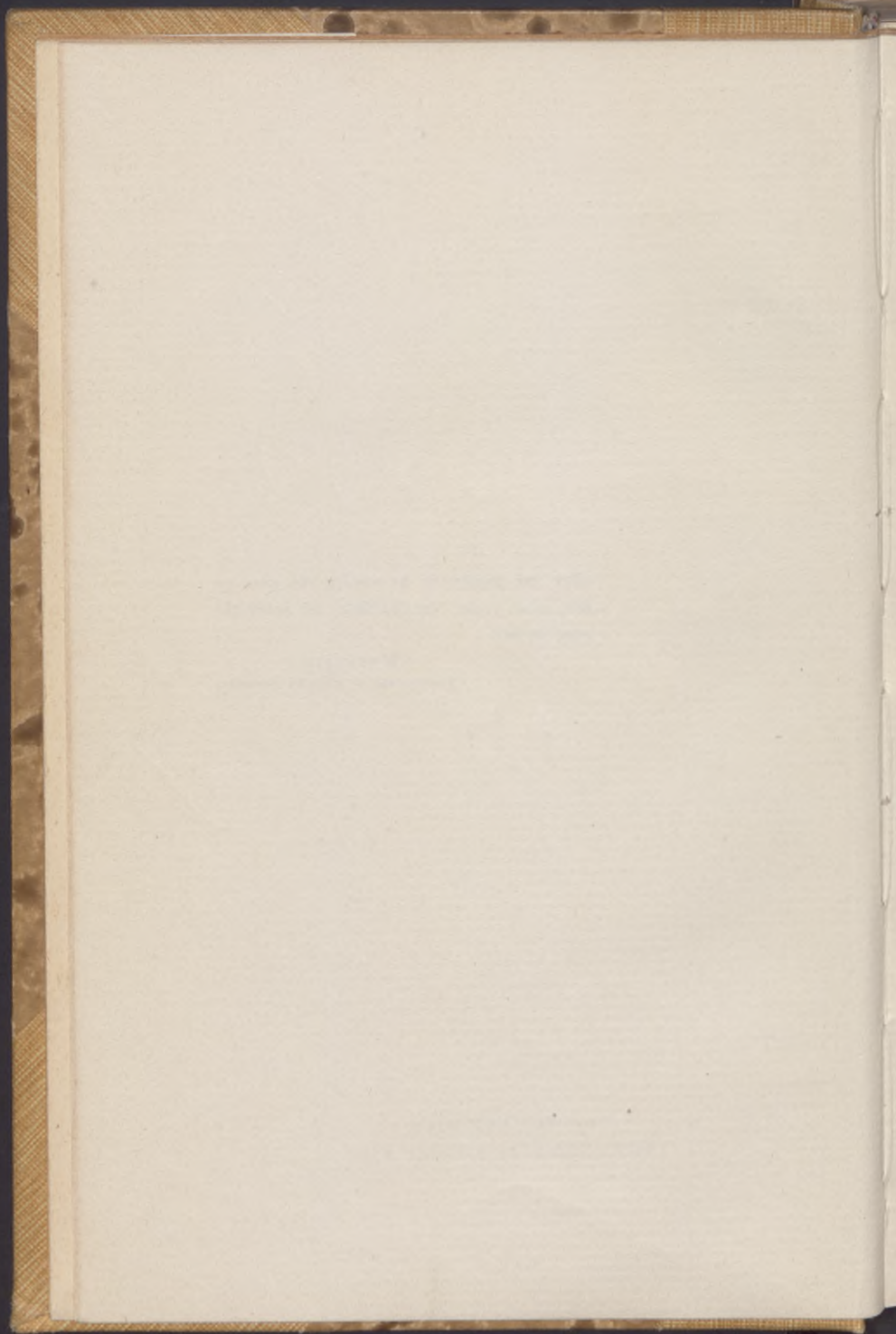
STOCKHOLM 1917

A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

*Give me purity to be worthy the good in
her, and grant her patience to reach the
good in me.*

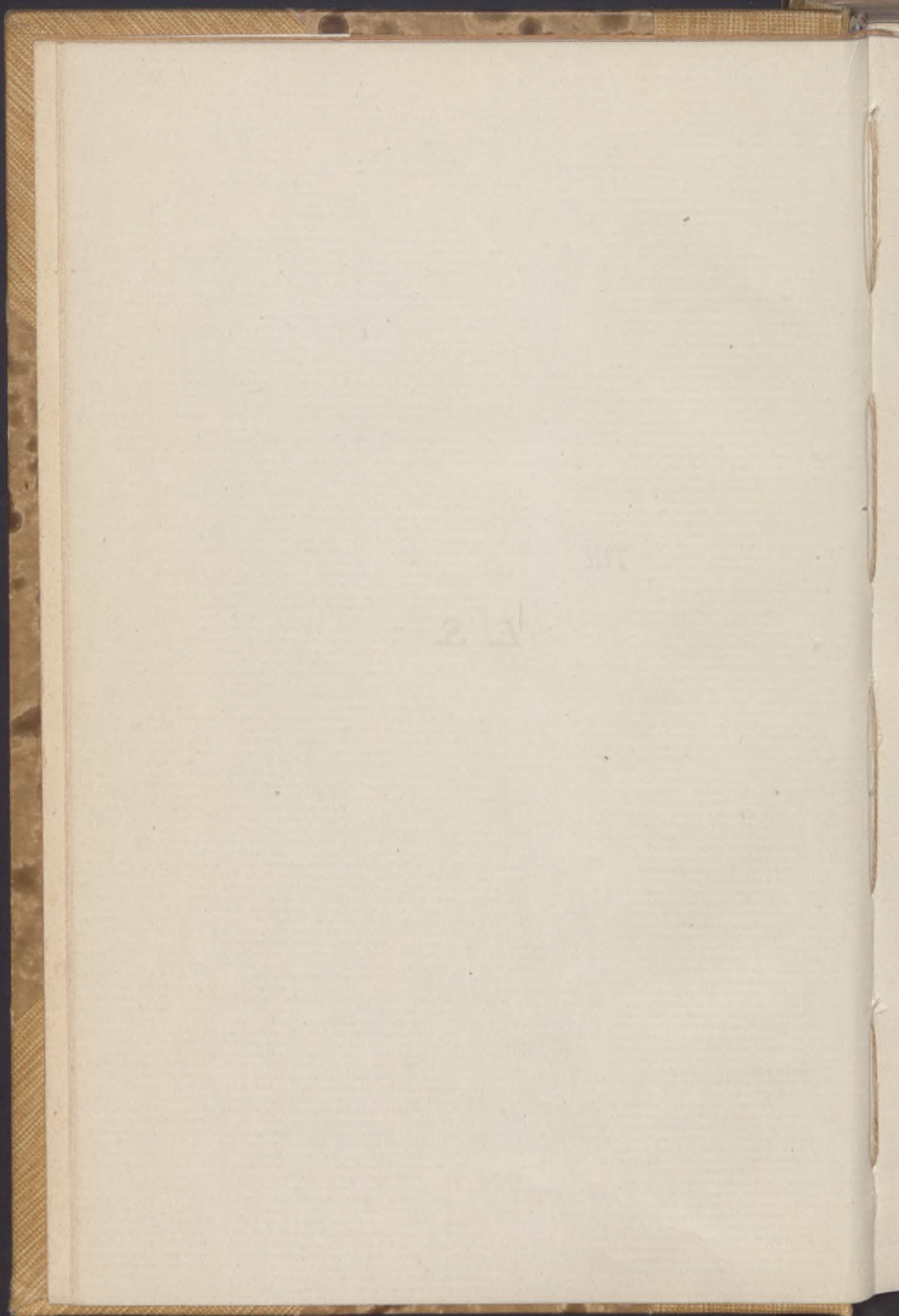
Meredith

i •The Ordeal of Richard Feverel•.

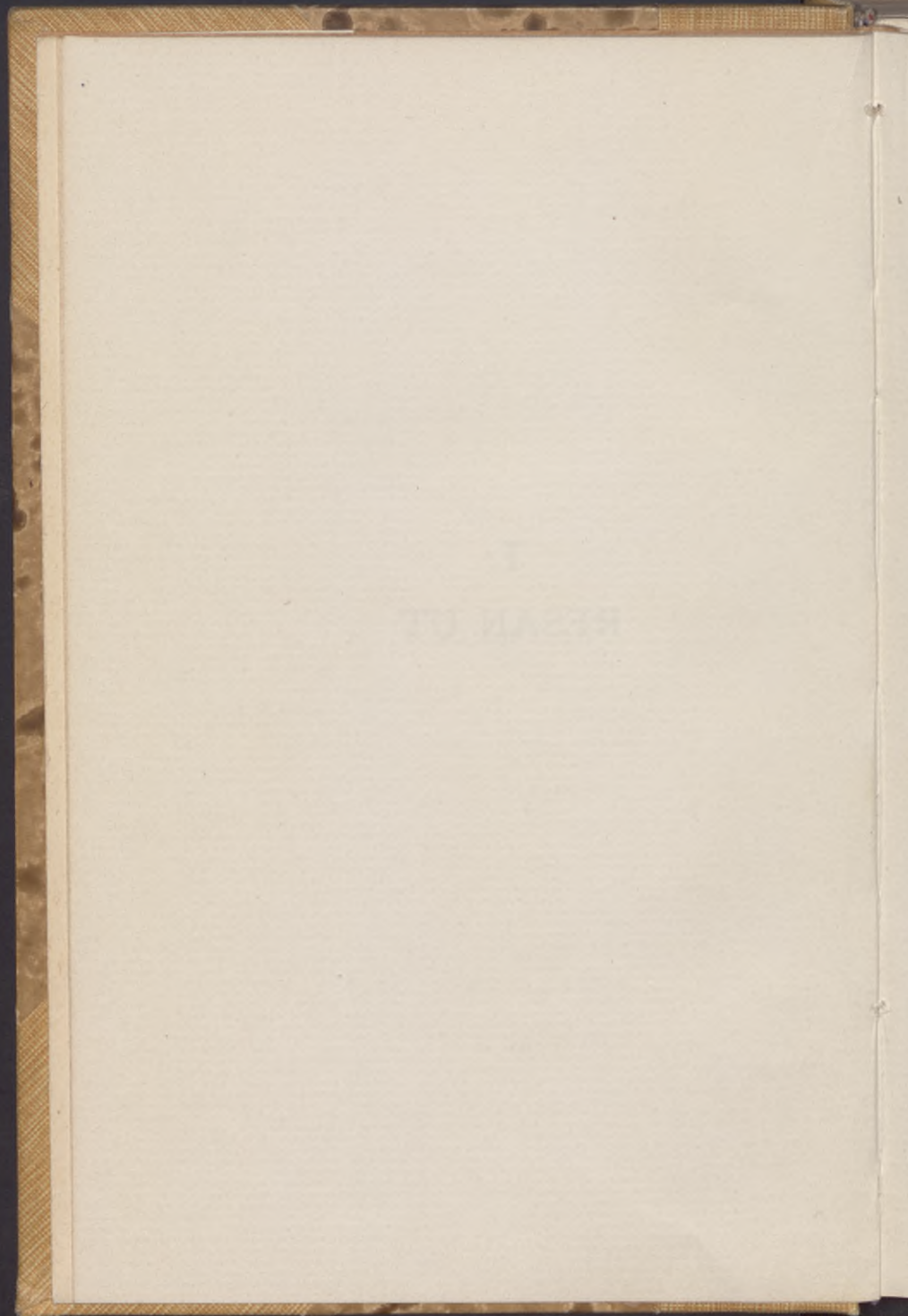

Till

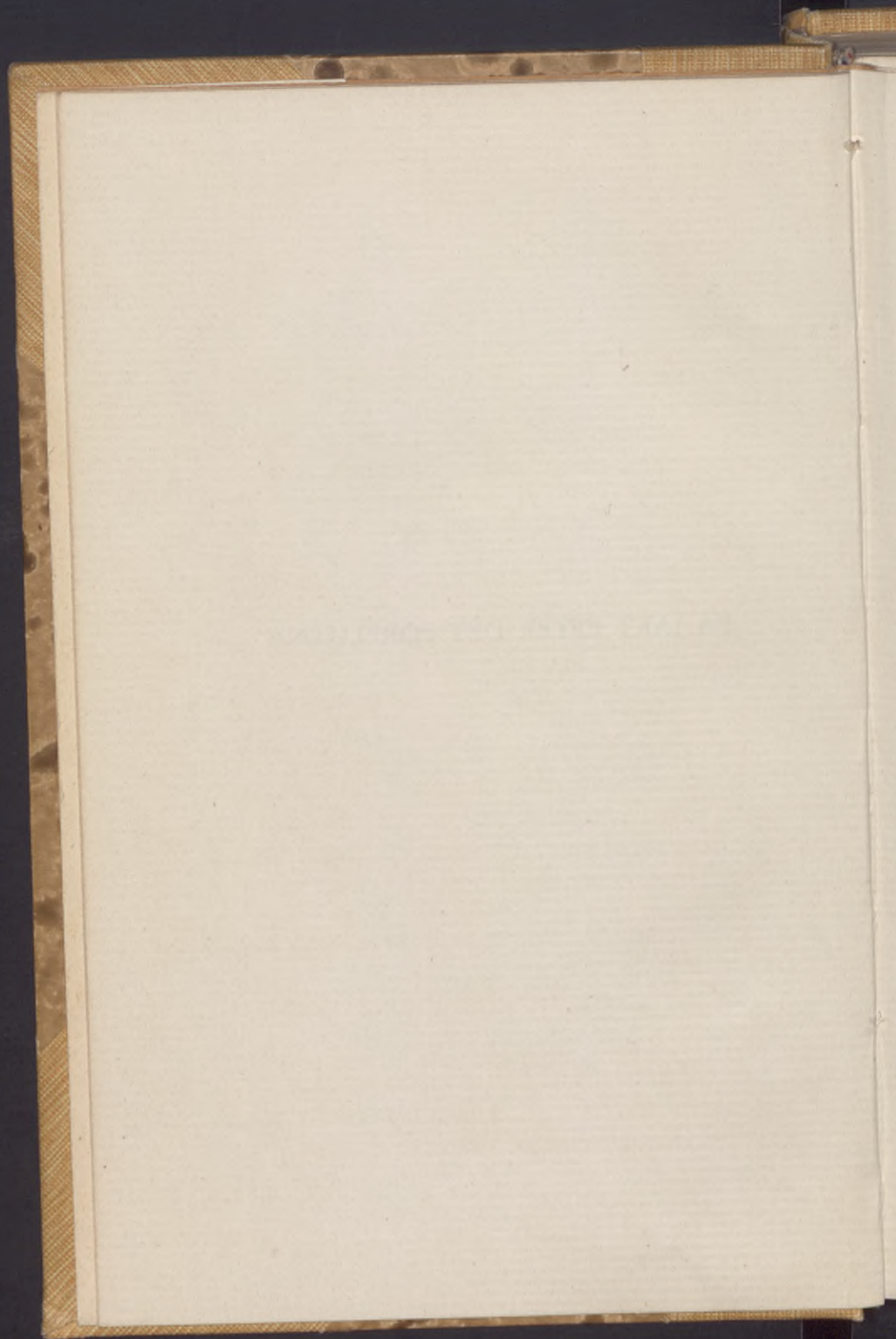
L. S.

I
RESAN UT

PÅ JAKT EFTER DET FÖREFLUTNA

Äntligen, efter två dygns resa, var han framme.

Men chauffören måste i mörkret ej ha sett numret på huset. Eller också hade han ej uppfattat det riktigt, när Blanck för en halv timme sedan uppgivit det utanför Gare du Nord.

Med en otålighet, som om det gällde att i tid hinna säga farväl till en döende moder, reste han sig upp i bilen, knackade hårt mot rutan och ropade:

— Trettionio! Trettionio! I Herrans namn, trettionio!

Chauffören svarade med en svordom och klämde till med alla bromsar. Bilen åkte några meters kana på den oljedränkta asfalten och tvärstannade med ett ryck. Gladstonebagen, som ställts ovanpå kofferten vid sidan om chauffören, slungades ut på trottoaren och själv föll Blanck handlöst tillbaka mot kuddarna.

Han steg skyndsamt ur. Hans hjärta klapade.

— Trettionio, trettionio, skrek han och pekade på en öppen port, ur vilken ett sparsamt elektriskt ljus flöt ut, lagom starkt att lysa upp en kvadratmeter av trottoaren framför.

Självtog han resväskan och skyndade i förväg, medan automobilen följde backande efter.

Inne på hotellkontoret möttes han av en medelålders halt mansperson i sportmössa och med cigaretten fastklistrad vid underläppen.

Detta möte var hans första desillusion.

Han frågade:

— Madame Dupin är inte längre här?

Med en övad tungspetsgest slet den halte manspersonen cigarettstumpen från underläppen och placerade den omsorgsfullt på skrivbordskanten:

— Nej, monsieur, det är över ett halvt år sedan jag och min hustru köpte hotellet av madame Dupin. Hon har flyttat tillbaka till sin hembygd.

— Så—å — — —

Detta var, som sagt, hans första desillusion. Ju närmare Berlinexpressen fört honom till Paris, ju livligare hade han suttit och tänkt på detta: hur han skulle störta in på hotellkontoret, slå armarna kring gamla madame Dupin, snurra runt med henne och kyssa henne på båda kinderna. Han hade ej tänkt på denna entré som man sitter och planerar ridåöppningen i en fransk fars. Han hade tänkt att just så skulle det ske, därför att han kände det så, därför att det var en av andfådd spänning fylld mänskas enda och spontana sätt att i ett ögonblick som detta ge uttryck åt orden:

— Äntligen framme! Äntligen tillbaka!
Äntligen — hemma!

Och nu var madame Dupin inte längre här. Hade samlat tillräckligt mycket pengar på sitt artistklientel och i enlighet med gammal god fransk sedvänja flyttat tillbaka till utgångspunkten för sitt arbetsamma liv.

Blanck greps av en nervös misstämning. För en stund föreföll det honom som om meningen med hela denna långa resa plötsligen förfelats. Madame Dupin borta! Ramen inte längre densamma.

Han betraktade den nye ägaren. Han tyckte ej om hans utseende. Där var någonting lömskt i blicken. Han bar dessutom ingen löskrage och såg av denna anledning — likt de flesta andra män med oregelbundet kranium — ännu mera ut som en förbrytare än han förmodligen gjorde, när han var fullriggad för söndagsapéritifen.

— Har ni några rum lediga? frågade Blanck.

— För all del, monsieur, så här tidigt i september är det alltid lite tomt.

— Är nummer elva ledigt?

— Ja, monsieur.

Han vände sig om och sträckte ut handen efter nyckeln.

Blanck var honom tacksam för gesten. Värden hade undgått att se, hur han plötsligen ryckt till och hur blodet färgat hans kinder. Blanck kastade en snabb blick på det lilla hyll-

facket närmast elvan. Tolvans nyckel hängde där. Hon var alltså inte inne.

— Är det för lång tid? frågade värden.

— Vet inte! Beror på!

— Bien, monsieur, vill ni följa med mig upp, ska jag visa... Tre trappor, andra dörren till vänster.

Blanck gick bakom honom uppför trappan och log. Han behövde ej upplysas om, var elvan låg...

— Och nummer tolv?

— Upptaget, monsieur. En ung dam.

Blanck grep om ledstången och måste stanna för sitt hjärtas skull.

— Är hon...?

— Monsieur?

— Jag menar... Saken är den, att jag känner till elvan. Bott där förr. Jag vet, att där bara är en tunn dörr mellan elvan och tolvans. Man kan höra så gott som vartenda ljud. Jag menade: för den unga damen något väsen?

— Monsieur kan vara fullkomligt lugn. Det är bara på första våningen vi hyr ut åt natt-partier. Det är vår affärsprincip, det och så renlighet. Precis som på madame Dupins tid.

— Bon!

De hade hunnit upp. Medan värden öppnade till elvan, blev Blanck stående lutad mot korridorväggen och stirrade på ett par damkängor utanför tolvans dörr: två små hög-

klackade, bruna kängor, med långa skaft. Hennes kängor!

Värden hade vridit om det elektriska ljuset inne i elvan. Blanck trädde in i det lilla rummet. Han såg sig ivrigt och nervöst omkring. Plötsligen log han. Det var sig alldeles likt: den stora sängen, skrivbordet vid fönstret, klädskaåpet med spegeln i ena hörnet. Och där var dörren till tolvan! Precis som för ett år sedan! Nej, inte alldeles; handtaget i dörren var borta...

Medan han gav värden order att betala chauffören och låta bära upp sakerna, fortsatte han att le. Dörren till tolvan... En gång i tiden — för två år sedan — hade där ej heller varit något handtag i den. Men en dag hade han begärt att få det ditsatt... Madame Dupin hade lett och förstått och lytt.

Han tog några nervösa steg fram och tillbaka mellan möblerna. Så fick han en idé. Han gick ut i korridoren, såg sig omkring, lyssnade. Allt var tyst. Endast nere från bottenvåningen hördes hotellvärden tala med chauffören. Snabbt — och en smula skamset — böjde sig Blanck ned och plockade upp damkängorna utanför tolvans dörr. Han betraktade dem med noggrannheten hos en skomakare, åt vilken man lämnar ett par skodon till reparation. Plötsligen rynkade han pannan. Inne i skaften stod där i guldskrift på en vit sidenlapp: The Hanan Shoe Co, New York.

Förr i tiden hade hon alltid brukat köpa sina skor hos Walk Over. Han studerade kängorna på nytt. De voro tämligen nya. Kanske Hanan kommit på modet, sedan de skilts. I alla fall en ny firma han ej hört talas om. Han ställde skyndsamt kängorna från sig vid ljudet av en knarrande golvtilja: en nyfiken rumsstäderska i lömska, mjuka filtofflor stod och stirrade på honom. Han drog sig tillbaka med ett fånigt leende och en känsla av att ha blivit ertappad med fetischistiska tendenser.

Efter en summarisk toalett skyndade Blanck ut. Klockan var redan tio nu. Den lilla gatan låg mörk, sedan de sista små mjölk- och matvarumagasinen bommat till. Med långa mellanrum speglade sig några lyktor, sömniga som nattlampor, i den oljedränkta asfalten. Men borta i fonden, där de två stora stråkvägarna korsade varandra, lyste det som på en utställning från de två hörnkaféerna och spårvagnar svängde ringande förbi som fullsatta karuseller.

Det var därborta han mött henne den första gången och det var dit de brukat gå ibland om kvällarna.

Terrasserna voro fullsatta. Han såg in i grupperna kring borden. Här och där möttes han av ett tillrop:

— Nej, se på fan! Blanck! Tillbaka! Hej!

Han viftade med handen till svar och fortsatte. Men han fann henne ej. Han gjorde en

avstickare till några restauranger i kvarterets periferi med samma resultat, gick långsamt tillbaka igen och slog sig ned vid ett bord med gamla bekanta.

De uttryckte ingen glädje över att återse honom. Och — vad mera var — ej heller någon avoghet. De hade sett alltför många människor komma och gå och dyka upp igen. Frågor och svar föllo korta och med långa mellanrum.

— När kom du?

— I kväll.

— Och därhemma i Stockholm?

— Sig tämligen likt. En del nya bankhus. Mera smoking och champagne på krogarna. Flera stormklockor och unghögerhinkar i politiken. Allting som det bör vara i ett land med framtid. Och här?

De sågo på honom förvånat och samtidigt förnärmat. Deras blickar sade: Vad fan nu då, kan någonting förändras här annat än ansiktena! Och de besvarade ej ens hans fråga.

— Stanna länge?

— Vet inte. Beror på.

Var och en föll åter tillbaka i sina egna bekymmer och funderingar. Blanck satt med käppkryckan under hakan och stirrade in i folkströmmen: borgare, arbetare, artister. Han sökte efter en kvinnas ansikte. Hans första impuls hade varit att fråga efter henne. Hade de sett henne? Men han ville ej göra det

med detsamma. I stället började han höra sig för efter andra: likgiltiga människor, han känt. Han nämnde en hel del namn och fick till svar ett: Vet inte. Borta. Har inte sett. Finns ännu kvar. Vid ett tillfälle fick han till livs en lång historia om en man, som måst packas in och sändas tillbaka hem, trasig från hjärnan till skosulorna.

— Sprit?

— Kokain. En modell lärde honom konsten.

För ett par år sedan hade den mannen varit hans rival.

En lång stund efter frågade Blanck:

— Och landsmaninnorna härnere?

Ingen hade någon särskilt anmärkningsvärd skandal att annotera.

— För resten, inföll någon, är du inte förlovad hemma i Stockholm? Jag tycker mig ha sett någonting i tidningarna.

— Slut, svarade Blanck.

— Alltså ute på wedding-trip på egen hand?

— Ungefär.

— Ack ja! »Man ska inte vara ensam och man ska inte vara många. Man ska vara två.» Och så är det inte heller bra. Fan vet, precis, hur många man ska vara.

Han gäspade. Det blev tyst. Nu hade Blanck förlorat sin chance. Han kunde inte fråga efter henne.

Han reste sig upp och lämnade dem.

Blanck irrade länge omkring i kvarteret från den ena restaurangen till den andra, i förhoppning att finna henne. Då och då gjorde han en avstickare tillbaka till hotellet för att se, om hon kommit hem. Men när han fann tolvans nyckel på dess plats, blev han stående en stund villrådig. Skulle han gå upp på sitt rum och invänta henne där? Han kände sig alltför nervös. Skulle han fråga hotellvärdens, hur dags hon brukade komma hem? Också detta bjöd honom emot. Hade det varit madame Dupin skulle han ej ha tvekat. Men han kände ej den nye värden och ville ej inblanda honom i hemligheten. Han drev åter ut, orolig och sömnlöst trött och satte sig att vänta vid ett bord på en av kaféterrasserna.

Klockan var redan tolv den sista gången han varit hemma på hotellet. Var kunde hon hålla hus. Förmodligen på en teater. Kanske på ett nattkafé. Med andra män? Vem hade hon varit tillsammans med, sedan de skilts?

Under hela resan hade denna tanke ej selsatt honom för en minut. Han hade endast varit buren av sin längtan. Men nu, när han var henne nära, andades samma överhettade atmosfär som hon, nu, när han vid borden omkring och på trottoaren framför såg leken mel-

lan man och kvinna, blev han plötsligen brännande het. Var fanns hon? Vem var hon tillsammans med?

Han plockade ur sin plånbok fram ett brev, det sista hon skrivit, det enda hon skrivit, sedan de lämnat varandra och som han kommit den långa vägen för att muntligen besvara. Brevet var tio dagar gammalt. Han kunde det nära nog utantill. Men han blev i alla fall sittande länge över det, granskade mening efter mening, som om han ännu en gång ville förvissa sig om, att han uppfattat det rätt.

Brevet löd så här:

Kära Bengt!

Det är mycket länge sedan jag en dag såg i tidningarna att du var förlovad — så länge att jag tycker det är år sedan dess. Och ännu i denna stund har det ej ingått i mitt medvetande. Jag fattar det inte. Jag fattar det mindre nu än för några månader sedan.

Kära vän, du tycker kanske det är underligt att jag skriver till dig. Men om du visste, hur många gånger jag skrivit till dig dessa många, långa, ensamma kvällar på mitt rum. Det har varit ett långt och underligt år, sedan vi skildes — underligt i all sin ensamhet. Det märkvärdiga är att jag lärt mig acceptera ensamheten, att jag kväll efter kväll suttit hemma — borta från allt och alla. Det är så mycket

man tänker på då, så mycket man tyvärr för sent lär sig förstå.

Jag förstår framför allt, hur liten gemensamhet jag har med de flesta människor, jag kommer i beröring med.

Det är så sällan man träffar någon.

Jag tror att det är slut med mitt meningslösa irrande. Man smiter inte från sig själv genom att ta nästa morgonexpress. Jag har funnit en fast punkt i allt virrvarr omkring mig och som jag ska försöka balansera mitt liv på.

Hade jag inte kommit till någon klarhet med mig själv, vete Gud, hur det gått. Jag hade väl inte orkat så länge, antar jag.

Hur mycket jag tänkt på dig! Du vet kanske inte, att du i mig har en vän. Men för dig betyder möjligen det ordet inte så mycket som för mig, en kvinna, hos vilken vänskapen inom det egna könet stryps av sexuell avundsjuka och vänskapen med en man tycks vara en omöjlighet, om man råkar se något så när skaplig ut. Och ändå, om vänskapen inte betyder så mycket för dig — också nu är du väl ensam som förr. Vad betyder det att man gifter sig — en yttre förändring, knappast mera! Att hon för resten skulle förstå dig, tror jag inte. Jag nästan vet det.

Under det år, som jag tänkt, har jag förlikt mig med att det gick som det gick — det var väl en nödvändighet för oss båda.

Men... jag som aldrig förr visste, att någon mänska skulle kunna betyda någonting för mig. Det var förfärligt att plötsligt veta detta — och så veta omöjligheten. Men det blir väl bra för mig som utvecklingsled sett. Det är väl bäst att se kallt på saken — i synnerhet som ingenting annat kan göras åt den. Aj, det gör ont att skriva sådant.

Att jag accepterat ensamheten! Du anar inte allvaret, vemodet i detta. Jag vet, att jag kommer att möta många mänskor. Men jag inbillar mig inte mera något... En mänska som jag träffar sällan någon. Jag hör inte till dem, som bli förälskade med sex veckors mellanrum.

Bengt, har du nånsin känt den känslan rakt in i hjärtat: att hålla av en mänska i sina tankar, oegoistiskt och utan mening, bara därför att hon finns. Att vara glad, bara därför att hon finns.

Att veta, att jag kanske aldrig mera ska se dig! Jag fattar det inte. Du är så levande för mig, som om det skedde i går.

Men en dag söker jag upp dig, var du än finns. Du var den ende, jag var hemma hos. Vi två hör samman.

Jag arbetar mycket och lugnt. Jag tror i alla fall att jag en dag ska kunna göra något. Du försökte så gott du kunde att ta den tron från mig. Men jag kom över också detta.

Och du, Bengt? Jag undrar dagligen, hur du har det, vad du tänker. Hur gärna jag skulle vilja tala med dig, endast ett par minuter. Det behövdes inte längre tid för att komma underfund med, om du verkligen allvarligt reflekterat över vad du ger dig in i. Har du det, säg? Jag nödgas erkänna: det ser lysande ut. Men vad betyder det att vara socialt rangerad, att ha kommit i hamn?

Det jag vill, skall vara det enklaste. Det betyder arbete, många års arbete. Jag vet det och jag har beväpnat mig med tålmod.

Och nu farväl.

Gerda.

När detta brev nådde Blanck hade hans förlovning varit uppslagen i tolv dagar. Själv gick han omkring i ett augustiöde Stockholm och skämdes så, som man endast skäms över en uppslagen förlovning. Att ett äktenskap går åt skogen är naturligt. Hundratals förklarliga anledningar äro tänkbara. Men att ej ens duga till fästman är betänkligt.

I själva verket var sjöministern Jakob Larsson anledning till brytningen mellan honom och Elise Sandberg.

Blancks förlovning!

Han hade mottagit lyckönskningar från alla kanter. Somliga voro uppriktiga, andra kryddade med en gest, som om man samtidigt överräckt åt honom en taxeringskalender med ett

hundöra på den sida, där konsul Per Algot Sandbergs namn stod upptaget. Vid hans nästa besök hos förläggaren hade herrarna i det yttre kontoret gjort ett uppehåll i sitt arbete och betraktat honom från sidan som om han nära nog varit Heidenstam. Han förmodade att det var så de betraktade en stor författare. Och hans förläggare hade sagt, att nu... nu var det slut på... Blanck tänkte svara: ja, tack, nu behöver jag inga förskottshonorar. (Förläggaren sade: slut på vandringsåren.) Blanck hade dessa dagar känt sig en smula bitter: det var som om han aldrig utfört någonting bättre än att förälska sig i Elise Sandberg.

Om sina blivande svärföräldrar hade han aldrig hyst några överdrivna föreställningar. Så långt hade hans kärleks blindhet ej drivit honom. Han hade ansett dem vara som folket är mest: mera dumma än egentligen elaka. Han hade ofta förundrat sig över att en kvinna med hans fästmöes intelligens kunnat bli produkten av en förening mellan konsul P. A. Sandberg och hans maka, född Månson, och han hade nödgats gripa till mutationsteorien för att finna förklaringen. Ty icke blott han utan många med honom ansågo Elise Sandberg vara en sällsynt begåvad kvinna. Det var den allmänna meningen. Men den allmänna meningen förväxlade intelligens med kunskaper och förbisåg dessutom fullständigt det faktum, som en filosof med sådan skärpa framhållit,

att fem års trägna studier vid ett universitet ej gör en dumbom till en intelligens; de endast beväpna dumheten.

Emellertid: en kväll på båten hem från deras sommarställe, medan han satt och tänkte på konversationen under aftonens lopp, flög ett ord över hans läppar så plötsligt att han ej fick tid att hejda det:

— Brackor!

Medpassagerarna betraktade honom med ovilja; de trodde det var mot dem han utslungat beskyllningen.

— Jo, brackor, tillade han tyst för sig själv, opartiskt och passionsfritt som efter ett långt övervägande.

Han satt och stirrade framför sig, skamsen och förtvivlad.

Det hade talats politik både under middagen och efteråt under kaffet. Det hade talats det slags politik, som vid denna tid var den värsta av all i Sverige, flottpolitik. Herrarna hade nöjt sig med att helt humant sända den civile sjöministern till helvete eller till Sydsvenska Krediten. Men damerna hade varit värre. Verkliga petrolöser! Och värst av dem alla hans fästmö, med inkquisitionens historia på sina fem fingrar. Han hade tyckt synd om henne. Dels för hennes frikostighet med spikjungfrur och spanska stövlar, dels — och i ännu högre grad — därför att han såg, hur hon i grunden var mera ledsen än ond över upptäckten att

de ej tänkte lika. En promenad under tystnad ned till sista ångbåten och en kylig avskedskyss hade skilt dem åt till nästa förmiddag, då hon helt oförmodat uppenbarade sig hos honom inne i staden för att fortsätta diskussionen eller rättare föra den över till andra och för dem båda mera vitala intressen än de lämpligaste medlen att försvara Sveriges onaturligt långa kuststräcka. Hon hade sovit illa under natten, sade hon. Hon hade legat och tänkt på honom och sig själv och dem båda. Han kunde se på henne att hon sovit illa. Han kunde också förstå att hans heresi varit föremål för en grundlig nagelfaring ute på verandan, sedan han rest. Och efter ett par timmars allvarligt samtal insåg han att han aldrig skulle kunna vinna henne över till sig. Ty även om hon led med hjärtat — och det gjorde hon tydligen — så hade hon i alla fall tagit filosofie kandidatexamen i Uppsala, där liberalismen var ur modet, och hade dessutom en bror, som var löjtnant vid flottan.

Det kom visserligen ej till någon brytning just då. Ytterst få förlovningar sluta abrupt. Men å andra sidan var hon och han ej det första mänskopar, som strypt sin kärlek med kyssar och fabricerat svepningen med smekningar.

Och sex veckor efter var det slut!

Han gick, som sagt, omkring i ett augustiöde Stockholm, skämdes och fruktade för sep-

tember, som skulle driva in till staden människor med frågan: Nå, Blanck, när ska du gifta dig?

Han ville undfly dem, men visste ej vart. Det finns så få platser i Sverige att resa till, när man ej längre trivs i Stockholm. Ingen bosätter sig frivilligt i Göteborg, Malmö eller Norrköping. Och för Gränna var han alltför ung. Det finns strängt taget endast en plats: landet.

Då kom brevet, Gerdas brev. Dess verkliga innebörd undgick honom. Men det fyllde honom med tacksamhet. Han kände sig rehabiliterad: åtminstone en mänska på jorden, som skulle gratulera i stället för att beklaga.

Han stoppade brevet i sin plånbok, förvarade det där, så som man i sin ungdoms vår förvarar en vänlig tidningsnotis för att taga fram och läsa den i någon undanskymd vrå, när dagens motgångar tyckas för svåra.

Och så satte han sig på nedgående dagsnälltåg med framtidskonturerna lika lösa, som då han en gång för fyra år sedan köpt en biljett, på vars sista kupong stodo namnen: Herbesthal—Paris.

Det var från början ingen Sentimental Journey. När tåget dånade genom tunneln på Söder, tänkte han:

— Vem vet, kanske jag har räddat min själ.

Och han tillade försiktigtvis:

— Vad som nu kan menas med det uttrycket.

Han kände sig nästan glad. I Saltskog inköpte han ett vykort, som han postbefordrade i Gnesta. Kortet var adresserat till Statsrådet m. m. Jakob Larson, Kungl. Sjöförsvarsdepartementet, Stockholm, och innehöll följande rader: Ett hjärtligt tack för allt ni gjort och en uppriktig önskan om fortsatt framgångsrikt arbete på ert ansvarsfulla fält. Efteråt ångrade han att han använt ordet fält i en skrivelse till en sjöminister. Men han tröstade sig snart vid tanken på att det förmodligen också inom marinen fanns en eller annan fackterm, där ordet ingick som en del.

Han kände sig, som sagt, nästan glad. Han skulle till Paris. Det stod på biljetten. Och han skulle arbeta, ensam, fri och i upphöjt lugn. Var skulle han bo? Ingen aning ännu! Det fanns så många små platser att välja på, där kulturhistorien var skriven i varje sten. Kanske i Paris. Men i så fall framför allt inte i Montparnasse. Naturligtvis skulle han söka upp henne, som skrivit brevet. Men ett rekonstruerande av det förflutna...? Frågan passerade förbi honom som en svala på flykt, lämnade efter sig känslan av ett sekundsnabbt luftdrag.

Mitt emellan Balingslöv och Hässleholm stod det emellertid plötsligen klart för honom att Gerda och ej Paris var resans egentliga mål.

Varför denna klarhet skulle stiga upp inom honom just mellan dessa två stationer är svårt att förklara. Han hade tagit dagsnälltåget för att säga farväl åt Sveriges land i septembersol. Tåget hade just passerat Balingslöv. I hastigheten hade han kunnat konstatera att tjänstgörande stinsen höll sig med en alltför blå näsa. Den måste ha kostat honom mycket pengar. Hur stor lön kunde en stins ha? Förmodligen berättade han lustiga reseäventyr och blev bjuden... Blancks tankar växlade in på skämttidningshumor om järnvägstjänstemän, då han plötsligen ryckte till och sade nästan högt:

— Men det är ju Gerda, jag söker!

Han blev sittande kapprak, stel, stirrande framför sig en lång stund.

Så lutade han sig tillbaka i kupéhörnet och tillade:

— Att jag inte förstått detta förr!

Och så — efter ytterligare en lång stund:

— Jag måste ha sökt henne länge, utan att ha förstått det.

Ty det, som överraskade honom, var ej den plötsliga upptäckten i och för sig, utan detta: det fanns ingenting inom honom, som gjorde invändningar. Han var ja och amen, hela karlen!

Och han log.

Han gick ut i korridoren, tog fram hennes brev ur plånboken och läste det åter och åter.

Nu förstod han dess verkliga innebörd.

Från detta ögonblick ändrade resan karaktär. Han hade ej längre någon ro att läsa. Utgiften för sovvagnar var bortkastade pengar. Minnena strömmade in på honom. Han grep dem, som man griper ting, en älskad kvinna lämnat kvar i en undanskynd vrå i ens ensliga bostad. Och minnena voro alla vackra, ej minst de fula. Där stod en strålgans omkring dem, som kom hans hjärta att skälva. Hur hade han kunnat glömma? Han gick genom dag för dag av deras samliv ända till den sista. Varför hade de skilts? Han kunde i detalj återkalla scenerna, som lett fram till brytningen. Men allt detta föreföll honom meningslöst, barnkammarkiv. »Vi två hör tillsammans.» Hur hade han kunnat glömma! Han hade ingenting att förebrå sig själv. Han nästan sörjde däröver. Och ej heller henne. De hade handlat som barn och hon hade rätt när hon i sitt brev ansåg skilsmässan som ett utvecklingsled.

— Ja, tänkte han, som ett utvecklingsled fram till en bättre förståelse av oss själva och varandra, ett utvecklingsled fram till äktenskapet. Vi två hör tillsammans. Jag känner det nu.

Han tänkte telegrafera till henne: Jag är på väg hem till dig, eller någonting annat, som kunde ge henne en föreställning om vad han menade. Men han förkastade planen. Utan att låta henne ana någonting, skulle han plötsligen stå framför hennes dörr, knacka och säga:

— Det är jag! Det är Bengt!

När han fått tag i automobilen utanför Gare du Nord hade han slungat åt chauffören 39 rue du Montparnasse, som om detta varit hans hem sedan år tillbaka och som om han just kommit tillbaka från ett par dagars vistelse på landet.

Under den tjugu minuter långa färden från stationen till hotellet hade han suttit och skälvt, som om det gällde att ännu finna en döende anförvant vid liv.

När Blanck vid ettiden på natten för fjärde gången återvände till hotellet, fann han tolvans nyckel tagen. Han störtade uppför trapporna och tvärstannade utanför hennes dörr. Vid sidan om de bruna, högskaftade damkängorna stod ett par låga lackskor.

Ett ögonblick såg han sig omkring och lyssnade. Allt var tyst. Snabbt — men denna gång utan skamkänsla — böjde han sig ned och plockade upp dem. Hans hjärta klappade våldsamt. Inne i dem, i hålfoten, stod där i guldkrift: Walk Over!

Han höll skorna i sina armar så som man håller ett par tama duvor och han blev stående och stirrade mot tolvans dörr, till dess det elektriska treminutersljuset lämnade honom ensam i mörkret.

Han gick skyndsamt in till sig, promenerade oroligt av och an, granskande allt med ett nervöst och på samma gång betaget igenkännande leende. Bläckfläcken på mattan invid skrivbordet fanns ännu kvar... Han mindes hur den kom dit: de hade jagat varandra. Han flyttade en stol till en bestämd plats: där, på den stolen, och precis på den platsen hade hon suttit en kväll, medan han gått fram och tillbaka och förbannat henne. Svartsjuka!

Han tog snabba och förvirrade steg kring

möblerna. Hur skulle han kunna väcka henne? Han vågade ej knacka. Hon skulle kunna bli rädd och ge alarm. Men han måste träffa henne nu. Det föreföll så meningslöst att ligga en hel natt och vänta med endast en tunn dörr emellan, en dörr som kunde öppnas från hennes rum. Han gick bort till den, lutade örat mot springan och lyssnade ... Hon sov.

Plötsligen fick han en idé.

Han började sjunga. Det var pariserslagdängor från den tid, där varit fri passage mellan de båda rummen. *La fille de ma concierge est boîteu — — euse... C'était une toute petite bonne femme pas plus haute que ça...* och ett par andra.

Till en början sjöng han med låg röst. Men så småningom blev han modigare. Han ställde sig alldeles invid dörrspringan och klämde till: *Quand je danse avec mon grand frisé...*

Han ryckte till och lyssnade. Där var någon, som rörde på sig därinne. Han hörde en knäpp, som när man tänder det elektriska ljuset. Åter rörde hon sig.

— Gerda, Gerda! Det är jag! Det är Bengt!

Ögonblicket efter kom svaret från andra sidan:

— *Assez, assez! Tout de même! A cette heure-ci!*

Det kom från en sömnig, klagande, ilsken röst. Och den var inte hennes.

Blanck drog sig skamsen tillbaka. Han klädde av sig utan att göra det minsta buller och kröp till sängs. Han låg länge vaken och funderade med Gerdas brev framför sig. Först vid tretiden förstod han delvis sitt misstag. Brevet var skrivet för tio dagar sedan. Men endast datum var utsatt. Det bar ingen adress. Han hade tagit för givet att hon skrivit det från Paris, så mycket mera som hon ej nämnde någonting om geografiska förändringar i sin existens. Han funderade vidare. Varför hade hon utelämnat sin adress? Glömska? Eller med vilja? Av finkänslighet, så att han ej skulle behöva känna sig skyldig att svara? Eller för att bespara sig själv smärtan av att vänta på ett svar, som aldrig kom?

Han förbannade sin vana att kasta bort kuverten till brev han fick. I motsatt fall skulle han av poststämpeln kunnat få en fingervisning om var hon fanns.

Då han nästa morgon ringde på frukost och ett varmt bad, var det hotellvärden själv som kom haltande in med tebrickan.

Han sade:

— Monsieur, er granne har klagat. Det är förbjudet att sjunga så sent på natten.

Och han tillade med ett leende:

— Men jag förstår. Första natten i Paris. Man kommer hem lite på snusen. Och så glömmer man vad klockan är.

Hon hade lämnat Paris i slutet av juni, den tjuguantra på morgonen. Hotellvärden slog själv upp i resandeboken för att förvissa sig om datum. Men vart hon rest visste han ej. Hon hade nämnt någonting om havet utan att uppge bestämd adress. Där låg två brev till henne och väntade. Hon hade ej heller sagt någonting om tiden, när hon skulle komma tillbaka. Men de förvarade åt henne en stor tung koffert med vinterkläder, som hon ej velat ta med sig.

Sedan värden lämnat dessa upplysningar, kastade han en blick ut på gatan, som blänktes av automobilolja i solsken, gnuggade händerna och sade:

— Och så länge det här vädret varar, är havet inte den sämsta platsen. Men hon kommer säkert tillbaka. Kofferten är så tung.

Han log förstående:

— Monsieur stannar?

Blanck förstod av värdens leende att hans granne ej nöjt sig med att klaga över sången. Hon hade tydligen relaterat hela scenen.

Blanck antog en förnärmad uppsyn. Den andre märkte det, drog tillbaka sitt förstående leende och skyndade sig att tillägga:

— Jag menar, om monsieur tänker stanna,

vore det ju fördelaktigast för er att ta rummet på månad än att betala per dag. Jag förlorar på affären.

Närgångenheten hade kostat värden pengar. Blanck log:

— Jag tar det på månad.

Värden ångrade sig redan. Blanck kunde förstå det på hans sätt att säga: Bon!

Där var ingenting annat att göra än att vänta. Ännu ett par veckor och höstregnet och de långa kvällarna skulle driva henne tillbaka till Paris, om ej för annat så för att hämta kofferten.

Blanck tillbragte alltså dagarna med att vänta, slita skosulor och leva i det förflutna. Och så vallfärdade han: till Bagatelle, där de en gång i början av maj sett syrenerna blomma och tre veckor efter rosorna; han tog flodbåten från Pont de l'Alma ut till S:t Cloud och drack te på Pavillon Bleu's terrass, som de ibland brukat göra om våren; och en dag reste han ut till S:t Germain och såg den ek under vilken de kysst varandra för första gången. Det hade skett den 17 april 1909 efter en lunch på restaurangen Den lille negern...

Varje gång han efter en sådan utflykt närmade sig hotellet satte han ökad fart. Kanske hon kommit, medan han var borta! Han gav hotellvärden en frågande blick. (De hade blivit

godå vänner.) Men den halte skakade beklagande på huvudet för att minuten efter rycka uppmuntrande på axlarna, som om han sade: Kofferten är så tung. När Blanck hunnit upp till korridoren, som ledde till hans rum, utveklade han största möjliga skyndsamhet för att hinna förbi tolvans dörr, i händelse hon av nyfikenhet skulle öppna. För övrigt gjorde tolvan ej mycket väsen av sig med undantag av klockan halv nio varje morgon, då hon under en tio minuters tid utförde rörelser, som kommo golvet att gunga och som han ej fullt kunde förklara. Hon var ute mest hela dagarna till vid femtiden, då han hörde henne skramla med kokapparater och porslin. Han förmodade att hon drack te och sedan han avundats henne ett par dagar, köpte han själv en spritlampa, ett par koppar och en tekanna.

Hans sömn var dålig och han satt uppe länge om nätterna. Men han kunde ej samla sig till någonting helt. Det var som om han förlorat den egenskap, som skiljer kulturmänskan från vilden: förmågan att koncentrera sig. Han kände sina tankar slöa som gamla slintande knivblad. Varje bok han tog i sina händer blev en anklagelse mot honom själv. Vad hade han uträttat det sista halvåret? Han hade använt det ena kvartalet till att förlova sig och det andra att bli fri. Det var ungefär allt. Han var otillfredsställd, han blygdes. Han kände att det var på tiden att företaga en

storstädning och han gjorde början med att slita mattan på golvet.

Så småningom fick han till vana att tillbringa de sömnlösa timmarna vid skrivbordet. Han skrev brev till henne: om sin förloving, om sina vallfärder, om deras förflutna och om allt det han väntade sig av deras framtid. Manuskripten hopades. En kväll fann han till sin ytterliga förvåning, att om han fortsatte ännu några veckor skulle han ha en hel bok färdig. Det var bara att ändra förnamnen och göra hjälten till arkitekt i stället för skribent. (Arkitekter äro som hjältar mindre utnyttjade än andra konstnärer.) För första gången i sitt liv hade han skrivit en roman utan att veta det — malgré lui. Upptäckten gjorde honom uppriktigt glad. Framför allt lugnade den hans onda samvete. Ty att endast gå omkring och vänta är knappast något yrke, såvida man ej går och väntar på ett stort arv. Det måste också i sanningens namn tilläggas att han vid sin upptäckt halvt om halvt önskade att hon skulle stanna borta till dess han fått boken färdig, en månad eller så... Längtan är en oskattbar inspirationskälla och det är ingen lätt sak att levande beskriva den, när föremålet för den ligger och sover ett par meter från skrivbordet med ett lyckligt leende på läpparna. Allt detta erkände han ej öppet för sig själv. Så långt sträcker sig sällan ens hänsynslöshet. Och dessutom: var hon en enda

minut ur hans tankar; för vems skull led han av sömnlöshet; varför bodde han i detta lilla hotellrum?

— — —

En kväll i början av oktober, när han kom in för att äta middag på sin vanliga restaurang, deras restaurang, fann han alla bord upptagna. Det hade regnat den sista veckan och detta var resultatet: flyttfåglarna hade vänt tillbaka från Normandie och Bretagne. Endast hon kom ej. Hon har rest till södern, tänkte han.

Vid ett bord satt endast en gäst.

Det var en ung kvinna. Han hade sett henne där förut, mött henne på gatorna i kvarteret. Och om han levat mindre i det förflutna, skulle han helt säkert ha uppmärksammat henne, ty hon var värd att se på. Han skulle kanske till och med ha undrat över, varför hon alltid var ensam. Ty hon var mycket väl klädd och välklädda kvinnor behöva sällan sakna sällskap. Hon hade dessutom ett gult hår av en alldeles särskild matt timbre och så äkta nordiskt gult att man tog det för att vara färgat. För övrigt blå ögon och mycket mörka ögonbryn, antagligen mörkare än naturen gjort dem.

Blanck gick bort mot hennes bord. Hon förstod tydligen hans avsikt: hon garderade sig bakom sin kvällstidning, som om hon ville ge honom ett tecken till att hon önskade vara

ensam. Efter en stunds tvekan förhårdade han sig emellertid, styrde rakt mot henne och frågade, om hon misstuckte. Hon mumlade någonting bakom sin tidning utan att se upp och han tog plats mitt emot, knackade i bordet, beställde sin middag och dök ned i le Temps.

Plötsligt ryckte han till och såg upp. Bordet skakade. Hans visavi satt fortfarande gömd bakom la Presse, men hennes armar skälvde. Grät hon? Från andra sidan tidningen kommo ljud som om hon sökte kväva något. Var hon illamående? Minuten efter bröt hon ut i någonting mitt emellan snyftningar och undertryckt skratt. Ännu en minut och... Hade han hört rätt...?

— Gerda, Gerda, det är jag, det är Bengt!

Hon hade uttalat orden på en viskande, bruten svenska. Ögonblicket efter lät hon tidningen falla, ryckte till sig servetten, gömde ansiktet i den och kved skrattande på danska:

— O, Gud, Gud!

Blanck hade blivit blodröd i ansiktet. Svetten bröt fram på hans panna.

Hans visavi lade servetten från sig, såg på honom och skrattade för full hals.

— De maa ha været svært sentimental den nat...

Utan att kunna hindra det sade Blanck högt:

— Satan!

— Vad säger ni?

— Jag säger: Sa—tan!

Nu skrattade också han:

— Men hur vet ni, att det är jag som bor i elvan?

— En så sentimental mänska måste man ju se. Och så tittade jag ut genom mitt fönster, när jag hörde att ni gått ut. För resten känner jag er utmärkt väl. Förlåt en fråga: har ni ont i halsen?

Han stirrade på henne:

— Ont i...?

— Jag trodde det. Jag har aldrig hört en man gurgla sig som ni.

— Har ni hört många män gurgla sig?

— Naturligtvis. För resten har ni många små lustiga privatvanor. Men ni snarkar inte.

— Också ni har era små egendomligheter. Nu får ni förlåta mig en fråga: vad hittar ni på om morgnarna mellan halv nio och tjugu minuter i nio? Hela golvet gungar.

— Müllers system.

— Så—å!

— Och ni älskar Gerda. Ni har bott i elvan och hon i tolv. Och er Gerda målar. Se inte så förvånad ut! Jag känner henne inte. Men när jag flyttade in ett par dagar efter hon rest, visade värden mig ett par skisser hon glömt kvar eller inte brytt sig om att ta med sig. Han undrade om det var något värde i dem. Jag sa nej. Tycker ni Gerda målar bra?

Hon såg på honom med denna på samma gång kritiska och nyfikna blick, som världserfarna och vittberesta kvinnor fästa på en man; som om han vore ett utställningsföremål, hon ännu ej preciserat sin uppfattning om.

Han svarade:

— Ni målar alltså själv.

— Det var inte av yrkesavund jag kritiserade er Gerdas skisser. Men hon har inget färgsinne. Och det brukar de flesta kvinnor ha. Nej, jag målar inte längre. Jag gör trädgårdar.

Han såg på henne frågande.

— Jo, jag gör trädgårdar à la Matisse. Men det kan inte förklaras i en handvändning. Alltså: ni visste inte att det var jag som bodde i tolvan?

— För att säga er sanningen, har jag med vett och vilja undgått er. Jag har skytt er som pesten. Jag har störtat förbi er dörr in på mitt rum med nyckeln i högsta hugg för att inte ge er tid att hinna ut och se mig, i händelse ni var nyfiken.

— Varför har ni inte tagit ett annat rum?

— Därför att!

— Därför att ni väntar er Gerda tillbaka och hoppas jag ska flytta.

— Ungefär.

— Nå, jag stannar ännu en tid. Men vill ni se Gerdas rum, så kom in och drick te en eftermiddag vid femtiden.

Hon reste sig och kröp in i en vid engelsk regnrock. Då han gjorde ett slappt försök att vilja hjälpa henne, tillade hon:

— Och ni behöver inte börja flirta förrän ni får lust. Au revoir.

Hon försvann ut i regnet. Han blev sittande med blicken mot dörren. Det föreföll honom plötsligt som om han sett henne förr, någon gång för flera år sen, i Paris eller kanske i Köpenhamn. I alla händelser steg där upp inom honom ett blekt minne av en kvinna, som liknade henne.

Han dök åter ned i le Temps, ryckte på axlarna åt hennes överlägsenhet och sade halvhögt:

— Man skulle kunna kalla den Bædeker-överlägsenhet. Den är kusin till krogvanan.

I början av november hade Blanck sin bok färdig och med en känsla av djupaste leda läste han genom den. Men det var ej detta i och för sig, som skulle hindrat honom från att köpa ett grått omslagspapper och sända manuskriptet norrut. Känslan av leda var han van vid, varje gång han betraktade dessa vingskjutna fåglar: meningarna, som fyllde sidorna. Denna gång var det ingen leda, som kastade honom tillbaka i trötthet och likgiltighet. Med spänd uppmärksamhet gick han genom det ena kapitlet efter det andra av dem, där han rekapitulerade sitt samliv med henne.

Var det detta, han satt här och längtade efter? Idel olyckor: svartsjuka, utbrott av dåligt lynne, slående i dörrar, kiv, gräl, allvarsamma scener och försoningar! Allt detta rosenfärgat, höljt i ett bedårande skimmer, poetiserat, förvanskat! En gyllene lögn!

Var det detta han längtade efter?

Knappast.

Blanck blev betänksam. Han försökte återge åt det förflutna dess verkliga värde, och han förstod så småningom fullkomligt tydligt, vad han ej förstått ända sedan nedgående dagsnälltåget passerat Balingslöv: orsaken varför de skilts. Han kunde också ge en tämligen

antaglig förklaring ej endast på sin egen längtans pilgrimsfärd utan också på alla dessa giftermål, som falla ned som en bomb någon månad efter en uppslagen förlovning och som komma människor att rycka på axlarna och säga: han (eller hon) tröstade sig snart! En skilsmässa mellan två människor, som levat samman, innebär i allmänhet någonting avslutat: man har ägt varandra. Men över en förlovning ligger där alltid något otillfredsställande, ofullgånget och ännu mera över en, som brutits: så många förhoppningar, som endast drömts till hälften, så många drömmar, som aldrig fått prövas i dagsljuset — oavsett hur förverkligandet nu än gestaltar sig — och som skapa ett tomrum i ens känsloliv, som pockar på att fyllas. En cyniker skulle säga: en uppslagen förlovning är som en festmåltid, som avbrytes vid hors d'oeuvre; elden bryter ut eller taket faller in; man är glad att ha kommit undan med livet; men sedan skräcken lagt sig, börjar tanken åter envist att hänga fast vid resten av matsedeln. Det är ett fall av horror vacui. Tomrummet efter Elise hade varit större än Blanck anat. Och så hade Gerdas brev kommit, innan han haft tid att fylla det med andra intressen, med sitt arbete.

— — —

Den riktiga parisvintern hade kommit, rå och kall. Blanck höll sig hemma om dagarna,

så nära den miserabla värmeledningen som möjligt.

En eftermiddag knackade det på hans dörr. Han var ej van vid besök. Ibland hände det att tolvan bjöd honom på te, men hon knackade på dörren till sitt rum. Det var förmodligen rumsstäderskan, som kom med tvätten.

— Ett ögonblick, svarade han och fortsatte ännu några rader i boken, han läste.

Det knackade på nytt.

— Ett ögonblick, svarade han ovänligt.

— Bengt, det är jag! Det är Gerda!

Han sprang upp som en fjäder, blev stående en stund orörlig och offrade ett leende åt det ironiska ödet. »Om detta hade hänt för en månad sedan!» Det föreföll honom, som om han under sin tjugusjuåriga tillvaro aldrig tänkt så snabbt som under dessa svindlande sekunder. Vad skulle han göra? Han kände att hela hans liv hängde på den närmaste halvtimmen.

Hon knackade åter:

— Hör du inte, det är jag! Det är Gerda!

Han gick bort och öppnade.

Regnet dröp ur hennes reskappa.

— Tusan sådant väder ni har, sade hon och steg in.

Hon såg på honom och nickade med ett leende:

— Goddag, Bengt! Du här!

— Ja!

— Jag fick höra det av värden. Jag har

just kommit från Hyères. Har du varit här länge?

— Ett par månader.

— När ska du gifta dig?

Han bad att få hjälpa henne av med kappan och under tiden sade han:

— Det är slut.

Hon vände sig om med ett ryck och såg på honom med vidöppna ögon. Så gick hon bort och satte sig på en stol med kappan släpande efter sig vid ena ärmen, som han ännu ej hunnit befria henne från. Hon satt tyst en lång stund och följde honom med blicken. Han hade börjat gå av och an med händerna på ryggen.

— Slut?

— Ja, slut, nickade han.

Hon fäste blicken mot golvet. Efter en lång tystnad frågade hon:

— Du fick mitt brev?

— Ja! Och han tillade:

— Jag fick det ett par dar efter brytningen.

— Vad tänker du göra nu?

Han ryckte på axlarna:

— Det vore väl för mycket begärt att man skulle ta livet av sig.

— Vad har du gjort hela tiden här?

— Skrivit.

— En bok?

Han nickade bekräftande. Hon reste sig upp och gick fram till skrivbordet, där manu-

skriptet låg. Hon läste titeln halvhögt: »På jakt efter det förflutna.» Så vände hon bladet.

Han tog ett par steg fram mot henne.

— Läs inte... den är... den är inte färdig än. Den är...

— Bengt, jag har ju alltid brukat få läsa dina manuskript förr? Är det om mig?

Hon log, krängde kappan av sig (»Häng upp den, är du snäll»), och utan att lyfta blicken fångade hon in en stol och satte sig att läsa.

Han hörde henne vända blad efter blad, och det föreföll honom som om hon slukade sidorna lika onaturligt snabbt som en dålig skådespelare läser ett brev på scenen. Han gick fram och tillbaka med händerna på ryggen och tänkte. Det vill säga: tankarna kommo ej avskilda och klara. Det var som om de dykt upp med huvudet ur ett kaos och sekunden efter försvunnit. Han frågade sig själv: hur ska jag handla, och han erinrade sig med pinsam tydlighet Emersons ord: ingenting är sällsyntare hos en mänska än en handling, i vilken hon är sig själv. Här gällde det hans liv eller åtminstone en så stor del därav som ett några års äktenskap innefattar. Nu var stunden inne att vara sig själv. Men medan han gick fram och tillbaka på golvet och sökte en lösning, han själv önskade, var det inga av hans egna tankar, som lösgjorde sig inom honom. I hans medvetande dök där upp reminiscenser från litteratur, han läst, repliker från pliktramer,

engelska romanhjältar med hedern som enda ledstjärna, jagbejakande individualister, för vilka uppoffringen var en brottslig dumhet, hånskrattande libertiner — alla upptänkliga typer i ett läge liknande hans kröpo fram ur böckerna, kilade förbi med huvudena stickande upp som ur en skyttegrav och försvunno igen.

Vad ville han själv? Han ryckte på axlarna. Det berodde på henne, som satt med ryggen mot honom, fördjupad i hans manuskript.

Han frågade:

— Vill du ha en kopp te?

— Tack, svarade hon utan att se upp, med en röst, som kom långt borta ifrån.

När han bryggt teet färdigt, ställde han en kopp vid sidan av henne på skrivbordet. Hon tycktes ej ha märkt den. Själv sjönk han ned i länstolen och stirrade ut i regnet.

Plötsligt ryckte han till. Det föreföll honom som om han ej på en lång stund hört henne vända manuskriptbladen. Han såg på henne: hon satt med båda händerna under hakan och stirrade ut också hon. Han reste sig upp och började åter gå av och an.

— Du glömmet ditt te, sade han.

Hon reste sig upp och vände sig mot honom:

— Känner du det så, Bengt?

Han såg på henne och svarade med låg röst:

— Ja.

— Har du mitt brev här?

— Jag har det i plånboken.

— Får jag läsa det?

Han tog upp det och lämnade det åt henne. Där kom ett smärtsamt leende över henne, medan hon läste det. Så tog hon det i båda sina händer och slet det i stycken.

— Men varför, varför? utbrast han.

— Jag vill inte, att det brevet ska finnas.

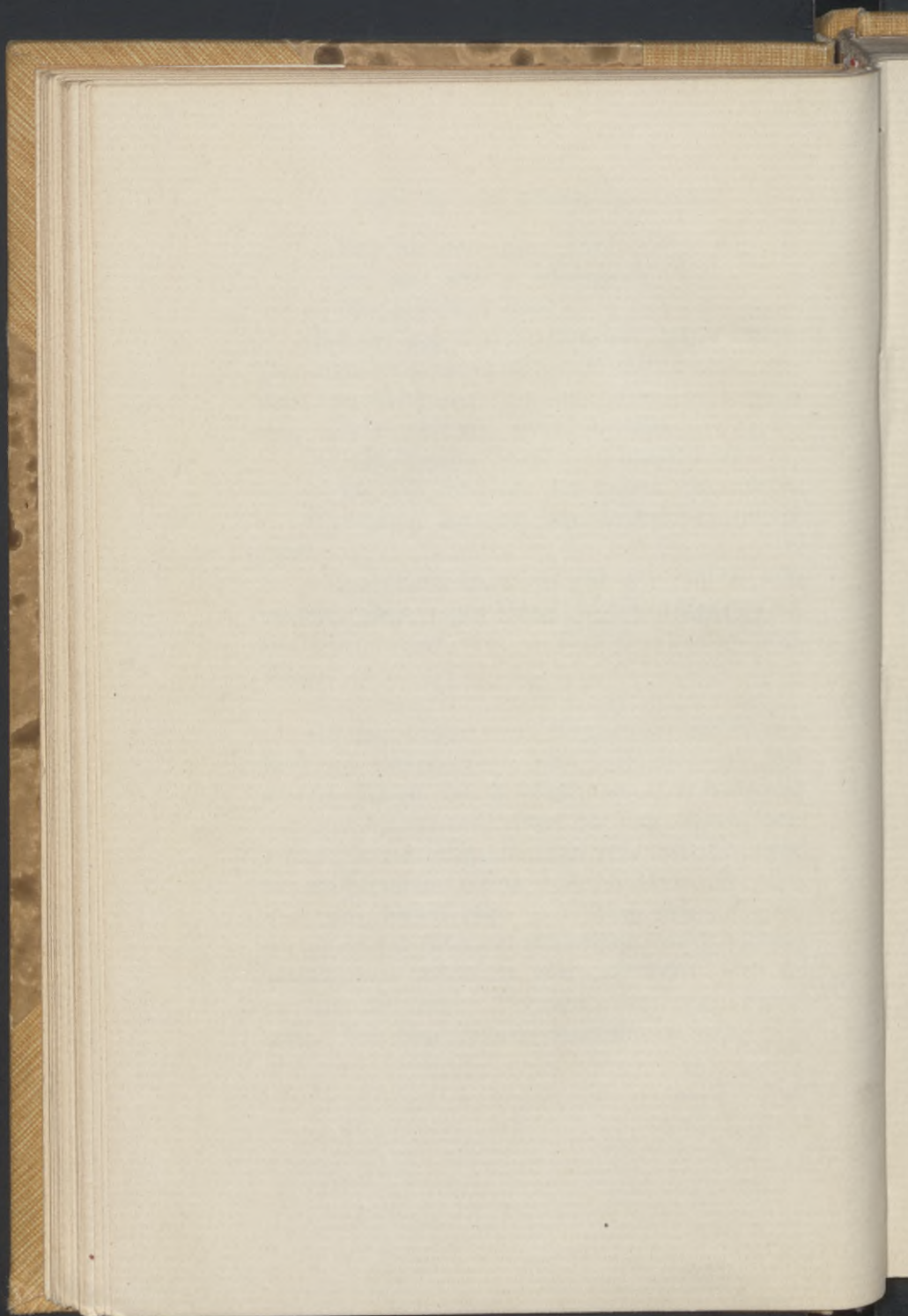
Hon vände sig bort från honom och tillade sakta:

— Jag kom bara hit för att hämta min koffert. Jag... jag ska gifta mig. Jag... jag träffade honom nere i Hyères. Förlåt mig, Bengt!

— — —

Ett par dagar efter förankrade sig Blanck åter vid skrivbordet. Han tillfogade ett nytt slut på »Jakten efter det förflutna». Det handlade om hur hjälten-arkitekten en dag mötte föremålet för sin långa längtan och hur de burna av återseendets sötma och fyllda av de allra vackraste löften togo ut lysning och gifte sig för att ett par månader efter finna, att den första skilsmässan borde ha varit definitiv. Men nu var det för sent. De voro, som sagt, redan gifta. Och hon väntade dessutom ett barn.

COMME C'EST SIMPLE, L'AMOUR!

En söndagsmorgon i slutet av november väcktes Blanck av kyrkklockorna i Notre Dame des Champs. De kallade till andra mässan. Han blev sittande några sekunder kapprak i sängen och såg sig omkring som om han ej känt igen sitt rum.

Dörren till tolvan stod på glänt...

Plötsligt blev han fullt vaken, mindes allt. Han kröp åter ned i bädden, stack huvudet under lakanet och mumlade:

— Comme c'est simple, l'amour!

En lång stund sökte han efter en svensk översättning av frasen. Men det fanns ingen... Till och med den av hans landsmän, som kommit fransk esprit närmast, kallade det »älska på hedniskt vis» till skillnad från en annan, »en lutersk kärlek», en liten köttets fest mellan dispyterna och de husliga bekymren. »Älska på hedniskt vis.» Nej! Comme c'est simple, l'amour! Dessa fyra ord, som ögonblickligen för varje fransman upprullade hela situationen: dess oväntade plötslighet, dess charme, dess delikatess (han fick endast franska ord på tungan) — för dessa fyra ord fordrades det på svenska en lång förklaring, som sysslade mera med sexualmoraliska ursäkter än med erotik, en förklaring, som till nio tiondelar utgjorde

en bön om förlåtelse för köttets svaghet: »vi älskade varandra så vansinnigt».

Blanck sträckte ut sig och fortsatte, vänd till en imaginär person med sträng uppsyn:

»Nej, min herre, Harriet Kemner och jag älska varandra inte. När vi i går kväll sutto bredvid varandra inne på hennes rum och drucko kaffe, använde vi visserligen ordet älska. Men vi visste samtidigt båda, hur mycket vi lade in i uttrycket. Det innebar inga garantier eller ens löften för morgondagen. Det innefattade ej heller någonting av det djupa, ödesmättade, personlighetsbestämmande, självuppgivande. Innan ordet uttalades, hade det ej heller föregåtts av långa giljarveckors hopp och tvivel och lidande.

Vi sutto i går kväll inne på Harriets rum och talade om en bok, som vi båda råkade ha läst och där händelsen var förlagd till Japan. Det var för resten Claude Farrères *La Bataille*. Under samtalets gång märkte vi plötsligt, att vi skulle kunna ha nöje av varandra. Det är visserligen sällsynt, att en sådan upptäckt kommer på samma gång plötsligt och ömsesidigt. Men det händer. Jag sade därför:

— Jag älskar er!

Hon försökte ännu värja sig bakom sin Bædekeröverlägsenhet och svarade:

— Varför skulle ni inte göra det?

Men jag visste, att jag läst rätt i hennes ögon...

Comme c'est simple, l'amour!»

Klockorna i Notre Dame des Champs fortforo att ringa. Nu hade man tagit till den allra största klockan; den dånade nere i en djup malmbas, som om det var på honom den kallade.

Hans huvud dök åter upp över lakanet. Han tände en cigarrett, placerade ena armen under nacken och försjönk i sina minnen. Men när han försökte samla dem i ett enda adjektiv, kände han sig åter bortkommen. Hedniskt? Underbart? Nej, deliciöst! Men där var han åter inne i franskan.

Han ryckte till. Utan att han kunde se henne, stängde hon sakta dörren mellan dem och frågade samtidigt:

— Ska vi äta lunch tillsammans?

— Naturligtvis!

Han hoppade ur sängen.

— Jag är färdig om tre kvart.

Medan han gjorde sin toalett, blev han alltmera blygt betänksam. Hur skulle han möta henne? Vad skulle han säga? Situationen var ömtålig. Ett kamratligt veckodagsleende trodde han sig ej mäktig att prestera. En älskares passionerat stumma, tacksamma handtryckning skulle möjligen ha på henne samma sårande effekt som ett flott och belåtet sillstryparleende. Förhållandet var: han kände henne ej tillräckligt. Han visste, att hon hette Harriet Kemner och han anade, att hon var

mellan 25 och 30 år. Han visste, att hon var en berest ironiker och färgentusiast, och att namnet på hennes parfym var Bois sacré. Han visste vidare, att hon slutat måla (av det som behövs för att kunna måla har kvinnan bara färgsinnet, hade hon sagt) och i stället slagit sig på yrket att anlägga trädgårdar à la Matisse. (Idén att applicera den rena färgvalören på så stora ytor som trädgårdar och arbeta i blommor i stället för i färger var ej hennes egen; den hade hon fått från Monets lantställe ute i Giverny.) Han visste slutligen, att hon sökte få tag på någon mycket rik man, med vilkens trädgårdsanläggningar hon kunde få härja som hon ville. Men allt detta kunde knappast hjälpa Blanck över de första tio minuterna.

Dess bättre började det regna. Han välsignade dropparna, som föllo. Solsken driver till talförhet. Men en drypande regnrock tvingar en allt längre in i sig själv, som om man sökte efter en torr fläck inom sig.

Hon var också klädd i regnrock, när de möttes ute i korridoren, och efter att ha hälsat varandra med en stum nickning följdes de åt under tystnad till närmaste droskstation. Han gav chauffören adressen på en restaurang, där han visste, att de skulle se många och egenomliga människor, som kunde ge anledning till samtal.

Under lunchen använde de sig av omskriv-

ningar och manövrerade listigt kring andra personen singularis.

Vid kaffet sade hon:

— Hur ska det sluta?

Av tonfallet i hennes röst sökte han komma underfund med, vad hon själv tänkte, men han kände ej hennes röst tillräckligt. Hennes blick sade honom lika litet. Hon log och hennes leende föreföll honom en smula ironiskt.

Han visste ej vad han skulle svara. Han började känna en tyngd inom sig. Redan fråga om morgondagen... Han försökte sig med ett leende och en antydning till en axelryckning.

Hon sade:

— Se inte så allvarlig ut. Förmodligen tröttnar vi på varandra en dag.

Han svarade:

— Comme c'est simple, l'amour!

De logo båda.

— — —

Han hade aldrig förr varit så lycklig, hade aldrig erfarit en sådan känsla av absolut naturlig frihet som nu. Om Bergson har rätt, när han säger, att man ej kan tala om en verklig lycka i förhållandet mellan man och kvinna, förrän de smält varandra, så hade för deras vidkommande processen försiggått som den bör, när det är fråga om sunda naturer: de hade ej lagt märke till den. Ingen flottpolitik avlägsnade deras hjärtan från varandra. När dörren mellan deras rum stängdes, skedde det utan

buller. Det var en pastoral, en pastoral i två hotellrum, medan världen skötte sig själv därutänför i decemberkyla och ruskväder.

De voro så lyckliga, att de måste anstränga sin fantasi för att locka fram olyckan. Detta var för vackert för att kunna räcka länge. De brukade fråga varandra:

— Hur ska det sluta?

— Du kommer att tröttna på mig, sade hon.

— Nej, det är du, som...

— Jag vet, sade hon, låt oss skiljas, medan det är som nu. Då kan vi efteråt sitta var och en på sitt håll och minnas allt i en behaglig melankoli, lyckliga och sorgsna.

— Så vis är inte mänskan.

Dessa samtal gjorde deras samliv än mera utsökt. Tanken på skilsmässan kom honom att njuta av varje timme, som om nästa dag kunde bli den sista. Den ökade hans hänsynsfullhet, den skärpte hans finkänslighet. Han levde på höjden av sitt bästa jag. När han varit ensam ute i den kalla, ruskiga världen och gick tillbaka uppför hotelltrappan, behövde han ej stanna och säga till sig själv: Herre Gud, egentligen borde jag ju ha köpt blommor. Han hade dem i handen! Och om hon, sedan de gått och lagt sig, önskade dränka sovrummet i mörker, sade han ej: min vän, endast en minut, jag har bara två sidor kvar till kapitlets slut. Han släckte!

— — —

En dag, när han kom in i hennes rum efter ett besök ute i staden, såg han att hon gråtit.

— Vad är det, min vän, vad är det?

Det dröjde en lång stund, innan hon svarade:

— Bengt, älskar du mig? Förstår du vad jag menar?

— Ja, Harriet, jag förstår.

Han satte sig vid sidan om henne och tog hennes hand. Han förstod. Detta var alltså slutet. Eller rättare början. Det var så han skulle segla in i äktenskapet: ett expressbröllop för att slå ihjäl skandalen. Harriet Kemner skulle bli hans hustru. Harriet Kemner skulle bli svärdotter till f. d. docenten, numera rektorn Anders Blanck. Vem var Harriet Kemner?

Han blev sittande vid sidan om henne med sin hand orörlig kring hennes och stirrade framför sig. Hans tankar snurrade runt. Hans känslor voro som en upprörd folkmassa. Vem var Harriet Kemner? Han visste det lika litet nu som första gången de mötts. Förmodligen hade hon ett hem någonstans i Danmark, såvida hon ej var föräldralös. Hon hade aldrig nämnt någonting därom. Och han hade heller aldrig frågat — av finkänslighet och kanske också av andra skäl. Man frågar ej små vildfåglar — ej ens utsökta små vildfåglar som hon — om deras hem. Man vill ej onödigtvis såra dem. Och man vill ej heller störa

sitt eget samvetslugn genom att sammanställa begreppen äventyrserotik och samhällsmoral. Små vildfåglar ha intet hem, även om det finns någonstans, fullt möblerat och med kvartalshyran betald på förfallodagen. Och nu skulle vildfågeln bli hans hustru. Vem var hon? Vem var Harriet Kemner mer än en kvinna, som hade nöje av män och som ej förnekade sig nöjet?

Blanck blygdes över sina tankar. Men han kunde ej hindra dem. Han smekte hennes hand och sade med ett försök till ett leende:

— Min vän, framför allt: gråt inte. Här har vi gått omkring och inventerat vårt uppfinningslager för att komma underfund med, hur det skulle sluta. Det har aldrig fallit oss in att tänka på den naturligaste lösningen: giftermål.

Hon grep om hans hand:

— Vill du, Bengt?

Han svarade förnärmat:

— Jag hoppas att du inte för ett ögonblick har tänkt, att jag skulle lämna dig nu, i det tillstånd du befinner dig. Det kommer kanske att bli lite svårt ekonomiskt. Men naturligtvis ska vi gifta oss. Jag hoppas, att du inte för ett ögonblick...

Han tystnade tvärt och stirrade på henne. Hon hade plötsligt brustit ut i skratt. Men hon hade gråtit för alltför få minuter sedan,

och tårarna började åter söka sig nedför hennes kinder, medan hon skrattade.

— Du missförstår mig, Bengt! Det är inte vad du tror. Det är någonting annat. Jag ska resa hem en av de närmaste dagarna. Jag fick ett telegram för en stund sedan. Jag skulle egentligen ha rest redan för tre veckor sedan, men jag stannade. Nu väntar de mig till julen. Pappa blir rasande, om jag inte kommer. Jag måste.

— Men varför gråta?

Hon log:

— Finns där ingenting annat en kvinna kan gråta över än att vara med barn? Bengt, jag älskar dig. Jag vill vara hos dig. Det beror på dig, om vi ska ses igen. Pappa vill inte, att jag ska flacka omkring längre. Jag hade sådan möda att övertala honom sista gången, när jag reste i våras. Jag tror inte jag kan komma tillbaka. Jo, jag kan, om du vill... Vill du att vi ska gifta oss?

Hon log åter.

— Då måste han ju låta mig vara, där du är.

— Är din pappa så sträng?

— Åja! Ganska sträng.

— Vad är din pappa?

— Läkare.

Blanck ryckte till:

— Doktor Kaj Kemner?

— Ja! Se inte så ledsen ut för det!

Han reste sig upp och började gå av och an på golvet. Hans hjärta föreföll honom tungt och kokande som en jäsande degklump.

— Harriet Kemner, doktor Kaj Kemner, julafton, hem...

Han hade sett honom en gång vid nordiska festen på Akademiska föreningen i Lund, en liten slätrakad herre med grått uppstruket hår, rynkor i ansiktet, godmodiga ögon och låg nedvikt krage. Han hade ögonblickligen tänkt på en Hammershøjfigur, när han sett honom. Och hans dotter var Harriet Kemner, Harriet Kemner, som...

Han greps av en tung sorg och han blev plötsligen brännande het.

Det slog honom som någonting i högsta grad onaturligt att också hon hade en livsnerv som ledde till samma samhällslager, samma traditioner, samma moral som hans. Också hon hade en far och en mor, som mötte henne vid stationen, kysste henne och sade: välkommen, barnet mitt. Också henne väntade där en julgran med konfekt och Betlehemsstjärna. Och när hennes föräldrar frågade: Tala om vad du hittade på i Paris...? Vad svarade hon? Hon berättade om sitt arbete, om teatrar, om utställningar och konserter och möjligen, möjligen om en utflykt (i stort sällskap) till något nattkafé i Montmartre. Och hennes mor — han tänkte åter på en Hammershøjfigur — skulle skaka betänksamt på huvudet

och säga: Men, kära min lilla flicka, är det brukligt?

Eller kanske hon, Harriet Kemner, var sorgbarnet, det svarta fåret. Kanske hon ej blev mottagen med kyssar utan med en lång, stum, undrande, sorgsen blick. Kanske hon aldrig blev tillfrågad om, vad hon sysselsatte sig med i Paris.

Han tänkte:

— Gudskelov att jag inte har någon syster.

Och till denna tanke fogade han följande

— utan tillstymmelse till självironi:

— Vad tjänar det till med ett kulturrikt hem, den bästa uppfostran...

Hon följde honom med blicken och sade lågt, en smula skamset:

— Vad ekonomien beträffar, behöver du inte bekymra dig.

— — —

Den följande dagen hjälpte han henne med att köpa julklappar: en japansk plånbok åt pappa, sidenblusar åt mamma (vid åsynen av dessa blusar nödgades Blanck borteliminera doktorinnan Kemner från Hammershøjinteriören), hatt och silkesstrumpor åt en syster, en praktupplaga av J. H. Fabres »Insekternas seder» åt en annan syster och ett leksaksaeroplan (»flyger i tre minuter») åt lillebror.

Hon utvecklade hela sitt färgsinne vid valet av damartiklarna, praktiskt förstånd vid inköpet

av plånboken och psykologisk insikt vid väljandet av Fabre. Hon sade:

— På allt detta behöver jag inte betala ett öres tull. Det är bara det förbaskade aeroplanet, som kommer att kosta. Men Kaj måste ha det. Hoppas pengarna räcker.

Hon var vid strålande humör. Hon såg på honom:

— Se inte så ledsen ut. Om en månad kommer jag till dig eller du hem till mig. Efter julen ska jag tala om att vi tänker gifta oss.

Hon trodde, att det var endast skilsmässan, som gjorde honom allvarlig.

Vid ett tillfälle sade hon:

— Efter nyår kan du ta och skicka hem ditt porträtt, så att jag kan presentera dig.

Och hon tillade med ett leende:

— Det skadar inte, om du svärtar ögonbrynen, innan du går till fotografen.

— Svärta ögonbrynen? Vad menar du?

Hon ryckte skrottande på axlarna:

— Det är inte naturligt? Jag vet många män, som svärtar sina ögonbryn.

Han ville skrika högt. Efter en stund bröt han ut:

— Många män... Du känner många män, som...

Hon tvärstannade och såg på honom med vidöppna ögon.

— Låt oss gå vidare, sade han, annars tappar vi bort varandra i folkträngseln.

Han gick och knöt händerna av smärta. Han tänkte:

— Många män! Många män!

Han erinrade sig deras första möte. Han hade frågat: Har ni hört många män gurgla sig i halsen? Och hon hade skrattat: naturligtvis! Vem var hon? Vad slags liv hade hon levat?

Han letade i sitt minne: han hade sett henne förr, sista gången han varit i Paris. Han hade sett henne i sällskap med någon och gick genom sitt galleri av skandinaviska bekanta...

Han var åter på jakt efter det förflutna och hans mun slöt sig i ett bittert leende:

— Comme c'est simple, l'amour.

Hon skulle resa följande dag med morgontåget.

Innan de gingo hem den sista kvällen, blevo de sittande en stund över en kopp kaffe på en restaurang i kvarteret. Blanck hade stretat emot. För några dagar sedan skulle han ej ha gjort några invändningar. Men de sista trettio timmarna hade gjort honom moralisk. Han var dessutom feg och han skämdes.

— Ska vi verkligen gå ditin, sade han. Luften därinne är så dålig.

Men Harriet var envis. Hon var nervös. Hon hade dessutom lockats av bullret därinifrån. De rekommenderade breven hade tydligen redan börjat anlända från världens alla kanter, från San Francisco och Moskva, Norrland och Neapel. Julfirandet var i full gång. Det sjöngs på alla tungomål och skrattades och skreks.

— Bara några minuter!

I hennes röst låg redan aningen om en begäran på förklaring och Blanck gav vika:

— Som du vill, min vän!

Vad han fruktat, inträffade redan efter ett par minuter.

En liten modell kom sprattlande fram till honom och skakade hans hand, som om den varit en medikamentflaska.

— Nej, se Blanck! Hur mår du? Det var länge sen!

Han lösgjorde sakta sin hand:

— Tack bra! Och ni själv?

Den lilla modellen hade förstått: han hade ej kallat henne du tillbaka. Hon gav Harriet en skygg snedblick. Sekunden efter blev hon blossande röd under pudret.

— Förlåt, stammade hon, jag såg inte... Jag förstod inte...

Hon slank skamsen ut i ett annat kaférum.

Harriet och Blanck sutto tysta och rörde om sockret i sitt kaffe.

Efter en stund sade hon med mycket låg röst, medan hon satt böjd över sin kopp och lekte med teskeden:

— Säg, Bengt, tycker du inte, att du var en smula ovänlig mot den där lilla flickan. Hon menade tydligen inte någonting ont med att komma och hälsa på dig. Såg du hennes ansikte, när hon gick? Hon var som en liten hundvalp, som kommer fram och viftar med svansen och får en spark till svar.

Han skämdes, men han ryckte i alla fall på axlarna:

— Jag vill inte bli antastad.

Det dröjde åter en stund, innan hon svarade. Det skedde med samma låga röst och ej heller nu såg hon upp:

— Du har väl antastat henne själv någon gång.

— Även i det fallet anser jag mig inte skyldig att skaka hand med henne för resten av mitt liv.

Hon såg ned i sin kopp, som om hon spådde i sumpen:

— Antag att jag inte varit närvarande? Skulle du också då ha varit lika ovänlig? Jag tror det inte.

Plötsligen såg hon på honom med stora, flammande pupiller:

— Hypokrit!

Hon hade viskat fram ordet, som när en tunn dolkklinga dyker visslande in mellan revbenen på en.

Sekunden efter satt hon åter lutad över sitt kaffe och drack det långsamt, tesked efter tesked som om det varit alltför varmt. Så skakade hon på huvudet:

— Nej, ni är alla lika.

— Förlåt, Harriet, jag var nervös.

— Vi är båda mycket nervösa. Ska vi gå?

Under vägen hem till hotellet talade hon om hemresan. Så och så dags kvällen efter skulle hon vara i Köln. Vad hittade han på då? Åt middag förmodligen. Och sen? Jag hoppas jag får gott väder mellan Kiel och Korsör. Känner du till den biten? Ibland är det som om hela Östersjön vräktes in i det där lilla hörnet och kokte som potatisvatten. Och så Köpenhamn. Dis eller regn. Hela

Ströget svarta paraplyer, uppvikta byxor, uppdragna kjolar och galoscher.

Blanck gick vid sidan om henne och undrade vad hon tänkte på. Han förstod av hennes röst att tankarna ej voro fästade vid resan. Hon hade ej heller en enda gång frågat: Kommer du att sakna mig mycket?

Utanför hotellet stannade hon:

— Bengt, ska vi... Jag har ingen lust att gå ditupp. Jag... jag känner mig inte alls trött. Ska vi fara upp till Montmartre. Jag vill inte tänka i natt. Jag kan sova på tåget hela dan i morgon.

Hon såg på honom med en lång, frågande blick. Där låg ingen längtan efter zigenarorkester och dans i den.

— Som du vill, svarade han.

Plötsligen började tårarna söka sig väg utför hennes kinder. Utan att säga något skyndade hon förbi honom in i hotellet uppför trappan.

När han kom upp på sitt rum, hade hon stängt dörren mellan dem. På hans knackning svarade hon:

— Jag håller på att packa.

Han gick fram och tillbaka på golvet, vändade och lyssnade.

Han hörde, att hon grät...

— — —

När hon äntligen öppnade dörren, försökte han ett leende:

— Har du packat slut, min vän?

Hon blev stående framför honom, svarade med en böjning på huvudet och såg på honom med samma stora, frågande ögon:

— Bengt, vad tror du om mig?

— Vad jag tror... Vad jag tror om dig? Ska vi... den sista kvällen...

Hon andades häftigt:

— Ja, den sista kvällen. Ja, kanske för alltid.

— Vad menar du?

— Jag menar: det beror på dig.

— På mig?

Hon såg sig hjälplöst omkring:

— Bengt, i kväll vill jag inga repliker, som inte leder någon vart, inga upprepningar av mina egna frågor och inga: vad menar du? Du vet vad jag menar. Jag förstår också att du helst vill uppskjuta samtalet, till dess du kan föra det på avstånd, i brevform. Men jag vill att du svarar rakt på sak. Du behöver inte vara rädd: jag ska inte gråta. Det stökade jag undan därinne. Jag ska inte heller ställa till några scener. Men vi måste talas vid. Där är en ting jag måste veta, innan jag reser. Jag måste veta det för att kunna känna någon glädje i jul, eller, om det är omöjligt, i alla fall veta, varför jag har skäl att vara olycklig.

Hon sjönk ned i länstolen med händerna sammanknäppta över knäna:

— Bengt, jag älskar dig. Egentligen borde

jag väl vara enbart glad däröver. Men jag var på det hela taget lycklig, innan jag mötte dig. Mycket lycklig till och med. Jag var fri. Jag hade uppgjort planer för min framtid. Nå... det kan inte hjälpas. Jag älskar dig. Säg mig, vad tror du om mig?

— Vad jag tror...?

Hon log:

— Samtalet plågar dig. Men jag måste plåga dig en liten, liten stund. Sen ska jag inte göra dig ont mera. Vad tror du om mig som mänska?

— Harriet, jag vet att du är en mycket intelli...

Hon skakade tålmodigt på huvudet och log åter:

— Detta är nonsens.

Blanck steg upp och började gå av och an. Slutligen slog han ut med händerna:

— Svaret är inte mera nonsens än frågan. Om en mänska säger sin mening om en annan mänska till henne själv blir resultatet inte något annat än ändlösa diskussioner.

Hon skakade åter på huvudet:

— Jag ser, att jag måste komma dig in på livet från ett annat håll. Jag började tydligen inte riktigt. Men jag var ivrig, otålig. Det var så mycket som berodde på ditt svar och ditt sätt att svara. Du har inte varit dig lik de sista dagarna, ända sedan jag talade om

att jag skulle resa hem. Till en början trodde jag att du var ledsen för skilsmässans skull. Men jag förstod snart att det var något helt annat.

— Att jag inte älskar dig?

— Jag vet inte. Det är möjligt, att du älskar mig. Men det är alldeles säkert att du kunde ha älskat mig mera under andra omständigheter. Men avbryt mig inte. Du anar antagligen, när jag kom underfund med anledningen till ditt allvar. Jag sa någonting om att jag kände många män, som svärtade sina ögonbryn. Det var ett skämt. Och tydligen ett dumt skämt. Tror du att det är nödvändigt att ha varit i intim beröring med en man för att veta, om han målar sig.

— Förlåt, Harriet! När du fällde det ytttrandet, kände jag det, som om jag skulle skrika högt. Jag var svartsjuk. Jag målade hin på väggen. Jag såg rött.

— Jag önskar du hade rätt. Men det var inte svartsjuka. Inte enbart. Det var framför allt någonting annat. Det är möjligt att du älskar mig, på ditt sätt. Men du föraktar mig också.

— Harriet! Harriet!

— Ta det lugnt, Bengt! Sitt ner! Jag ska uttrycka mig på ett sätt, som inte sårar ditt hypokritiska öra. Nej, du föraktar mig alltså inte. Men du är mycket, mycket sorgsen.

Hon blev sittande tyst en lång stund. Det

var som om hon stängt sig inne bakom ett bittert leende. Så fortsatte hon:

— Du är mycket, mycket sorgsen, därför att man egentligen inte gifter sig med en kvinna man mött såsom du mött mig, une femme, avec qui l'amour a été simple. Naturligtvis, man gör det. Men innerst inne är det inte den kvinnan man ville gifta sig med. Omständigheterna tvingar en: man vill legitimera sitt barn. Eller också gör man det efter många års sammanlevnad: man har vant sig vid henne, hon har visat prov på att hon inte var sämre som kvinna därför att l'amour était simple. Eller också gifter man sig därför att man blivit för gammal för den skära oskulden.

Blanck hade sprungit upp som en stålfjäder. Han promenerade åter av och an:

— Harriet, jag har aldrig förr frågat dig om ditt förflutna.

— Till en början intresserade det dig väl knappast. Vi hade mötts och vi skulle skiljas. Det var ett galant äventyr. Först när talet föll på tanken att inte skiljas, började mitt förflutna intressera dig — och plåga dig. Varför?

— Är det så oförklarligt? Du har själv kallat vårt förhållande ett galant äventyr. Harriet, jag älskar dig, »på mitt sätt», som du uttrycker det. Men jag älskar dig. Det är bara detta: det är en lång resa mellan äventyret till äktenskapet.

— Jag förstår, vad du menar. Du anser dig sakna garantier för min trohet. Du stöder ditt antagande på mitt förflutna. Jag är övertygad om att du aldrig för ett ögonblick ställt samma fråga till dig själv — visavi dig själv. Jag är övertygad om att den aldrig fallit dig in.

Hon skrattade till.

Han hade åter satt sig ned med huvudet lutat i händerna:

— Jag kan inte hjälpa det. Jag kan det inte. Jag känner det så. Generationer av män har känt det så. Du skrattar! Det är ologiskt! Jag kan inte hjälpa det. Så länge jag inte älskade dig, så länge det bara var ett äventyr, gjorde det mig ingenting. Men nu...

— Nu kan vi äntligen talas vid rakt på saken. Bengt, vad tror du om mig? Ska jag svara å dina vägnar: jag är inte en anständig flicka.

Efter en lång tystnad fortsatte hon med ett leende, som undgick honom, där han satt med händerna för ögonen:

— Du anser tydligen fortfarande, att man måste ha varit i intim beröring med en man för att veta om han färgar sina ögonbryn.

— Jag vet, Harriet, att jag inte är den första mannen i ditt liv.

— Hur kan du veta det?

— Behöver jag tala tydligare?

— Nej, men det är inte något bevis. Det trodde jag du visste.

— Jag förstår, att jag behöver tala tydligare. En kvinna, som aldrig förr varit i beröring med en man, handlar ej som du gjorde, när det skedde.

— Jag var inte tillräckligt sentimental! Få kvinnor är det vid min ålder, Bengt! Mycket färre än ni män anar. Men vi nödgas spela sentimentala, för att behaga er eller för att bibehålla er respekt för oss. Jag har aldrig frågat dig om ditt förflutna. Förmodligen anser du att det ej angår mig. Men du vill veta mitt. Jag ska säga dig något, Bengt. Jag kunde ha ljugit för dig. Jag kunde ha förnekat allt. Jag skulle ha kunnat tvinga dig att tro mig. Jag skulle ha kunnat driva dig att blygas över dina lumpna misstankar. Jag skulle inte lyckas i natt. Det skulle ta några dagar att uppfostra dig, att rycka din sentimentalitet visavi kvinnan ur kroppen på dig. Eller jag skulle ha kunnat använda en annan väg. Jag skulle ha kunnat servera dig en rörande historia om hur jag var ung, hur jag älskade honom och hur han begagnade sig av min svaghet. Jag skulle ha kunnat göra det så hårresande, att du skulle ha gnisslat tänder och förbannat denne skurk. Det skulle inte ha varit så svårt, Bengt. Dummare kvinnor än jag har spelat det tricket och spelar det dagligen med män, som är klokare än du.

Hon lutade sig fram mot honom:

— Men jag vill det inte. Det lämnar jag

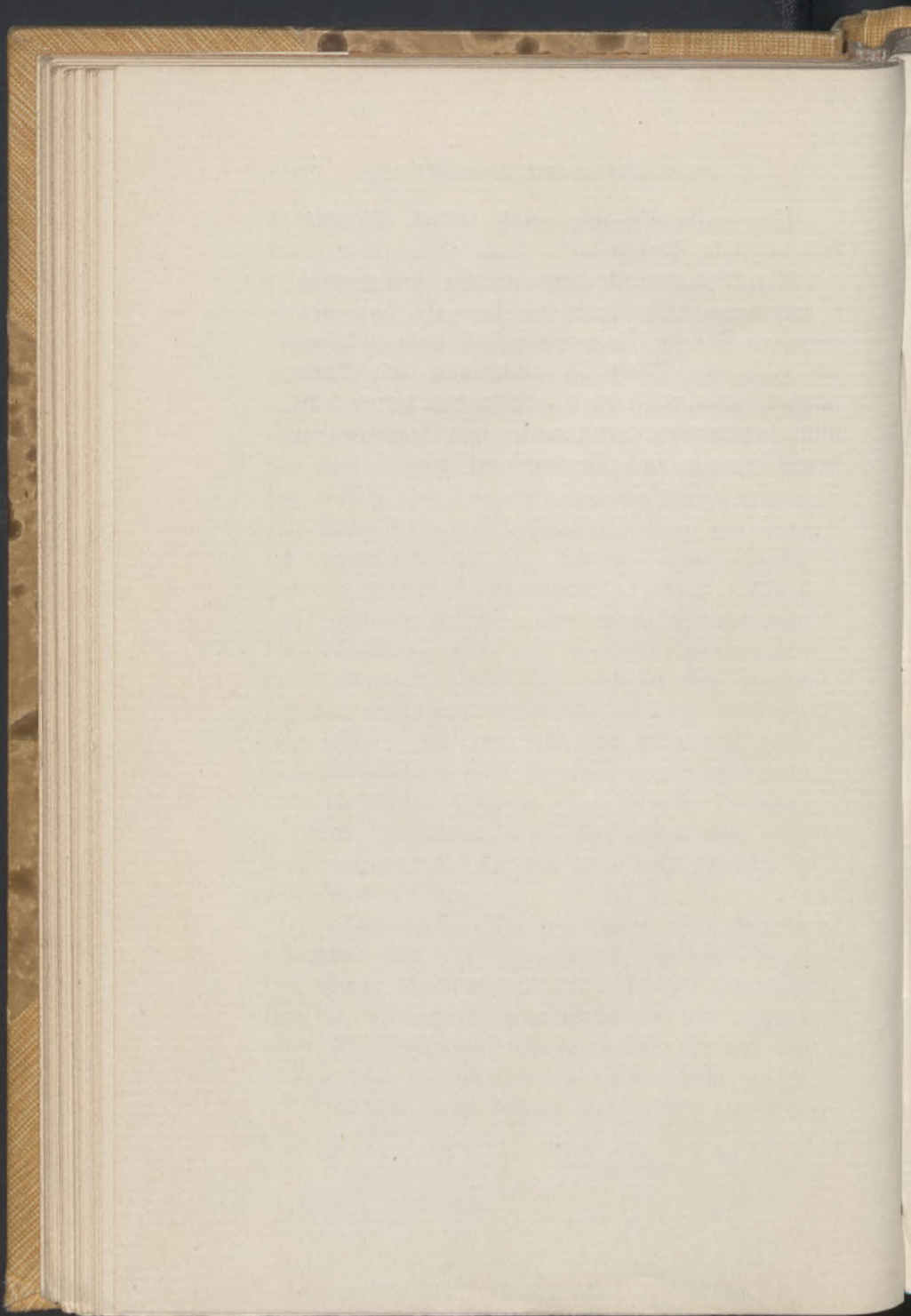
åt dem av mina systrar, som behöver ljuga för sin framtids skull. När jag i kväll ville tala med dig, var det min tanke att berätta allt för dig. Jag såg att det plågade dig. Jag förstod, att du inte ville tala. Jag ville inte lämna dig ensam här utan att ha sagt något. Gud vet, vad du skulle kunna inbilla dig. Jag ville inte låta dig gå omkring och lida, när det inte var nödvändigt. Förstå mig, Bengt: jag trodde, jag trodde, att du skulle förstå. Jag hade många anledningar att tro det, från det ögonblick du sa: *Comme c'est simple, l'amour*, under dessa veckor vi varit lyckliga. Jag bedömde dig fel. Och nu är det för sent. Men sanningen ska du få veta. Du är inte den ende mannen i mitt liv. Du är den tredje. Jag har ingenting att förebrå varken dem eller mig själv. Och jag vill inte gifta mig eller leva tillsammans med en man, som sörjer över mitt förflutna. *Comme c'est simple, l'amour!*

Hon blev sittande en lång stund med blicken mot golvet. Så såg hon upp på honom och fortsatte:

— Jag lämnar dig nu, Bengt. Jag går in till mitt. Jag vill inte att du ska störa mig. Det tjänar ingenting till att förlänga samtalet. Din uppfattning om mig förändras inte genom att vi är tillsammans några timmar längre. Du tänker som generationer av män tänkt, säger du. Du kan inte hjälpa det. Och jag tror dig.

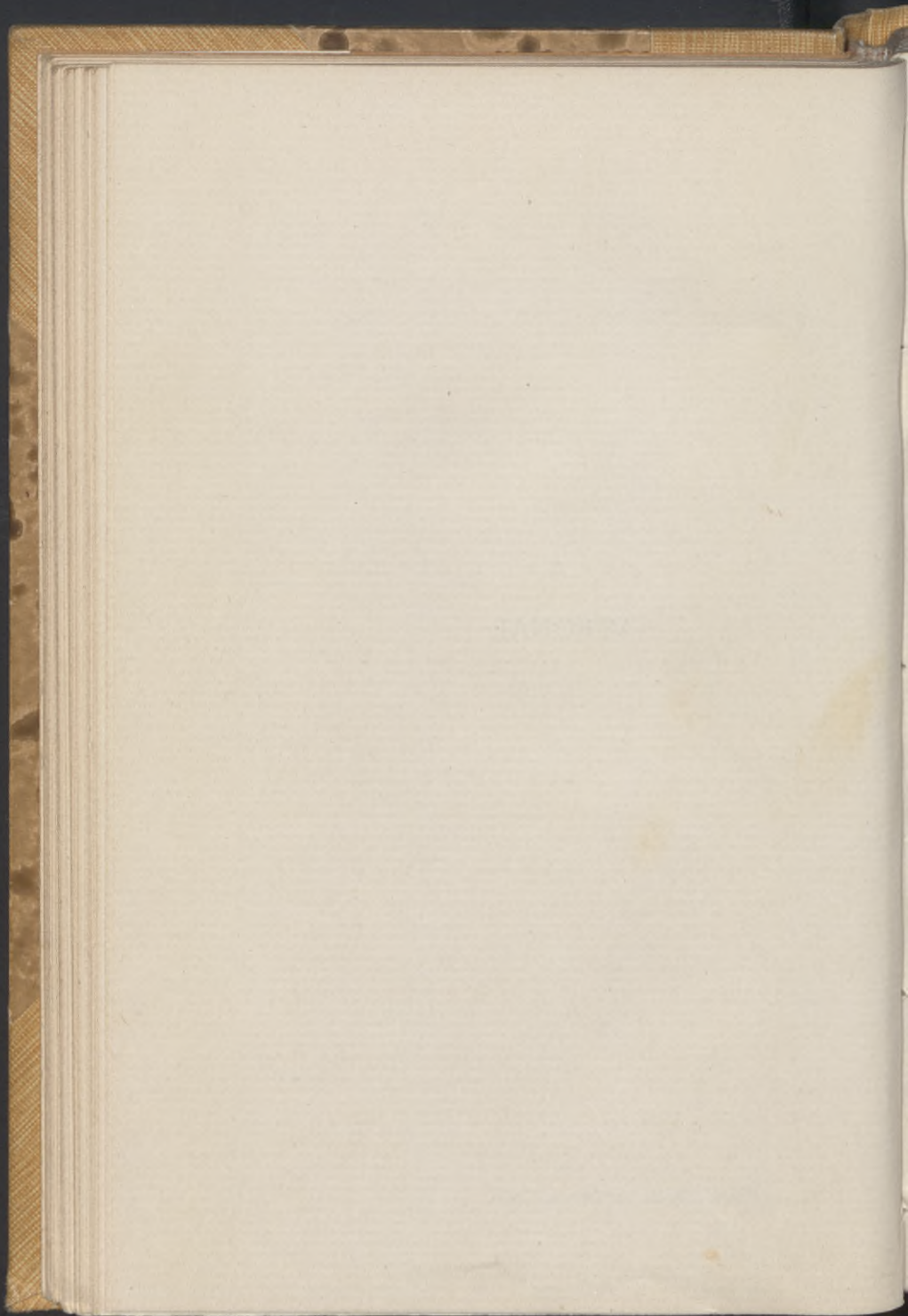
Hon reste sig upp, gick in på sitt rum och reglade dörren.

Han blev sittande länge orörlig med pannan i händerna. Slutligen tog han sin hatt och rock och gick ut. Han vandrade timtals omkring på gatorna. Först på morgonen, när Paris började göra sin toalett och locken lyftes från alla soptunnorna, stannade han framför ett hotell, ringde och begärde ett rum.

VERONAL

6. — *Bengt Blancks sentimentala resa.*

Klockan var redan sex på kvällen, då han följande dag vände tillbaka hem.

Värden räckte honom nyckeln med ett surt leende och sade med en ton, som om Blanck berövat honom en hyresgäst:

— Er granne reste i morse.

Blanck gick sakta uppför trapporna. Dörren till tolvan stod på vid gavel. Han gick ditin och såg sig omkring. Allt var i ordning: utdragna lådor, papperslappar på golvet, vissnade blommor i handfatet, några utkramade färgtuber och en ask *beauté des yeux bleu Corbeau* på bordet. Han tog locket av asken. Den var ännu mer än halv. Varför hade hon ej tagit den med sig? Förmodligen tyckte hennes föräldrar ej om att hon färgade ögonlocken. Eller kanske snarare: hon hade aldrig visat sig för dem med färgade ögonlock.

Hans kropp skakades plötsligt av en våldsam frossbrytning. Rummet var utkylt, men hennes parfym satt ännu kvar i möblerna som doften från begravningskransar. Han skyndade in till sig.

På bordet låg ett brev med moderns stil på kuvertet, det väntade julbrevet. Det var denna gång längre än vanligt. En utomordentligt viktig familjetilldragelse skulle inträffa. De

väntade ej hem Sven, den äldre brodern, till helgen. Han hade blivit utnämnd till revisionssekreterare och skulle stanna i Jönköping över juldagarna — för att förlova sig med en viss Stina Malmer, dotter till hovrättsrådet Malmer.

Hans mor tillade:

»Vi äro mycket glada över att hälsa henne välkommen i familjen, ty av allt att döma är hon en utomordentligt präktig flicka. Enligt porträttet måste hon dessutom vara en synnerligen vacker och ståtlig ung dam. För övrigt är hon högt bildad och har sett en hel del av världen. Men detta är ju inte huvudsaken, bara hjärtat är gott. Mätte de kära barnen bli lyckliga! Kära Bengt, vi tänka så mycket på dig, inte minst dessa dagar. Din gamla mamma — och pappa också, fastän han aldrig nämner någonting om det — hoppas att du nere i Paris inte faller i händerna på någon kvinna, som skulle kunna draga ned dig. Jag menar därmed inte en dålig kvinna, som du inte skulle kunna visa. Den sorgen vet jag att du aldrig gör oss. Men sederna äro annorlunda där än uppe i våra nyktra trakter och kvinnorna ha en annan uppfattning av moral och plikt mot sig själva. Ryck nu inte på axlarna och säg att din mamma blivit så gammal att hon inte förstår den nya tiden.

Telegrafer till Sven med samma, så att han får telegrammet till julafton. Och glöm

för all del inte att skriva ett långt, rart brev till Stina så fort som möjligt.»

Blanck stoppade brevet i sin innerficka och började gå av och an. Hans mun drog sig till ett bittert leende. Telegraferade med samma, tänkte han. Om jag skulle telegraferade, vad jag innerst inne önskar, skulle det lyda så här: Hoppas din fästmö inte sett för mycket av världen. Så log han ännu hårdare, satte sig på skrivstolskanten och slängde ned det telegram, han vid ett par tillfällen förut sänt till vänner, som förlovat eller gift sig:

En fru gör livets tredje klassens väntrum till hela universums ljusa centrum.

Han rös åter till. Det var som om likrums-kylan sipprat in genom dörrspringorna från tolván. Han såg på klockan. Hon var ännu endast halv sju. En hel lång natt. Och dagar och nätter efter den. Han klädde skälvande av sig, svalde en kapsel veronal, lade sig raklång i sängen utan huvudkudde och väntade på sömnen.

Men den ville ej komma. Han kände de onaturligt spända musklerna slappna, breda ut sig, som om de långsamt smälte, då han åter med ett ryck satt upprätt i bädden, gripen av en ångestfylld ödslighet.

Han tände på nytt, steg åter huttrande upp och såg sig omkring efter någonting att vila tankarna vid. Hans blick for hjälplöst över bokryggarna. Men han skyggade för dem. Om

han ändå haft en detektivroman! Eller några gamla tidningar. Gamla tidningar hade hjälpt honom förr. Där låg någonting välsignat försoffande i att läsa veckoförlegade notiser, politiska dagsproblem, som redan fått sin lösning, förbrytelser, som redan funnit sin Sherlock Holmes, plats- och giftermålsannonser, som berövats sin ängslande udd, därför att de redan besvarats eller lämnats obesvarade alltför länge för att ännu hålla hoppet vid liv. Han sökte i sina fickor, fann slutligen i sin sommarrock ett nummer av Le Matin och kröp åter ned mellan lakanen. Tidningen var fyra månader gammal. Ministären väntades falla nästa tisdag. En känd kokott hade blivit mördad i sin bostad under egendomliga omständigheter. En av de djärvaste pärlhalsbandsstölder i historien telegraferades utförligt från London. Metchnikoff föreslog förtärandet av hundspilling som ett medel att förlänga livet. Scouting for boys löd en rubrik i stora bokstäver. Han hade själv en gång intresserat sig för rörelsen och titeln var som en vänlig hälsning från det förflutna:

»När de upptäcktes, upptäcktes enligt ett renässansdramas allra bästa regler, sade Gaston till sig själv:

— Man ska aldrig ta av sig pjäxorna.

När han fällde detta yttrande, befann han sig i en mörk garderob med endast en knivtunn strimma dager sipprande in längs den

något otäta dörren. På ena armen hade han sin vapenrock, på den andra benkläderna. Men pjäxorna hade han glömt i förskräckelsen. De stodo i rummet utanför på en plats han ej kunde erinra sig.»

Blanck förstod ej. Han granskade åter titeln, som om han läst fel. Men historien hette Scouting for boys och stod införd som en novell. Han fortsatte alltså:

»Det var en ytterst pinsam situation. Gaston hade aldrig förr befunnit sig i en liknande. Han önskade att han i stället, så som hans mening varit, använt söndagspermissionen att besöka sin moster. Men kvällen förut hade han fått ett expressbrev från Berthe, i vilket hon bland annat skrivit: 'Det är, som ni vet, söndag i morgon. Pappa reser ut på landet för att jaga. Vilda Vargen (hennes åttaårige bror) ska ut till Saint Cloud på boy-scoutmanöver. Tjänstfolket har fritt, och själv håller jag på att repa mig efter en förkylning.' Det var på grund av dessa rader Gaston ändrat sitt söndagsprogram och nu befann sig på visit hos byråchefens i jordbruksdepartementet Bertrand moderlösa dotter. Berthe och han hade tillbragt en eftermiddag sådan som han aldrig drömt sig, till dess det plötsligen ringt på tamburdörren.

- Vem kan det vara?
- Vet inte!
- Öppna inte!

Då hade det ringt på nytt.

— Vem kan det vara?

I samma ögonblick hördes våldsamma spårkar på ytterdörren.

— Det är Vilda Vargen, sade Berthe.

— Han skulle ju inte komma förrän klockan sju.

— Det är i alla fall han.

Gaston rafsade till sig kläderna och ämnade störta ut i korridoren, då Berthe hindrade honom med en hes viskning, utan ett ord öppnade dörren till garderoben, skuffade in honom där och låste.

Situationen var, som sagt, ytterst pinsam. Gaston plockade på sig uniformen så gott han kunde för utrymmets skull. Om han bara hade haft sina pjäxor! Hade han tid att skynda ut och hämta dem? Han kände efter låsen. Där fanns ingen... Gaston förbannade alla hus på rue du Bac. Han hade aldrig tyckt om dem. De voro gamla, obekväma, omoderna. Men han hade aldrig tänkt sig behöva förbanna dem, därför att garderobsdörrarna kunde öppnas och stängas enbart utifrån. Han började också förbanna Berthe. Varför skuffa honom in just i garderoben? Varför inte hellre ut i korridoren, där han kunnat ha utsikt till räddning, många utsikter till och med. Men garderoben? Gaston var en ung och oerfaren officersaspirant från Saint Cyr och förstod ej att hon handlat av instinkt, denna absurda, århundraden gamla

atavism, vilken i ömtåliga situationer genast kommer kvinnan att tänka på garderoben, som om hon ej lärt sig tillvarataga en enda ny uppfinning på rumsarkitekturens område sedan renässansen.

Nu hörde han Vilda Vargens stämma:

— Sparka på dörren. Visst sjutton sparkade jag på dörren! Vad ville du jag skulle göra? När du inte öppnade, så! Jag visste ju att du var hemma!

— Varför kom du så tidigt?

— Tidigt, va? Tidigt! När det regnar som bara sjutton!

Gaston hörde Berthe säga:

— Regna-a...

— Regna, ja, har du inte ögon att se med?

Det dröjde en lång stund, innan Berthe svarade:

— Kom nu med ut i köket, ska jag ge dig te.

Gaston drog en suck av lättnad. Kanske garderobsatavismen inte var en så dålig krigslist, när allt kom omkring. Men ögonblicket efter ryckte han till. Vilda Vargen sade:

— Vad är det?

— Vad? Vilket?

— Vems är dom pjäxorna med sporrar på?

Berthe förhöll sig alldeles tyst. Vilda Vargen fortsatte:

— Här är någon här! Mig lurar du inte. Tror du jag är boy-scout för inte, va! Det

är en officer här. Mig lurar du inte. Var är han?

Det blev åter tyst en stund. Så kom åter Vilda Vargens röst:

— Jag ska ha rätt på honom. Mig lurar han inte.

Där hördes snabba steg. En dörr öppnades. Ögonblicket efter vred Berthe om nyckeln till garderoben, öppnade och stammade:

— Fort, fort!

Gaston såg på henne. Hennes ögon voro vidöppna och stela av skräck.

— Fort, kvickt!

Gaston skakade på huvudet.

— För sent, viskade han. Lås dörren igen. Och bed honom söka! Uppmuntra honom. Se inte förvirrad ut. Be honom söka! Eller sätt dig på schäslongen och var lugn! Ta en bok och läs! Låtsa som ingenting!

Berthe stirrade på honom och lydde.

Efter några minuter hördes åter Vilda Vargens röst. Den kom utifrån korridoren och närmade sig.

— Var är han! Var i helsike kan han...

— Inte sådant språk, Jaques!

— Men var är han?

— Vilken han?

— Han som rår om pjäxorna?

— Sök själv!

Vilda Vargens steg försvunno åter. Gaston knackade på dörren och bad Berthe släppa ut

honom. Han steg ur sitt gömställe, torkade svetten av pannan, fann pjäxorna under en stol, satte sig på schäslongen och krängde dem på sig, medan han med hög röst började en konversation med Berthe. Minuten efter stod Vilda Vargen i dörren; hans mun var vidöppen.

— Monsieur Lorilot...

— Du är en dålig spanare, min gosse. Du får allt ligga till dig åtskilligt. Mycke dålig spanare. Lyssna nu till vad jag säger, ska du få se.

Gaston reste sig upp, tog Vilda Vargen om axeln och förde honom bort till dörren, genom vilken han kommit.

— Ser du, min gosse, när du ringde, visste vi att det var du, som kom. Jag sade till din syster: låt oss pröva hans spanarbegåvning. Titta dig omkring! Finns där inga andra tecken på att din syster haft besök än pjäxorna under stolen?

Vilda Vargen såg sig omkring.

— Använd alla dina sinnen! Det första man gör, när man kommer in i ett rum, luktar man!

Vilda Vargen vidgade näsborrarna.

— Nå?

— Ne-ej.

— Luktar du inte cigarrettrök?

— Jo-o. Men Berthe röker ibland.

— Må så vara. Men brukar din syster röka så mycket, att rummet blir tjockt av rök?

— Ne-nej.

— Mycke bra! Ser du, en spanare måste tänka på allt! Sedan du förvissat dig om att cigarrettröken var tjockare än att den kunde härleda sig från en eller två cigarretter, borde din misstänksamhet ha lett dig till denna plats.

Gaston tog honom med sig bort till blomsterbordet.

— Du skulle då ha funnit att i askkoppen ligger en, två, tre, fyra, nio cigarretter. Så många brukar i alla händelser inte din syster röka.

— Ne-nej.

— Vad bevisar alltså det?

— Att det var en herre här.

— Det gör det inte. Det bevisar att någon varit här. Det kunde lika väl ha varit flera damer som en herre.

— Ja-a.

— Ja, inte sant! Låt oss emellertid nu gå tillbaka till dörren, genom vilken du kom. Se dig noga omkring! Finns det någonting här i rummet, som inte fanns här i dag efter déjeunern, när du lämnade det.

Vilda Vargen såg sig omkring.

— Jag ve-et inte...

— Ser du rosorna på blomsterbordet?

— Ja-a.

— Fanns de där i dag morse?

— Jag vet inte så nogå.

— Nej! Det gjorde de inte. Vad bevisar det?

Vilda Vargen teg en stund. Så sade han:

— Men de kunde ha skickats upp.

Gaston bet sig i mustaschen.

— Mycke riktigt! Mycke riktigt! Du börjar ta upp dig. Ser du, som du nu förstår, var uppgiften alltför svår. Det var därför jag tog av mig pjäxorna och placerade dem så att du skulle kunna se dem. Förstår du? Men nästa gång ska du få en svårare uppgift.

— Det ska bli livat! När kommer ni tillbaka?

— Dumsnut! Tror du jag talar om det i förväg. Men du fann mig i alla fall inte.

— Var va ni?

Gaston pekade mot garderobsdörren. Vilda Vargen skrattade till.

— Ha! I garderoben!

— Just där, ja! Och jag kommer inte att vara där nästa gång.

— A-ah! Det säger ni bara för att lura mig.

Gaston svarade allvarsamt:

— Nej, det kan du vara säker på. I garderoben kommer jag aldrig att vara mera. Den är för trång och kvav.

Efter en stund reste han sig upp och kysste Berthes hand till farväl. Hon följde honom ut i tamburen. Han frågade:

— Tror du han kommer att tala om historien för din pappa?

Berthe gav honom en förtvivlad blick till svar. Gaston rätade upp sig. Han kände det, som om han i detta ögonblick vuxit ut till man. Han grep hennes hand och viskade tätt intill hennes öra:

— Berthe! Vi har lekt. Nu är det allvar. Lita på mig. Till julen är jag officer och kan gifta mig. Jag kommer på visit nästa söndag för att tala med din pappa.

Hon tryckte tyst och tacksamt hans hand.

— — —

Gaston tog nästa tåg ut till krigsskolan. Under flera dagar vandrade han omkring i en hög och allvarlig stämning. Där hade kommit en mening över hans liv. Han kände det, som om ett krigsutbrott varit nära förestående, som om det gällde att viga sig själv endast åt ett: det väsentliga. Han hade ej älskat Berthe förr, han hade ej ens svärmat för henne. Men nu älskade han henne. Och ej endast av plikt. Hans tankar flögo tillbaka till den sista söndagseftermiddagen och han längtade efter en ny, men under andra omständigheter, med kyrka och stat på sin sida.

Följande torsdag fick han ett brev med jordbruksministeriets stämpel på kuvertet. Medan han bröt det, tänkte han: Byråchefen är naturligtvis förbannad, men han måste lugna sig.

Brevet hade följande lydelse:

Cher monsieur!

Jag tackar er för er visit förra söndagen och beklagar livligt att jag ej var hemma.

Misstyck ej, att jag till detta mitt beklagande tillfogar några rader.

Min lilla gosse berättade mig, att ni vid hans hemkomst sökt sätta hans spanarskicklighet på prov. Jag är naturligtvis ytterst glad över att ni sysselsätter er med honom. Men medge det — och jag är säker på att ni själv är av samma åsikt, när jag nu tar mig friheten att fästa er uppmärksamhet därpå — tillvägagångssättet var en smula olämpligt. Jag menar detta med skorna. Min lilla gosse var stormförtjust, så förtjust till och med att han talat om det för andra personer. Ni vet helt säkert lika väl som jag att mänskors tungor äro elaka och att deras tankar söka tyda allt till det värsta, även de oskyldigaste tilldragelser. Och det låter verkligen något egendomligt med skorna. Jag nämner detta endast därför att ni lovat framdeles sätta min lilla gosses skarpsinnighet på ännu hårdare prov, och jag vore er tacksam, om ni ville taga medlen i övervägande. Ett gammalt gott ordspråk säger: en ung kvinnas goda rykte är hennes bästa hemgift. Onda tungor påstå om oss fransmän, att vi ej alltid i praktiken följa denna gyllene regel. Jag vill

ej här närmare ingå på sanningsenligheten av en sådan beskyllning och vill inskränka mig till att tala för mitt eget och min dotters vidkommande. Sedan ett år tillbaka är hon bortlovad till en ung och lovande son till en av mina bästa vänner. Den unge mannen befinner sig sedan ett halvår på resor, och det vore ytterst obehagligt om denna eller liknande historier skulle möta honom vid hans hemkomst, för att nu ej tala om den oerhörda orätt, som skulle ligga i att min dotters framtid bestämdes av ert något obetänksamma sätt att ställa min sons skarpsinne på prov.

I förhoppning eller rättare i övertygelsen om att ni delar min uppfattning tecknar jag

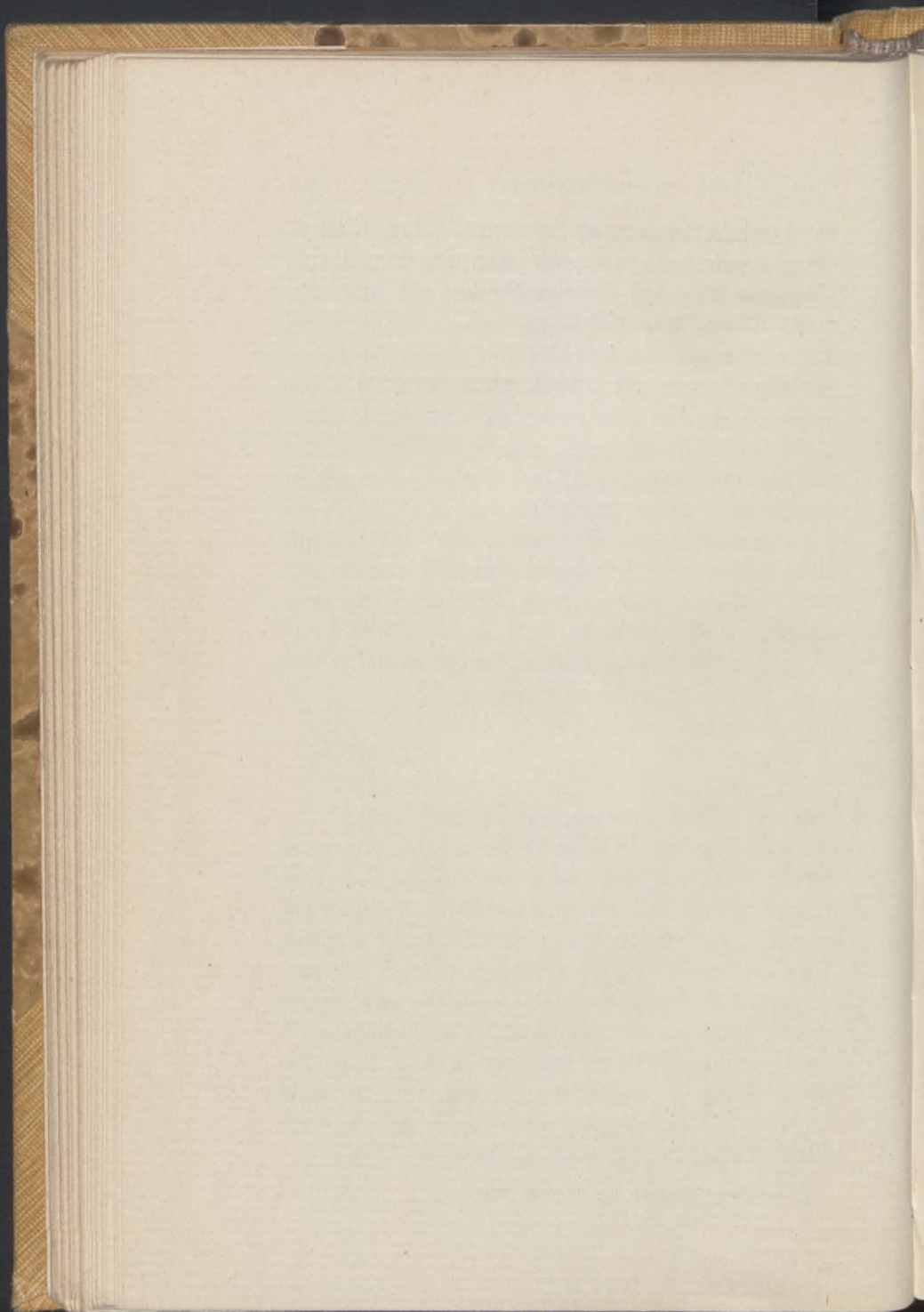
Jules Bertrand.

Gaston kände sig förödmjukad till det yttersta. Ej endast över byråchefens sätt att visa honom dörren utan också och i ännu högre grad — därför att det skedde för första gången i hans hittills glada och lyckliga liv — emedan byråchefen låtit honom veta, att han endast var en liten officersaspirant med magra framtidsutsikter. Han förstod att ännu så länge dög han endast till älskare. Och att endast duga till älskare är det lägsta i grad, som finns i den sociala rangskalan.

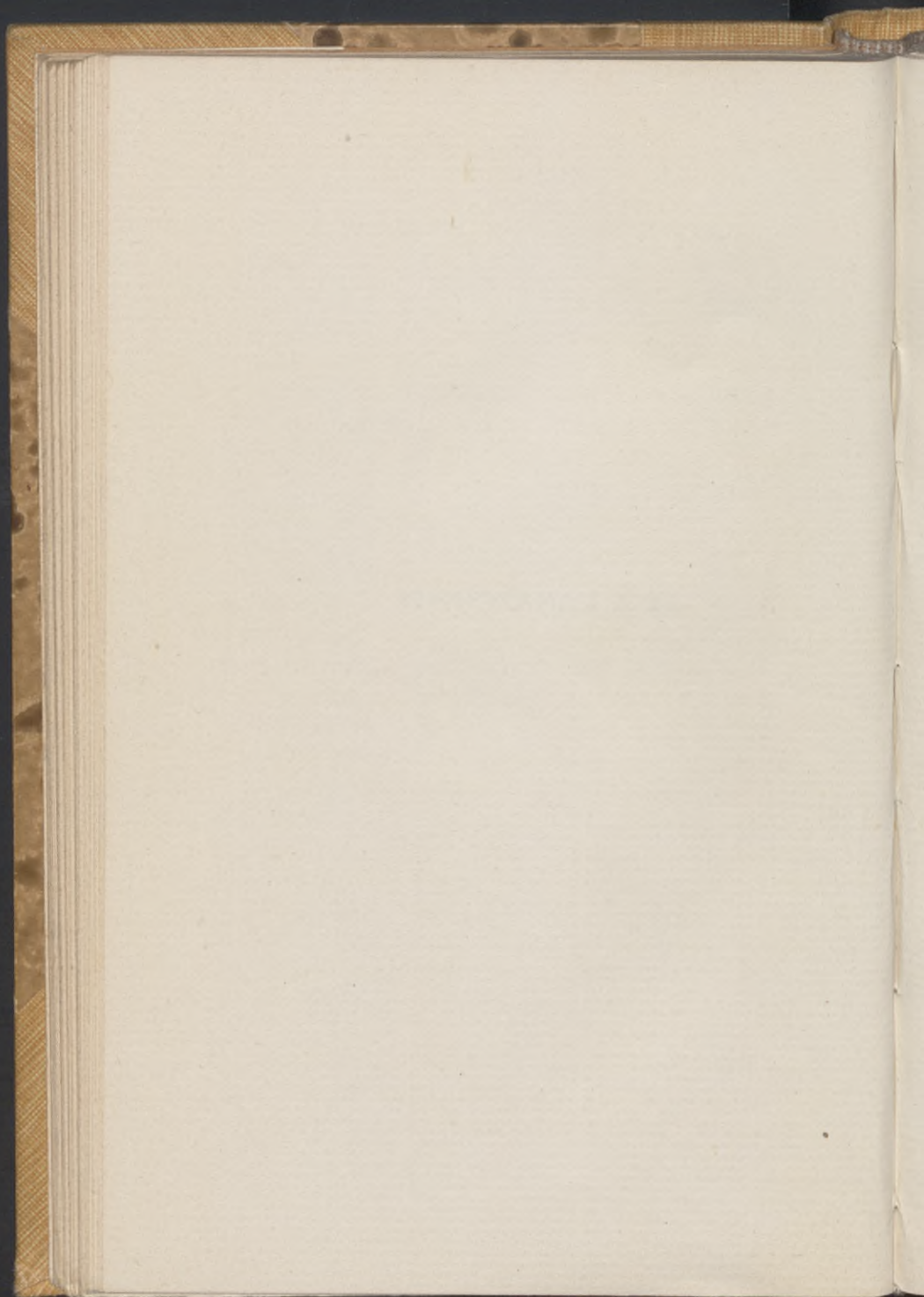
När hans förödmjukelse lagt sig, insåg han

att byråchefen var en vis man. Han förstod detta ännu tydligare, när han en dag i tidningarna läste om Berthes bröllop och mannen, med vilken hon gift sig.»

— — —
Blanck tog ett andra gram veronal.

TÉ À L'ANARCHISTE

När Blanck släpat sig genom den ansvarslösa julveckan och nyåret stod framför honom i hela sitt hemska allvar och med sin obevekliga fordran: Du måste köpa dig en ny almanacka, Blanck, böjde han huvudet och sade lågt till sig själv:

— Ja, jag skall rycka upp mig. Jag skall bort härifrån.

Han gick hem till sitt, kastade en sista blick på elvan och dess möbler och började stoppa ned sina tillhörigheter. Aldrig förr hade det förefallit honom så tungt att packa. Han mindes den första gången: han var student och skulle till Lund; han var utrustad som till ett fälttåg och rustningen var ny: ej ens en strumpa med en stopp i. Han hade packat många gånger sedan dess, brutit upp som en nomad. Allt hade ej längre varit nytt som förr: klädesplagg och skodon buro på minnen från villsamma vägar. Men han hade i alla fall stuvat ned dem ej endast med glädje över att lämna avbetade marker utan med otålig längtan: något nytt väntade; han var på väg till det oväntade.

När han fullbordat packningen, blev han sittande på en av koffertarna som en ödslig emigrant (han hade måst pressa ned locket med

sin kroppstyngd) och stirrade framför sig. Han frågade sig: Varför denna ödslighet, denna tomhet?

Det var ej endast tomhetskänslan efter henne, som varit. Det var ett horror vacui av en annan, en allmännare art. En fullständig likgiltighet smög sig in på honom, som om ingenstädes någonting väntade honom. Fanns det ingenting nytt, som väntade? Vad livets yttre betingelser beträffade, voro alla konturer lika lösa som förr. Allt var ovisst. Allt kunde hända. Han förutsåg ingen nödtid i fråga om överraskningar. Årstider och idéer skulle växla som förr. Vårarna skulle bringa honom vårglädje, höstarna snuva och idéerna vitalitet. Och ändock: även om han ej med samma visshet som en läroverksadjunkt kunde räkna ut framtidens läsår, kände han att det var en glans över livet som dött.

Det var någonting han förlorat, någonting, vars värde han ännu ej kunde uppskatta, någonting som gjort livet till saga och dikt. Han skulle aldrig mera bli förälskad såsom förr. Han skulle aldrig mera blyg och skälvande nalkas en ung kvinna som om hon vore mysteriet, inför vilket man faller på knä och tillber. Det var sin ungdoms dröm om kvinnan han förlorat. Trots allt hade han bevarat den intill nu, bilden av den ljuva kvinnoblomman. Nu var den borta, och han kände att hans värld blivit en annan. Och han hade rätt.

Ty den man, som fruktar att i den kvinna han älskar finna en Elise Sandberg med hennes inkvisionsinstinkter eller en Harriet med hennes några stycken män, han har på allvar begravt sin ungdom och han väntar sig ej mera av livet än det, som ligger inom gränserna för hans egen förmåga och viljekraft.

En gloria som bleknat. En glans som dött.

Blanck reste sig upp och ringde på räkningen.

När en parisare säger: jag har varit i stan i dag, veta alla människor, vad han menar. Han har armbågat sig fram på de stora boulevarderna eller flanerat längs Champs Elysées. I högre grad än andra storstäder är Paris ej en stad. Den är många. De leva sitt eget lilla provinsliv. De tala sitt eget språk: slangen i Montrouge är ej densamma som slangen på Butte Chaumont. Högsta fashion i Quartier latin är dålig smak på Plaine Monceau. En tiominuters spårvagnsfärd är som en natt i en sovvagn.

Blanck flyttade alltså tio minuters väg från sitt gamla hotell över till andra sidan Luxembourgsträdgården och slog sig ned i hjärtat av studentkvarteret. Det var en idé han tänkte utarbeta där, en idé, fjärran från allt det, som nu upptog hans tankar och för vars utarbetande han första gången rest till Paris. Då hade det ej blivit av. Han var ej den förste konst-

när, som vid ankomsten till Paris glömt väd han velat. Men nu skulle det ske! De tysta biblioteken om dagarna och såsom bostad detta Quartier latin, där dramat, han skulle skildra, utspelats en gång för många år sedan.

Han skulle dyka ned i det förflutna.

Det var på Nationalbiblioteket en av de allra första dagarna han återsåg Kartshagin. Han fick syn på honom borta bland uppslagsböckerna. Det var ej överraskningen att finna honom här, som kom Blanck att rycka till. Också en rysk målare har väl någon gång behov av att slå i böcker. Och Kartshagin i högre grad än andra, ty han var ej endast en vetgirig ande utan målade dessutom teater- och balettkostymer. Men i samma ögonblick Blanck såg den lille mannen — han var som en stålklinga med ögon som två stora agater i fästet — sade han till sig själv:

— Det var i hans sällskap jag såg Harriet förra gången jag var i Paris. Är han en av hennes några stycken?

Han blev stående en lång stund och betraktade honom, granskade honom, fientligt, som en kvinna mönstrar en annan, hans skalle med det stora bakhuvudet, de hårda, bruna ögonen, munnen med det något överlägsna drömmarleendet, de breda axlarna, den spensliga ynglingakroppen, de långa pianofingrarna, med vilka han just nu kliade sig på vaden, där strumpebandet borde sitta.

Han följde Kartshagin med blicken, medan denne gick tillbaka till sin plats, stannade ett ögonblick, kliade sig åter på vaden och slutligen kom till ro vid sitt bord några meter snett framför.

Blancks ögon släppte honom ej. Han satt och såg på varje hans gest som en till synes ointresserad katt följer det, som rör sig, och under tiden stannade hans tanke som en vandrare framför ett vägskäl vid frågan: Är han en av Harriets några stycken? Han förvånade sig samtidigt över sig själv. Han hade aldrig förr stått öga mot öga med en man, som ägt samma kvinna som han. Men det som fyllde honom med förvåning var, att han ej kände avund eller hat, endast en intensiv nyfikenhet att få veta någonting om henne. Vad hade hon varit för honom, hur hade deras förhållande börjat, varför hade de skilts? Var det hon eller han, som brutit? Vem var Kartshagin? Blanck visste att han var son till ett känt skådespelarpar vid Théâtre des Arts i Moskwa och att han kommit till Paris med den första ryska balettvågen. Han hade träffat honom några gånger i Montparnasse, där han suttit som pamp vid ett bord med tyskar, vare sig nu det berodde på hans begåvning eller därför att han arbetade tillsammans med Léon Bakst eller därför att han kunnat skaffa fribiljetter till baletten. Blanck visste ej vilket. Möjligen av alla tre orsakerna...

Där finns ingenting mera inspirerande för fruktlösa funderingar än lässalen i ett bibliotek, innan man vant sig vid atmosfären: tystnaden, de raspande pennorna, bladen, som vändas, det allvarsamma sättet att plantera skosulorna i golvet fram och tillbaka till uppslagsböckerna, allt kommer tanken att slå sig ned vid väggkanten och försjunka i sig själv. Blanck hade ännu ej hunnit vänja sig vid atmosfären, och han blev sittande och stirrade på Kartshagin: Är han en av Harriets många män...?

Lyckligtvis var där någon, som snöt sig högre än man bör göra på ett bibliotek.

Blanck ryckte till vid detta plötsliga prov på energi och dök åter ned i det förflutna.

— — —

Dagen efter såg han sig omkring efter Kartshagin utan att upptäcka honom. Han ångrade djupt att han ej gått fram till honom dagen förut. Han visste ej, vad han skulle sagt till honom, sedan de första hälsningsfraserna utbytts. Han endast kände denna instinktiva nyfikenhet: att få höra någonting om henne. Hur han skulle nå målet, hade han ej gjort klart för sig, lika litet som vad han väntade eller innerst önskade att få höra.

Ett par dagar efter visade sig Kartshagin åter. Blanck beslöt att ej lämna tillfället obrukat, och då den andre, efter att ha ordnat med sina bokklappar framme hos bibliotekarien blev stående vid tidskriftsbordet och

bläddrade bland häftena, gick Blanck fram till honom och visade en oerhörd överraskning över att se honom. (Varför han antog denna attityd kunde han ej själv förklara.)

Kartshagin gjorde en högröstad gest med armarna och sade med en vänlighet, som förvånade Blanck:

— Ah, mon cher, ni här. Det var länge sen!
Blanck nickade.

— Ja, det var länge sen. Ni bor inte längre i Montparnasse?

Kartshagin slog ut med händerna:

— Mon cher, hur kan man... i längden...?

— Nej. Hur kan man...? Kommer ni hit ofta?

— Ganska ofta.

— Ska vi äta lunch tillsammans en dag.

— Naturligtvis, naturligtvis, svarade han så entusiastiskt lokalens helgd tillät.

— Jag tänkte just nu själv föreslå er. Hur dags äter ni?

— Varken tidigare eller senare än annat hyggligt folk.

— Vänta lite! När ni känner er hungrig, kom bort och stöt på mig. Jag har bordet 83.

Medan Blanck gick tillbaka till sin plats, tänkte han: Antingen måste Kartshagin ha förväxlat mig med en annan eller också har han glömt att vi endast mötts några få gånger eller också har han blivit pederast.

Strax före klockan tolv gick han fram till honom, och de följdes åt till en restaurang i närheten. Några steg från biblioteksportarna sade Kartshagin:

— Ni är dansk, inte sant?

Blanck ryckte till. Nu förstod han.

— Jo, jag är dansk.

— Från Köpenhamn?

— Från Köpenhamn.

— Vacker stad.

— Ni har varit där?

— Ack nej, ack nej! För något år sedan tänkte jag ständigt fara dit. Jag har hört talas så mycket om Köpenhamn. Men så blev det aldrig av. För mycket beställningar. Varenda liten revy i Paris ska ju ha ryska balettkostymer. Och nu är det för sent.

— För sent? Hur så? Stan finns ännu kvar.

Kartshagin slog ut med handen:

— Ack ja! Men, Herre Gud! Årena går, man har så mycket att göra. Det är tal om att jag ska över till Amerika. Är det länge sen ni var i Köpenhamn?

— Ett halvår sen.

— Ni känner många människor där?

— I en sådan stad känner man de flesta.

— Jag känner en person där.

Han slog plötsligt om ämne och började tala om Strindberg och Hamsun. Blanck förde ej konversationen tillbaka till Köpenhamn. Ett

ögonblick tänkte han fråga: Möjligen känner jag samma person i Köpenhamn som ni. Men han förkastade förslaget: angreppet var alltför brutalt. Han åt sin lunch med belåtenheten hos en detektiv, som väl använt sin förmiddag. Livet hade lärt honom att de mest komplicerade frågor lösas av sig själva för den, som har tid att vänta.

När de åter kommit tillbaka till biblioteket och stodo ute i kapprummet, sade Kartshagin:

— Kom och hälsa på mig! Lova mig det!

Han plockade upp sitt kort ur plånboken:

— Vi har ett slags kvällar varje fredag: te à la russe, whisky, om ni så vill, musik ibland.

— Ni är gift.

— Nej, jag är inte gift. Jag har bara hushåll. Jag har inte tid med uteliv. Men glöm inte bort det: varje fredag, så där vid nio-tiden.

Blanck kunde ej ge honom sitt eget kort tillbaka. Hans gamla buro hans Stockholmsadress och han hade ej haft anledning att beställa nya. Han skrev därför namn och adress på ett blad ur sin annotationsbok och räckte honom det.

Han förstod av det sätt, på vilket Kartshagin läste hans namn, att denne ej förut kommit ihåg det.

Till sin stora lättnad stötte Blanck ej på någon dansk vid sina besök hos Kartshagin. Han hade infunnit sig till ett par av hans »kvällar», druckit te à la russe och whisky, lyssnat till musik och diskussioner över åtskilliga världens ting. Gästerna voro ryssar, tyskar och avancerade engelsmän, insprängda med en eller annan artigt reserverad fransman. Vid samovaren presiderade doktor Kartshagina, en faster eller kusin till värden, Blanck visste ej vilket. Hon var en liten kvinna på en fyrtiofem år med mörkt, lockigt, kortklippt hår, ett djupt ärr över vänstra kinden, ett regelbundet ansikte med dragning åt det sensuella eller kanske snarare åt vällevnad och, som motsats till detta, med en vitalitet lika våldsamt, som hon själv var liten. En tysk kulturhistoriker, med vilken Blanck gjorde sällskap hem en kväll, anförtrodde honom, att hon var en autentisk landsförvisad, vilket är mera sällsynt än man i allmänhet tror. Han meddelade också, att hon hade kvinnans flesta förtjänster och fel. Vad han menade därmed lämnade Blanck därhän, eftersom klockan var ett på natten och de båda voro på jakt efter var sin droska. Men han tröstade sig med att tysken själv visste, vad han menade med uttrycket: han hade näm-

ligen skrivit en stor doktorsavhandling om markis de Sades plats och betydelse i världsordningen. Så mycket är säkert, att Kartshagina ständigt sökte föra in samtalet på sociala frågor och att hon då var mycket svår att hejda.

Blanck hade ännu ej ansett tillfället lämpligt att beröra ämnet Harriet Kemner, då han vid sitt tredje besök hos Kartshagin fick åhöra följande samtal.

Det hade börjat, innan han kom. Då han trädde in, var Kartshagina redan uppbragt och hon serverade honom teet med en gest som om han störde, samtidigt som hon sade:

— Nej, hon är en slav. Det är inte bara ett slagord av hysteriska suffragetter. Hon är det. Hon har tillträde till alla möjliga yrken. På sina håll får hon till och med vara med om att stifta lagar. Men hon har det gemensamt med slaven att hon inte fritt disponerar över sin kropp! Vasa? Sexuellt gör hon det inte!

Kartshagina satte sig till rätta i soffhörnet, av alla tecken att döma besluten på en lång kraftansträngning:

— Varför betraktas och behandlas fosterfördrivning som ett så oerhört brott? Athen och Sparta och Rom hade ingenting att invända mot trafiken. Muselmanerna anser det ej som något brott. Det är bara med kristendomen...

Den tyske kulturhistorikern avbröt:

— Förlåt, det är inte alldeles riktigt. Gamla

testamentet nämner visserligen ingenting om fosterfördrivning. Men sakkunniga påstå att anledningen till utelämnandet var densamma som i fråga om fadersmordet, som ej finnes upptaget i Solons lagar: det ansågs otänkbart.

— I alla händelser är det först i det tredje århundradet efter Kristus som man finner frågan upptagen till behandling. Den katolska kyrkan resonerade fullkomligt logiskt. I samma ögonblick man går med på premissen är konsekvenserna oemotsägliga. Kyrkan stämplade fosterfördrivningen som ett brott därför att man genom en dylik handling berövade himlen en eventuell ängel. Naturligtvis var fosterfördrivningen tillåten då liksom nu under vissa omständigheter: då framfödandet av barnet skulle kunna medföra moderns död. Men kyrkoförderna var konsekventare än så. De drev frågan ännu längre. De resonerade så här: eftersom vår utgångspunkt är den, att ej förbise en enda möjlighet, genom vilken antalet änglar kan ökas, äga vi då rätt att tillåta fosterfördrivning i alla de fall, där moderns liv står på spel. Svaret blev nej. Modern är redan döpt, alltså en medlem av den kristna församlingen och har på den grund alla yttre förutsättningar att bli delaktig av den eviga saligheten. Fostret är däremot odöpt och åtnjuter alltså inte samma förmån. Fostrets naturliga utveckling måste därför vara av större betydelse än moderns liv och fosterfördrivning får på den grund ej

ställas i fråga från och med det ögonblick fostret är »besjälat». Man hade en liten tvist om tidpunkten, när detta ansågs ha inträffat och om jag inte missminner mig fastställdes den till två månader efter koncipieringen.

En av de estetiserande engelsmännen reste sig härvid och tog farväl. Kartshagina gjorde en hånfull grimas och fortsatte:

— Vi betraktar fortfarande fosterfördrivningen som ett mycket svårt brott, fastän jag tvivlar på att vi utom i ytterst få fall gör det av samma grunder som kyrkofäderna. Men om man söker leta sig fram till ett svar på frågan, varför varje stackars flicka, som hoppat över skacklarna, buras in på ett år eller två och dessutom förlorar medborgerligt förtroende, kommer man till det resultatet: staten straffar av två skäl, dels för att betrygga sin egen framtid, dels för att skydda individen, så länge han ej kan skydda sig själv.

Man har inte rättighet att beröva staten dess blivande medborgare. Varför? Lider ett lands kultur av att dess inbyggare har mera svängrum, att de kan njuta av ett större välstånd, att inte varje minut av deras liv måste inriktas på kraftansträngningen att armbåga sig fram? Ett lands kultur lider inte av en stagnerande nativitetssiffra, den har ingen som helst inverkan på befolkningens andliga och kroppsliga hälsa och motståndskraft, den är inte ett degenerationsfenomen. En låg nativi-

tetssiffra är en fara för ett land i ett avseende: det kan en dag se sitt bestånd hotat av en grannstat, där nativitetssiffran är högre, där kampen om brödet är hårdare och där alltså expansionsdriften kan bli en alltför stark lockelse. Här står två fullkomligt motsatta intressen i strid med varandra. Medborgarens, den gode, den ansvarskännande medborgarens strävan är att tillförsäkra sig själv och sina efterkommande största utsikten att lyckas i kampen för tillvaron. Statens önskan är soldater. Jag bortser från den uppfattningen att staten behöver så mycket som möjligt använda sig av inhemsk arbetskraft, därför att staten är herre i sitt hus så länge den sitter inne med kapitalet och dessutom har andra medel i sin makt att kringskära de importerade arbetskrafternas inflytande. Statens önskan är soldater. Men om fosterfördrivning är en brottslig handling, därigenom att den förhindrar rekrytering, varför då inte belägga med straff varje användande av preventiva medel, varför inte bura in och beröva medborgerligt förtroende varje mänskopar, som kan misstänkas på något sätt förhindra befruktningen. Det vore ett verksamt sätt att öka ett lands armé med åtskilliga armékårer.

Fosterfördrivning, säger man vidare, belägges med straff, därför att det är statens uppgift att skydda individen, det vill säga i detta fall en individ, som ännu ej existerar.

En större hypokrism kan man knappast slunga i ansiktet på en tänkande mänska. Staten anser som sin skyldighet att skydda individen, innan den ännu kommit till världen. Men vad har staten ända till de sista åren gjort för att skydda individen under dess uppväxtår. Bo några år, som jag gjort, i ett fattigt fabriksdistrikt och ni får se, hur den uppfyller sin skyldighet. Och vidare: man kan med tämligen stor säkerhet räkna ut vad slags levnadsstandard, som kommer att bli ett fosters arvedel här i livet. Ytterst få individer visar sig vara starka nog att arbeta sig upp ur den miljö, i vilken de växt upp. När man ser en arbetarfamilj med kammaren full av barn, kan man vara övertygad om att i nittiofem fall av hundra de små barnens lott kommer att bli densamma som föräldrarnas. Och när man har sett tusen sådana hem och läst fem hundra förslag om att förbättra de förhållanden, under vilka de existerar, då undrar man: varför har inte staten kommit på den idén att i förväg och effektivt gripa in genom att anställa inför myndigheterna ansvariga fosterfördrivare. Man har distriktsläkare för att bekämpa epidemier. Varför inte ha distriktsläkare, till vilka varje havande kvinna kunde komma och framlägga skälen, varför hon ej önskar fostret fullgånget. Det blir sedan hans sak att undersöka situationen och handla därefter.

Min personliga erfarenhet — och såvitt

jag vet stämmer den samman med andras — att kvinnan och mannen betraktar fosterfördrivningen från mycket olika synpunkter. Mannens ställning till frågan är enkel och jag ska senare komma till den. Kvinnans är mera invecklad. För henne är fosterfördrivningen inte ett brott, förmodligen därför att hon anser fostret vara en del av hennes kropp. För henne är konflikten av en annan art. Jag talar inte om de kvinnor, som kommer och ber om hjälp för att i lugn och ro kunna fortsätta ett glättigt liv. Dels är de färre än man är böjd att tro, dels begär de i allmänhet, om de äro fräcka nog, en radikalare operation. Jag tänker inte heller på de kvinnor, som söker hjälp av de mest egoistiska motiv. De fallen rekryteras mest bland de ekonomiskt lyckligast lottade gifta kvinnorna. För det stora flertalet kvinnor står konflikten mellan modersinstinkten och omsorgen om den ännu ofödda individens framtid, som i sin mån är beroende av den havande kvinnans. En läkare har rätt att hindrande ingripa, i händelse fostrets framfödande skulle betyda moderns död. Men samma handling blir ett nidingsdåd, då fostrets framfödande betyder en hel familjs liv. Vem känner inte till den gifta kvinnan ur de lägre tjänstemannaklasserna eller hustrun till en arbetare, som lyckats skrapa samman någonting, som liknar ett hem. Jag har sett sådana kvinnor lägga fram sina hushållsböcker på mitt skriv-

bord och be mig granska dem. De har redan så många barn, mannens inkomster kan bära. Ett barn till betyder visserligen inte ruin eller svält. Men det betyder ett steg längre ner på den ekonomiska skalan. Ett barn till betyder att det man under slit och släp, sparsamhet och omtanke planerat för dem, som redan finnas i livet, måste ges upp. Det går väl an så länge där finns några möjligheter att dra in på staten: mannens tobak eller snus, ett ytterplagg åt hustrun, som gjort att hon kunde visa sig ute en helgdag bland söndagsklädda människor. Men när det inte längre finns en enda möjlighet att dra in på staten. Vad så?

Lagen ger läkaren rätt att fördriva ett foster, när den havande kvinnans liv står på spel, hennes fysiska liv. Men han stämplas och straffas som en niding, om han söker rädda en ogift havande kvinna åt det, som för henne betyder liv utöver det rena, rama existerandet. Vilken ställning intar en ogift kvinna med barn? Jag kan inte läsa en notis om barnamord utan att tänka: återigen en, som gråtande vridit sina händer, som tiggat själen ur kroppen på sig — jag har sett dem — och blivit avvisad. Och ju högre på samhällsskalan, ju hårdare straffet. Inte ytligt sett. Barnet smugglas undan. Men den ogifta modern är brännmärkt för livet. Inom min erfarenhetskrets känner jag en, säger en enda bildad man, som gift sig med en ogift moder. Han prisades allmänt

för sin upphöjda karaktär, man tyckte synd om honom och sökte göra livet lättare för honom genom att ge honom små extra förtjänster.

Mannens ställning till fosterfördrivningen är mycket enkel. Den kan i korthet sammanfattas så här: när jag super är det rätt. När jag viskar adressen på en änglamakerska i örat på den kvinna, jag gjort havande, finns det ursäkter. Hela den jesuitiska kasuistiken mobilseras. Men annars är det avskyvärt. Tänk bara på följderna, om fosterfördrivningen skulle bli ett allmänt utbredd bruk. Ja, vilka följder? Är han så förtvivlat mån om sin armés numerära styrka? Ömmar han till en sådan grad för den ännu ofödda individens skydd? Det egendomliga är att han betraktar fosterfördrivningen inom äktenskapet som ett mindre brott än utom. Är det återigen därför att han resonerar som så: ett äkta par har redan till en viss grad uppfyllt sin skyldighet mot staten? Pressar man honom för svar nödgas han i de allra flesta fall erkänna: jag anser fosterfördrivning utom äktenskapet som ett mycket svårare brott därför att det befrämjar den ogifta kvinnans möjlighet att efter eget behag handskas med sin egen kropp. Jag vill att kvinnan ständigt ska ha fruktan för moderskapet hängande över sig, så att hon ej kan njuta av samma frihet som jag. Ett försök att undanröja följderna av en sådan frihetshandling

straffar jag strängt. Jag straffar inte bara kvinnan utan också mannen (när jag kan komma åt honom). Jag vill ej att kvinnan ska ha fri dispositionsrätt över sin kropp!

Gästerna hade under den sista delen av anförandet betraktat sina händer. De kände sig pinsamt berörda ej över vad Kartshagina sagt, men över hennes uppträdande. Man kunde vilket ögonblick som helst frukta en nervkris. De sista minuterna hade hon talat med en röst, som om hon skulle brista ut i gråt. Blanck tyckte sig förstå anledningen, varför hon var en »autentisk landsförvisad». Det var som om hon uppträtt till självförsvar.

Till allas lättnad började den tyske kulturhistorikern hosta ett par slag för att klara strupen.

— Det finns handlingar, sade han, som vi betraktar som brott utan att kunna direkt peka på en viss anledning, varför vi bedömer dem som brottsliga. Därmed är det emellertid inte sagt att vi handlar orätt genom att anse dem brottsliga. Vi rent instinktivt känner att de äro naturvidriga. I och för sig skadar det inte samhället så mycket som det sårar de starkaste instinkterna hos oss. De äro naturvidriga...

Kartshagina skrek till:

— Naturvidriga! Ligger inte civilisationens betydelse i att vi söker undgå att fullkomligt ligga i händerna på naturen!

Kulturhistorikern hostade åter:

— Det får väl dessutom anses som antagligt att sedernas renhet är ett väsentligt villkor för ett samhälles sundhet.

— Det är inte alls bevisat, att ett samhälles sundhet, motståndskraft, vitalitet och så vidare minskas därigenom att de ogifta kvinnorna äger samma rättighet som de gifta: att leva ett sunt sexuellt liv.

— Skulle inte detta bidra till äktenskapsfrekvensens förminskande?

— Hindrar inte staten redan nu den unga kvinnan från att gifta sig, genom att erbjuda henne förmånliga anställningar, som hon förlorar genom att ingå äktenskap?

Kartshagina svepte en tekopp från bordet. Kulturhistorikern drog sig med en axelryckning tillbaka för hennes våldsamt. En lång, pinsam tystnad inträdde. Slutligen ryckte Kartshagin in för att rädda situationen. Hans läppar buro det vanliga, överlägsna drömmarleendet:

— Du är så rysk, Marya. Du har redan drivit en engelsman på flykten. Det finns subtilare fall än fosterfördrivning för att bevisa ditt påstående, om du nu bevisat det.

— Det har jag!

— Vi få inte glömma att vi fått vår kultur från två skilda världar: från grekerna och judarna. Den dualismen är vår förbannelse. Sexuellt är vi judar. Judarna var polygamer. Men de lade samtidigt inte fingrarna emellan när det gällde kvinnans dispositionsrätt

över sin egen kropp. En barnlös kvinna var en skam. En kvinna som fött barn utom äktenskapet stenades. Varje brudgum hade efter bröllopsnatten rättighet att inför de äldsta framställa sina tvivel i fråga om brudens vandel före äktenskapet och i händelse de visade sig vara berättigade, sända henne tillbaka till hennes faders hus, utanför vilkens port hon för övrigt också stenades till döds. Jag vet inte om brudgummen ännu i dag åtnjuter samma rättighet. Det skulle inte förvåna mig. I alla händelser har åskådningssättet inte nämnvärt förändrats.

Och här har ni ett subtilt fall.

Det kan kanske anses egendomligt att jag är så initierad i tragediens alla faser. Men det är en annan historia. Jag älskade henne. Hon älskade inte mig. Min roll var Cyranos, om jag bortser från att jag under en mycket kort tid varit Christian. Som sagt: hon älskade mig inte och efter en förfärande snävt tilltagen period av lycka, måste jag nöja mig med att vara hennes vän.

För några år sedan dök det upp nere i Montparnassekvarteret en underlig figur. Han var engelsk medborgare men hade helt säkert från början varit tysk. Han hette Müller. Han kom direkt från Indien till Paris. Han var fyrtio år gammal och hade förtjänat en förmögenhet därnere på det skändligaste sätt. Han hade depraverat de små indiskornas smak

genom att fylla hela landet med basarer, där man för en penny kunde köpa de underbaraste smycken för panna, öron, hals, handleder, fingrar och vrister. Han var ett geni så till vida att han vid mycket unga år kommit underfund med sanningen att ju vulgärare en sak är ju större åtgång har den. Vid fyrtio års ålder var han rik och behövde bara resa tillbaka vart tredje år för att inspektera. Nu skulle han börja leva. Han hade den riktiga uppfattningen att Paris var den bästa ramen. Han kom hit, såg på stan, och när han sett, valde han Montparnasse som det mest tilltalande kvarteret. Han hade där tillgång till både engelsmän och tyskar, andra nationer inberäknade. De första veckorna måste han ha känt sig som Alicem Wonderland. Allt var olikt allt, han varit med om förut. Och ändå var där en oneklig logik, ett påtagligt sammanhang över det hela. Han spelade — bildligt talat — krocket med igelkottar som klot och flamingos som klubbor. Han hade inte gjort det förut, men han fann att också det var ett sätt att spela. Han talade konst — han hade haft ögonen öppna i Indien och var inte dum — han talade konst med matissare och kubister och måste ha känt sig som Alicem, när hon drack te tillsammans med m a r s h a r e n och den galne herrn i hatten. Men det var logik och mening också i det. Han sa till sig själv: här ska jag leva, och köpte ett privathotell

med ateljé, som han inredde till indiskt museum. Han blev mecenat och började ge fester med två seapoysbetjänter, barfota och i gamla indiska dräkter. Han var som sagt ingen dum karl. Han var ytterst taktfull, synnerligen behaglig att umgås med, fastän han var en skicklig schackspelare och kunde dessutom berättat vad han sett. Men, Herre Gud, vad vill ni en engelsman ska göra med sina upplevelser i Indien. Det är ju hopplöst. Kipling har stängt alla möjligheter för andra. Och Müller ville leva i fred med hela världen, också med kritiker, som skulle ha stämplat honom som epigon. Att hans liv i Montparnasse inte blev så fredligt som han hoppats var inte hans fel. Det var de engelska och amerikanska mödrarnas med ogifta döttrar. Men han löste varje gång härvan till sin egen heder och till så lite skam som möjligt för mödrar och döttrar.

Det blev så småningom tydligt att han förälskat sig i den unga dam, jag för en stund sedan talade om. De syntes ständigt tillsammans och hade till och med varit sedda arm i arm efter mörkrets inbrott. Efter någon månad talades det om att de skulle gifta sig. Som detta är en ganska ovanlig händelse i kvarteret, gladdes sig folk mycket åt det, med undantag av de engelska och amerikanska mödrarna. De hade förut sökt manövrera undan varandra, men nu ingick de anfallsförbund. De började riva i hennes förflutna och detta gav

mig ovetande anledning till att jag blev en ofta och gärna sedd gäst i hem, där man förut betraktat mig med tvekan. Så småningom tor-kade inbjudningarna in, då man insåg omöj-ligheten att få veta någonting av mig. Emel-lertid måste mödraligan på något sätt ha nått sitt mål och den fann ett ivrigt redskap i en gammal engelsk kompositör och christian scien-tist. Drucken av smicker och yr av sexual-moralisk indignation sändes han i väg till Müller med den förkrossande nyheten att flic-kan hade inte bara ett utan två förflutna. Christian scientisten måste forslas hem. Han bröt benet i trappan, som leder från Mül-lers indiska museum till matsalen och salongen i våningen under.

Dagen efter kom den unga damen upp till mig. Jag blev en smula förvånad över be-söket. Det var ganska längesedan hon gjort mig den äran, med all rätt trött på mina stän-diga kärleksförklaringar, som jag inte kunde återhålla. Jag hade till och med en svag för-hoppning om att hon kommit för att befria mig från min roll som Cyrano. Samtalet rörde sig emellertid om Müller. Sedan han kastat christian scientisten utför trappan och burit honom in i en efterskickad automobil, hade han skyndat till henne. Han hade visat alla tecken på den yttersta upprördhet: andats häf-tigt, gått fram och tillbaka på golvet, knutit händerna, utfarit i dunkla hotelser och förkla-

rat att han skulle handla på samma sätt mot var och en som drog den unga damens dygd i tvivelsmål. Hon hade sökt trösta honom och tydligen lyckats — för tillfället. Han hade skilts från henne med orden: Satan ska ta den, som söker svärta ned min fästmörs rykte.

Jag hoppas att jag tillräckligt tydligt låtit er förstå den unga kvinnans förtvivlade läge. Denne man, som levat rackare nere i Indien och som förmodligen mer än en gång i sitt liv trampat dygden under fötterna, hade blivit moralisk, vilket i och för sig inte är något anmärkningsvärt. Men där satt hon, hon, som jag älskade, och hennes ögon bad om råd. Jag kunde förstå vad hon kände. Hon älskade honom. Hon ville gifta sig med honom, inte bara för hans pengar. Hon led framför allt för hans skull. Hon upprepade flera gånger: stackars, stackars Georg. Min första impuls var att säga: ljug, ljug, ljug. Men det tog mig inte många minuter för att komma underfund med hopplösheten i en sådan hästskojartaktik. Jag har aldrig smickrat mig med att känna kvinnan. Men jag känner mannen. Giftet hade sprutats in i Müllers själ. I denna stund tvivlade han naturligtvis inte på att den unga kvinnan var utsatt för det skändligaste förtal. Och i denna övertygelse skulle han bryta ännu några ben, om omständigheterna så fogade. Men giftet skulle fortfara att verka och en morgon, en alldeles särskild morgon

skulle han fråga sig själv: har hon ljugit? När Müller kommit till denna punkt i händelsernas utveckling, kan det tänkas tre antagliga slut på skådespelet. Han kunde göra det till en komedi genom att med ett leende och utan någons vetskap betala räkningen för christian scientistens brutna ben. Han kunde göra det till ett drama genom att säga: ännu så länge, det vill säga till dess jag hunnit vidtaga andra åtgärder, stannar ni i mitt hem till det yttre som min hustru. Han kunde också ge det hela ett borgerligt, mycket borgerligt slut genom att inte tala ur skägget, men i varje gest, varje blick, varje ord låta henne förstå, vad han tänkte om henne. Den första hypotesen ansåg jag ytterst osannolik: han var fyrtio år gammal och vid den åldern gör man komedi av ungefär vad som helst här i världen utom ett: ens äktenskap.

Efter att noga ha övertänkt allt detta, svarade jag med en axelryckning på hennes bedjande blickar. Jag skulle ha velat säga något helt annat. Jag skulle ha velat säga: jag bryr mig inte om ditt förflutna. Men hur skulle det ha kunnat hjälpa henne!

Ett par dagar efter hade Müller försvunnit från Paris. Hans privathotell var tillbommat, fönsterluckorna voro förskruvade. Han hade inte sagt farväl till någon annan än den unga kvinnan.

— Hon hade sagt honom sanningen?

— Ja.

Kulturhistorikern frågade:

— Vad var den unga damen? Vem var hon?

— Vad hon var? Vem hon var? Vad hör det hit?

Kulturhistorikern hostade ett par slag och sade:

— Frågan är ej utan betydelse. I själva verket har den den allra största betydelse. En kulturhistorikers uppgift är strängt taget ingen annan än den att gripa en viss föreställning — vilken som nu händelsevis roar honom — och följa den på dess vandring genom århundradena. Hela vår kulturhistoria består som bekant i idéassocieringar och idédissocieringar. En föreställning möter under sin vandring en annan. Av en eller annan anledning gör han sällskap med sin nye bekante. Under ett sekel eller så promenerar de tillsammans och skapar en alldeles ny kulturepok, ett nytt sätt att tänka, ett nytt sätt att känna, ett nytt sätt att handla. Vi blir så vana vid att se de två tillsammans att vi tror dem vara sammankopplade av naturnödvändighet i stället för av en tillfällighet. En vacker dag dissocierar de sig och ingår nya fostbrödralag: en ny tid börjar. Detta gäller inte minst på det sexuella området. Kartshagina har visat det i fråga om fosterfördrivning. Sådana begrepp som fruktsamhet, kärlek och könsnjutning har under århundradenas lopp

uppträtt i högst olika piruetter. Egypterna kunde inte skilja på kärlek och sexuell njutning. Ett intimt förhållande mellan syskon ansågs för den skull fullt naturligt och i det avseendet har vi ännu egypter bland oss i olika landsändar. Det var ganska sent grekerna skilde föreställningen fruktsamhet från föreställningen sexuell njutning. Denna idédissoциering gav i sin ordning upphovet till en för det rätta förståendet av antiken högst viktig institution: kurtisanens. Kristendomen å sin sida sökte helt och hållet skilja begreppet kärlek från begreppet sexuell njutning och kristalliserade därigenom ut en ny känsla: den rena, kyska kärleken, befriad från varje kroppsligt begär. Med det gradvisa avkristnandet har begreppet kärlek återigen kommit att stå i närmaste förening med begreppet kroppsligt begär till moralisternas stora ovilja. Deras mål är att koppla kärleken samman endast med begreppet fruktsamhet.

Jag nämner detta endast som inledning och jag ber om ursäkt för dess längd. Jag påpekade, att den unga damens ställning i samhället var av en stor betydelse. Vår hjärna är nämligen så inställd att vi fordrar ett kyskt levnadssätt av vissa kvinnor, då vi däremot på andra inte uppställer samma krav. Den som gifter sig med en skolryttarinna, begär inte att hon ska ha bevarat sin jungfrulighet. Jag erkänner att upphovet till denna licens är något

dunkelt. I andra fall ligger det i mera öppen dag. Ingen förebrår Sarah Bernhardt hennes många älskare. Det har ingått i allmänna medvetandet att tillerkänna en skådespelerska fri dispositionsrätt över sin kropp. Hur skulle hon eljest kunna illusoriskt framställa kvinnliga lidelser och lidanden. Vi utsträcker i viss mån samma frihet till andra yrkesgrenar, isynnerhet inom konsten, beroende på vad slags arbete, som presteras. Vår hjärna är inte utan utvecklingsmöjligheter. Det var av denna anledning jag frågade: vad var den unga damen?

— Hon målade.

— Vad målade hon? Mansporträtt? Stilleben? Kattor?

— Hon var trädgårdsmästare.

— Trädgårdsmästare...

— Hon gjorde trädgårdar à la Matisse.

Kulturhistorikern skakade på huvudet:

— Så långt har vi ännu inte kommit. Vi ger inte kvinnliga trädgårdsmästare fri dispositionsrätt över sin kropp. Jag förstår Müller.

Kartshagin svarade:

— Jag vill inte på något sätt förringa värdet av er förklaring, Eisenlohr. Men i detta fall anser jag den oriktig. Jag till och med vet att den är oriktig. Jag har det från den säkraste källa: den unga damen själv.

Hon hade, som jag redan sagt, erkänt sitt förflutna. Och hon hade därvid gått för långt. Hon hade erkänt hela sanningen. Vad som drev

henne att göra det, kan jag inte med bestämdhet säga. Jag har mina egna teorier i frågan. Men jag lämnar dem åt deras värde. Jag känner, som redan nämnt, inte kvinnan. Och jag vill inte känna henne. En stor del av hennes charme ligger i att man ej vet av vilka motiv hon handlar. Men, som jag också nämnt: jag smickrar mig med att känna mannen, genomsnittsmannen. Den unga damen skulle ha nöjt sig med att berätta om mannen nummer 1. Müller skulle ha förstått och förlåtit. Historien var nämligen den banalast tänkbara. Hon var aderton år. Han var några år äldre, och hon älskade honom, därför att han skulle bli en sådan tusan till målare, därför att han var en sådan kvinnoföraktare och därför att han var så otroligt hänsynslös. Typen är allmänt känd i hela sin hopplösa banalitet. Och det är den typen en ung flicka med ärelystnad har så svårt att inte falla i klorna på. Han börjar med att förlöjliga hennes talang: inte fan kan kvinnan göra konst. Han berövar henne varje tillstymmelse till personlig ärelystnad för att flytta den över på sig. Och när han slutligen har reducerat henne till ett kreatur utan mening eller mål här i livet och hon vrider sina händer och säger: vad, vad duger jag till, då svänger han om: vad du duger till, mitt barn; förstår du inte att du är tusan så mycke bättre och större än de andra kvinsen på akademien; ack, mitt barn, ditt

hjärta, ditt hjärta är värt hundra andra kvinnors. Nu måste det i sanningens namn erkännas, att han i nio fall av tio inte manövrerar medvetet. Det värsta med honom är, att han själv tror vad han säger. En sådan historia börjar i allmänhet inte bara i böckerna utan ännu oftare i levande livet på våren, så där i mitten av april. Den når sin kulmen i slutet av maj eller de första dagarna i juni. I slutet på oktober kräver kvinnoföraktarens konst mera sol och värme, och han anser det därför planmässigt att resa till Marocko. Han skakar den unga kvinnan av sig med mer eller mindre besvär. Han lyckas alltid genom att säga till henne: har jag förfört dig, har jag tvingat dig att bli min älskarinna, kom du inte själv till mig och bad mig smeka bort dina bekymmer? Också nu tror han vad han säger. Och han har en viss rätt till det. Ofta har det gått till på det sättet.

Och så står hon där, med eller utan barn. I detta fallet utan.

Här skulle Harriets sanningsenlighet slutat. Müller skulle ha förstått. Det är en historia, som genomsnittsmannen med en smula hjärta i bröstet förstår. Men hon gick vidare. Varför? Därför att christian scientisten alluderat till två förflutna? I så fall kunde hon helt enkelt ha stämplat det som skändligt förtal. Det hade varit tillräckligt. Genomsnittsmannen vet att alla andra genomsnittsmän är brackor,

när det gäller en stackars kvinna, som en gång fått en fläck på sitt rykte: hon kan inte visa sig med en karl, utan att utsätta sig för misstydingar. Men hon berättade om mannen nummer 2. Hon sa bland annat, att hon inte älskat honom. Varför? Var hon rädd att Müller skulle ha sagt: Du tycks ha varit frikostig med dina kärlekshistorier, min flicka lilla! Lärde du dig ingenting av din första erfarenhet? Eller var hon så naiv att hon trodde han skulle respektera henne för hennes sanningskärlek? Eller hade revolutionskvinnan inom henne redan börjat reagera mot det förödmjukande i att nödgas sitta där och lägga korten på bordet? I alla händelser: Müller dolde ansiktet i händerna och, enligt Harriets uppgift, vacklade ut ur rummet. Det var ett ödesdigert misstag hon begått. Genomsnittsmannen förlåter kvinnan, när hon gett sig av kärlek. Det har tiotusen erotiska romaner och två årtusendens kärlekslyrik lärt honom. Men när hon ger sig åt en man utan att älska honom, oavsett vad slags karl det är, då upphör genomsnittsmannens förmåga att förlåta. Att ge sig utan kärlek får endast förekomma inom äktenskapet. En ogift kvinna, som handlar så, stämpelas antingen som sköka, om ekonomiska intressen spelat in, eller om så inte är fallet som någonting ännu mera beklagansvärt: som nymphoman.

Det var ett otroligt misstag, Harriet be...

Kartshagin tystnade plötsligt. Han blev blosande röd och såg på Blanck. Deras blickar möttes... Blanck log. Han visste ej varför, kanske i ett instinktivt känt behov att hjälpa den andre. Kartshagin reste sig upp och lämnade rummet.

De övriga gästerna hade tydligen ingenting märkt. Kulturhistorikern hostade till ett par slag och sade:

— Nu förstår jag Müller ännu bättre. Kartshagins förklaring är inte till alla delar riktig. Det är inte från lyrik och kärleksromaner Müller hämtat den förståelse, som leder till förlåtelse. Orsaken är en annan. Den bottnar i det evigt manliga, och det kan kanske inte skada att syna det evigt manliga en smula i sömmarna.

Jag tror det är Meredith, som kallat mannens krav på kvinnans jungfrulighet ett estetiskt frosseri. Förklaringen är ej så galen. I och för sig har mannens kyskhetskrav på kvinnan ingenting etiskt i sig. Sett så där på avstånd ter det sig som ett slags stenhuggarestetik. På närmare håll är det knappast någonting annat än tecken på en fantasilös egoism, en brutal jätteaptit och en inte så litet löjlig självöverskattning. När Müller av en eller annan anledning känner sig färdig för äktenskapet, ska flickan, hans val faller på, ha väntat på honom. Fantasilösheten, brutaliteten och löjligheten mildras något tack vare de kryddor, den enkla anrättningen piffats upp med: estetiken

och etiken. Men verkligt förstklassiga kvinnor har genomskådat oss. Tyvärr! Ty det är ganska förödmjukande att ertappas med att man innerst inne allra helst skulle vilja äta med fingrarna, direkt från fatet.

Vi får heller inte glömma att det evigt manliga haft ett utmärkt stöd i Utvecklingen. Sexualmoraliskt sett har vi alla gått i skola hos aposteln Paulus. Och det var en radikal herre. Till den judiska järnhårdheten i fråga om den ogifta kvinnans kroppsliga integritet lade han det fullständigaste förakt för allt sexuellt liv. För honom fanns ingen gyllene medelväg mellan den absoluta avhållsamheten och utsvävningen — inte ens när det gällde mannen. Det riktigaste var att leva kyskt. Om detta av en eller annan anledning visade sig vara förenat med vissa svårigheter för honom, ansåg han det vara bäst att han gifte sig i stället för att gå till flickor. Kristi återkomst lät dessutom vänta på sig: ytterligare en anledning varför mannens och kvinnans inbördes förhållande måste ordnas. Nya människor måste födas till världen. Varför? På den frågan hade kyrkan ett förnuftigare svar än den moderna staten: den eviga saligheten är ett odisputabelt gott; det är därför mänskans plikt att låta så många som möjligt bli delaktiga av den, så mycket mera som det aldrig kunde bli tal om brist på utrymme. Ändamålet fick helga medlen. Sexuellt umgänge ansågs berättigat, om frukt-

samheten var dess mål. Nästa fråga gav sig själv: på vad sätt kan fruktsamheten bäst befrämjas? Man rusade till biktstolarna för att få svar. Tre fjärdedelar av alla de bikter, som framviskats, har gällt det sexuella livet. För att kunna behålla sin makt över mänskorna, måste kyrkan ta ståndpunkt. Den måste svara. Och nu kommer det lustiga! Av en eller annan anledning hyste man den för övrigt tivelaktiga uppfattningen att fruktsamheten befrämjas bäst genom att låta också kvinnan bli delaktig av den sexuella extasen. Pang! Man hade släppt hedendomen in i den kristna sängkammaren. En vanlig stackars biktfader kunde till slut inte svara på alla de frågor, hans kvinnliga biktbarn ställde till honom. Det kom också en del män, som beklagade sig... Härvan måste redas ut. Kunniga andliga sattes till verket, och på så sätt såg den katolska kyrkans Theologia Amorosa dagen, det mest utförliga standardverk, som existerar över kvinnans sexuella behov, tillåtliga eller icke.

Kulturhistorikern tände en Bremercigarr och fortsatte:

— La théologie amoureuse har gått katoliken i blodet. Och jag undrar, om inte detta lika mycket som klimatet har bidragit till södra Europas öppna syn på sexuella frågor. Mannen och kvinnan förstår varandra bättre. Jag hoppas att jag inte sårar någon genom att säga: en

sexuellt tillfredsställd kvinna är i allmänhet lycklig.

Och därmed är vi inne på fallet Müller. Han hade inte läst någon *Théologie amoureuse*, han lika litet som andra protestantiska frossare, som blivit uppfostrade att äta med kniv och gaffel och till råga på eländet innerst inne sitter vid bordet med skam- och syndakänslan, vårt arv från aposteln Paulus. Herr Müllers tankar och känslor i hithörande frågor snubbla hand i hand på ungefär följande steniga stigar: kvinnan är eller borde vara en ängel, och på den grund har eller bör hon icke ha några sexuella behov, förrän de väckts av kärlek till herr Müller och helst undfått statens eller kyrkans tillåtelse att realisera sig. Ibland händer det emellertid herr Müller en fatalitet: han finner att den ängel, hans val fallit på, redan blivit väckt av en annan herr Müller. Eftersom han uppfostrats att äta med kniv och gaffel förlåter han ängeln: det är ytterst sällan han lider en sådan brist på fantasi att han ej kan sätta sig in i en annan mänskass sätt att tänka, känna och handla i en identisk situation. Och det är denna förmåga och inte reminiscenser från lyrik och kärleksromaner, som gör att han förlåter. Han förstår — kanske kostar det honom några dagars lidande — att hans ängel kunnat bli förälskad i en annan herr Müller så mycket mera som hon ofta först på sista tiden varit medveten om att han, den riktige herr Müller, existe-

rat. Och då förstår han också att hon i sin förälskelses svaghet, blind i sin kärlek, »som i ett rus», låtit blodet tala. Och detta är det väsentliga: herr Müller kan inte se detta faktum från någon annan synpunkt än från svaghetsens, oansvarighetens, de förmildrande omständigheternas synpunkt. Han kan inte tänka sig en kvinna, som, i brist på en man att hålla av, tillfredsställer sina sexuella behov i stället för att kämpa med en motsträvig natur, utan att därför förlora aktningen för sig själv. Den kvinnan kallar han i alla händelser med andra namn än ängel.

Att Müller ännu i dag och i stunder, då han vill vara uppriktig mot sig själv, tänker så, är inte uteslutande hans fel. Det är också kvinnans. Balzac har sagt någonstans: kvinnans dygd är mannens största uppfinning. Det är bara halva sanningen. Den är lika mycket kvinnans egen. När någon gång en kvinna i en bok säger sanningen om sin sexuella känslövärld, desavoueras hon ögonblickligen av tio tusen andra, som stämplrar henne som ett odjur, en skam för könet, en stackars vilseledd o. s. v. Kvinnan har gjort sitt bästa för att behålla herr Müller i en tro, som för övrigt passar hans egoism utmärkt. Och det är synd om Müller. Han är nämligen inte alldeles utan utvecklingsmöjligheter. Han har redan lärt sig att skådespelerskor, författarinnor, cirkusryttarinnor o. s. v. har rättighet till ett förflutet. Han har fogat

sig i det, dels därför att de i allmänhet förtjänar sitt eget uppehälle, dels — och kanske mest — därför att, ja, fan, man kan inte så noga veta: en vacker dag stöter man kanske på dem i en salong, där de presenteras som grevinnan den eller friherrinnan den. Början är alltså redan gjord. Det finns inte något absolut hinder för att han ej skulle ge rätten till ett förflutet också åt kvinnliga trädgårdsmästare, stillebenmålare, kontorister och varför inte familjeflickor. Herr Müller kan vänja sig vid allt här i världen utom hunger, törst och avhållsamhet. Men det tar tid.

Sådan är herr Müller som protestant. Hur är det, doktor Kartshagina, i den grekisk-katolska kyrkan? Också ni saknar en *Théologie Amoureuse*.

Kartshagina gav honom en dödande blick och vände sig till en polsk kompositör:

— Ingen musik i kväll?

Polacken satte sig vid flygeln. Kartshagin uppenbarade sig åter. Men han valde en plats så att Blanck endast kunde se honom från sidan.

Efter att ha lyssnat till ett par saker av Ravel reste sig Blanck och bjöd godnatt.

Kartshagin följde honom ut i tamburen.

Han sade:

— Jag har någonting att säga er. Får jag göra er några stegs sällskap? Ni misstycker inte?

De hade kommit ned på gatan och gingo en lång stund tysta.

Plötsligen stannade Kartshagin och fattade Blancks arm:

— Vad har jag gjort! Vad har jag gjort! Lova mig... Jag förstår inte... Jag glömde... Ni känner henne?

— Ja, jag känner henne.

— Jag är alldeles förtvivlad. Ni förstår: utan att veta det kom jag att nämna hennes namn.

— Ni nämnde det tre gånger.

— Tre gång — — —

— Jag räknade dem.

— Ni förstår... Ack, det är förfärligt... Jag har hela tiden velat tala med er om henne, fråga, om ni kände henne. Ni förstår... Ack... och så skulle det ske på detta sätt.

Blanck sade:

— Hon lämnade Paris några dagar före jul. Kartshagin tvärstannade på nytt:

— Hon var här?

— Ja. Hon bodde i Montparnasse.

— I Montparnasse! Herre Gud! Nå, man går ju aldrig dit ner. Det är dumt. Man möter alltid gamla vänner därnere. Hon är gift?

— Nej, det är hon inte.

Några minuter efter skildes de.

Blanck besökte ej vidare Kartshagin. Han stötte ej heller på honom på biblioteket. Han

gick för övrigt själv dit ytterst sällan. Han led, längtade och skämdes.

Han längtade efter henne, efter Harriet. En gång hände det till och med, att han gick tillbaka till sitt gamla hotell, deras hotell, hyrde rummet nummer elva och blev sittande där på en stol en timme eller två.

Och han skämdes över sig själv. Han kallade sig herr Müller och frågade sin bild i spegeln:

— Är jag en sådan förbannad bracka? Jag måste vara det. Jag är renässansman, när det passar mig, och moralist, när det inte passar mig att vara renässansman.

Men naturen är så vist inrättad att den ej låter en man alltför länge stämpla sig själv som bracka. Det gavs ögonblick och till och med halvtimmar, då han reste sig upp i sin fulla längd och förklarade:

— Jag har rätt.

Men när han skulle försöka klargöra, varför han hade rätt, blev hans röst mindre säker och han förirrade sig i känslotänkande.

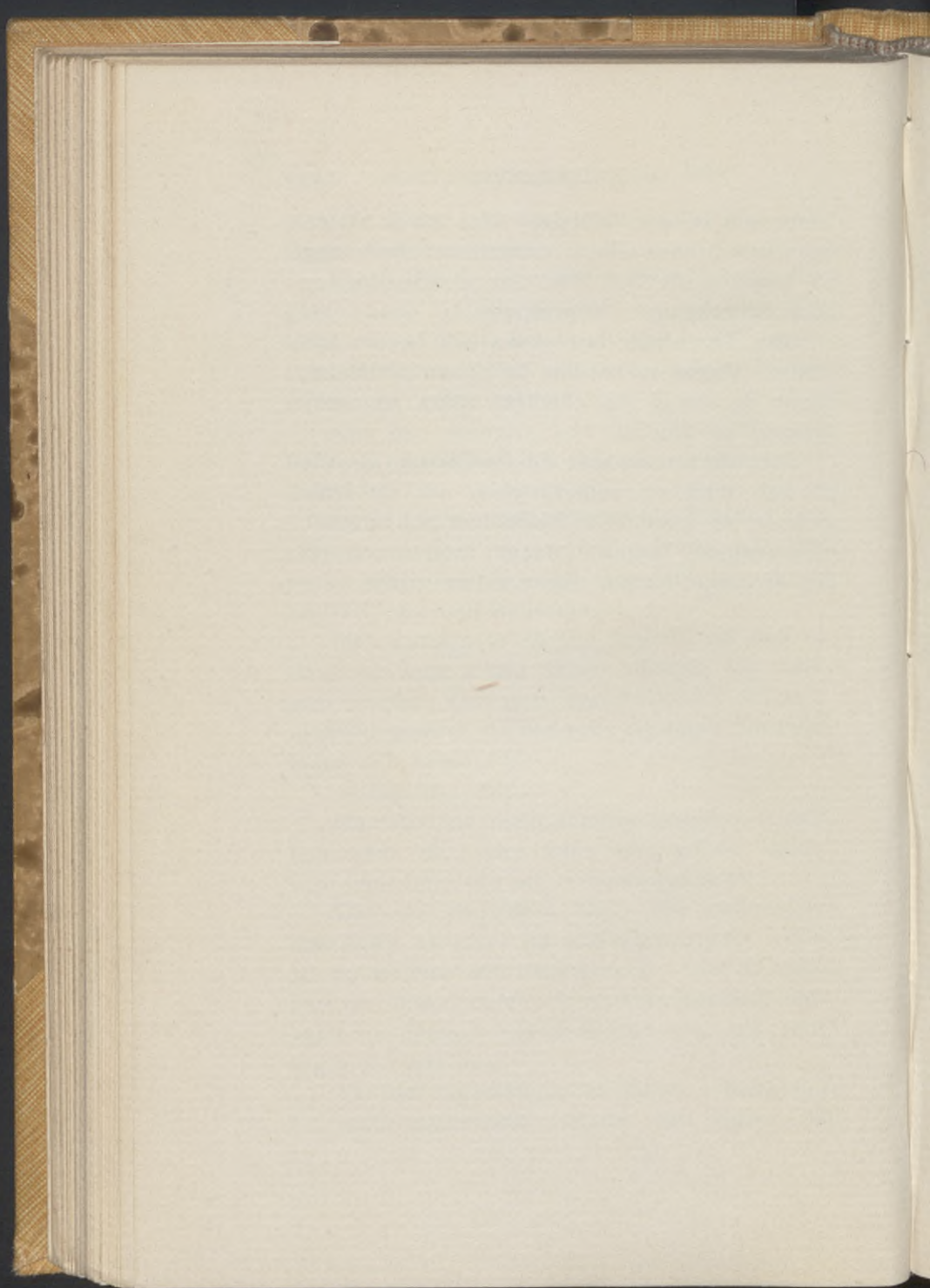
Det var visserligen sant: han hade själv inte hållit så styvt på kärleksmomentet i början av Harriets och hans historia. Men då hade han inte älskat henne. I samma ögonblick däremot de djupare tonerna börjat spela på hans orgel, då led han.

Var det ingenting annat än — i bästa fall — stenhuggarestetik? Skulle han skriva till

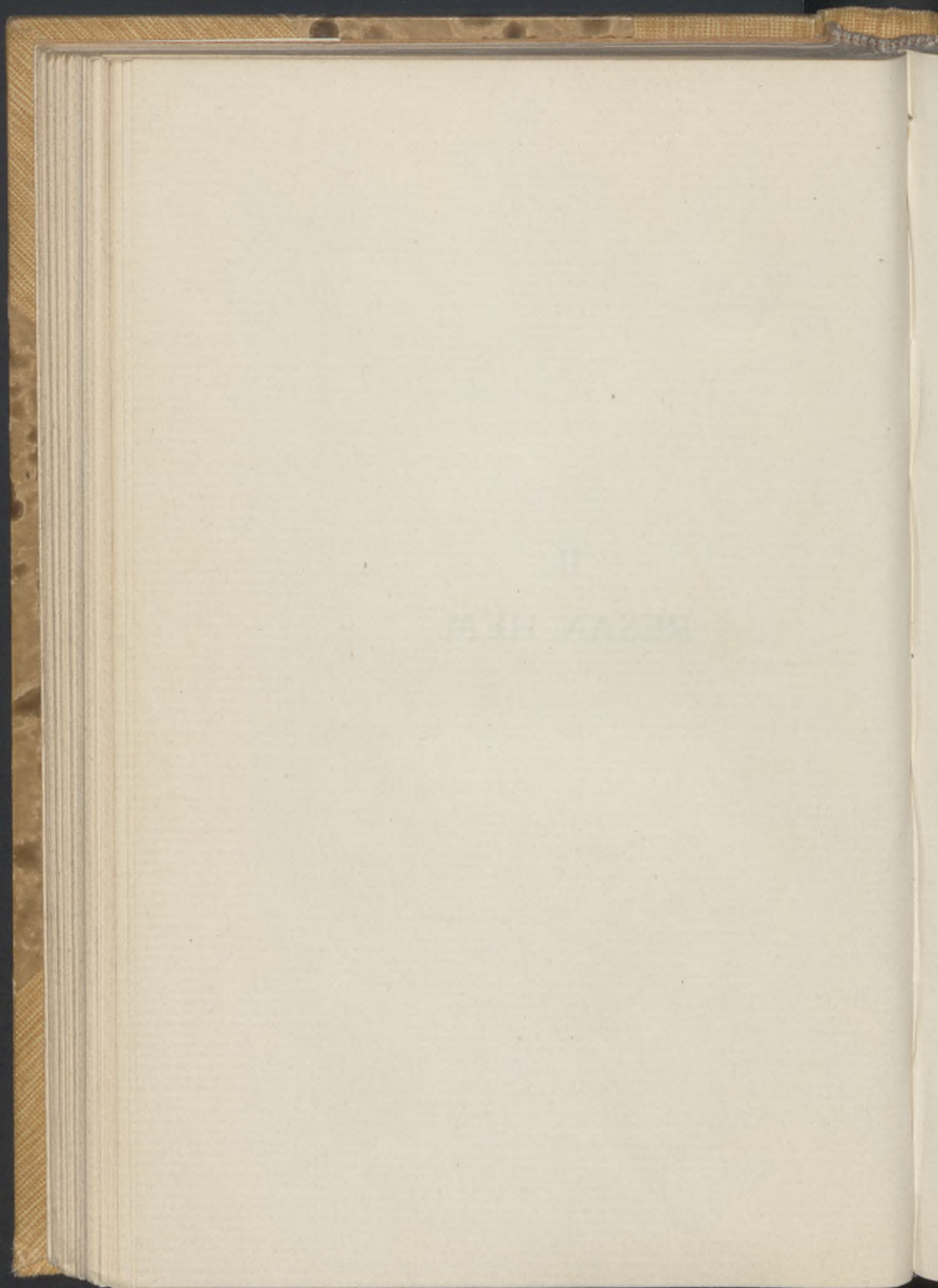
henne och be om förlåtelse? Han kände visserligen inte hennes adress, men brevet skulle nog nå henne i alla fall. Det fanns väl alltid en läkareförteckning i Köpenhamn.

Nej, han skulle inte skriva och be om förlåtelse. Vuxna människor be ej om förlåtelse, förrän de äro så där tämligen säkra på omöjligheten av återfall.

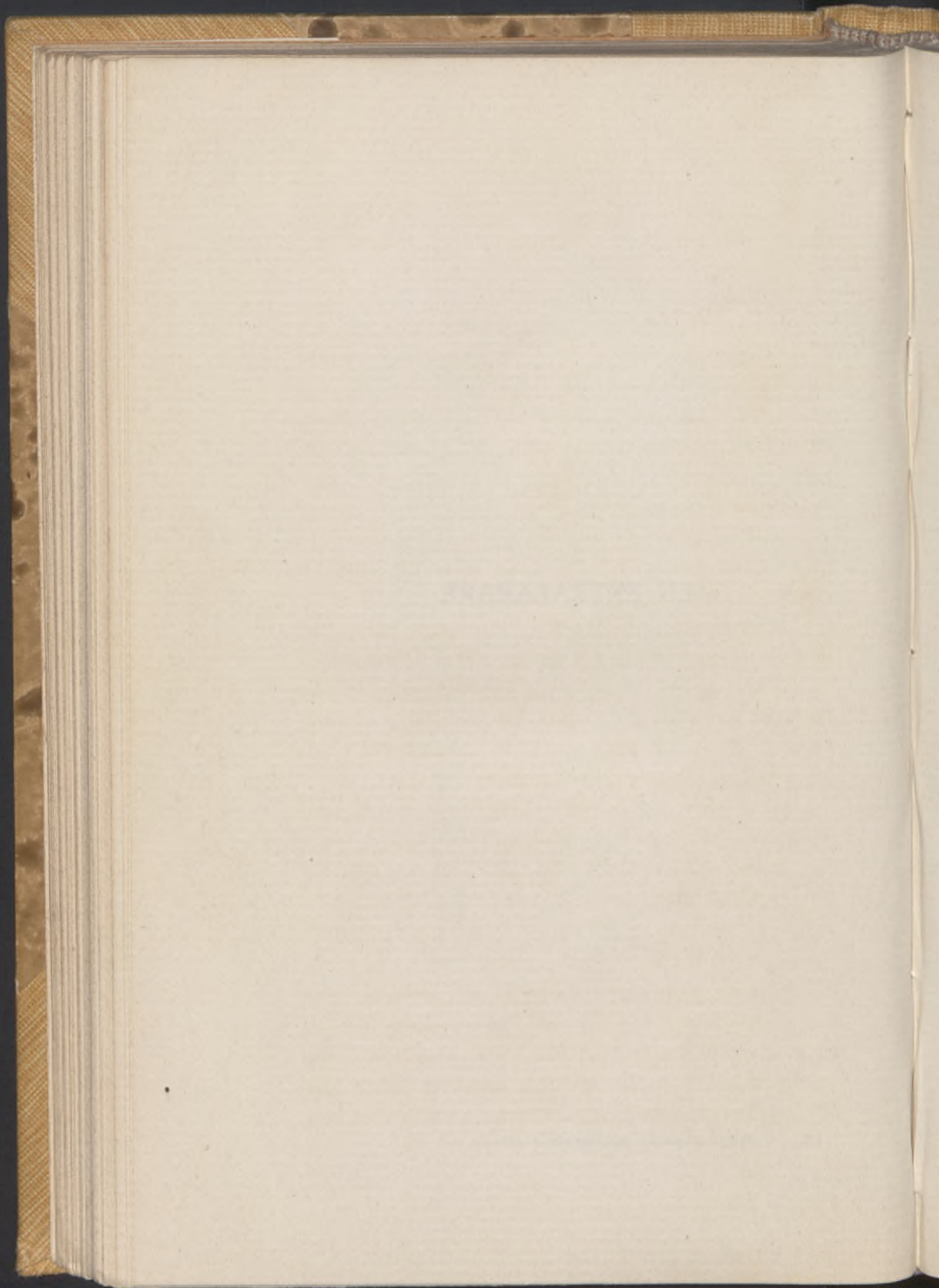
Men det var en svår tid för Blanck, så svår till och med att underrättelsen om att hans gudmor, en gammal avlägsen tant och ungmö, testamenterat honom 176,432 kronor och 36 öre, ej bragte honom någon vidare glädje.

II
RESAN HEM

EN EXTRALÄRARE

En eftermiddag i slutet av februari, då Blanck återvände hem efter en promenad, räckte honom värden ett ofrankerat brev.

— En dam var här för en halvtimme sedan. Hon frågade om ni var inne och lämnade det här.

Blanck stammade:

— En dam — — —

— Ja, monsieur, en dam, såg ut som en engelska, lång, ljus — —

Blanck störtade uppför trapporna. Det var hon, det var Harriet! Harriet var i Paris!

Han sjönk ner vid skrivbordet och lutade huvudet i händerna. Hans hjärta klappade våldsamt. En sötma silade genom honom som om ett milt sommarregn badat hans nerver.

Han blev sittande så, länge — som i bön — innan han slet upp kuvertet — — —

Brevet var ej från Harriet. Det var skrivet på svenska och löd så här:

Kära Bengt!

Har varit ett slag i London och befinner mig för närvarande här på ett par veckor för att titta på stan. Jag skulle rysligt gärna vilja träffa dig. För för ett par kvällar sedan ner till ert beryktade Montparnasse utan att se dig

och tog slutligen mod till mig, gick fram till en yngling, som satt med näsan i Svenska Dagbladet och frågade efter din adress. Han kände ej till den. Men han kände till ett annat kafé, där jag träffade en annan yngling, som satt med näsan över Dagens Nyheter. Han skickade mig till ett hotell, där du emellertid inte bodde. En halt herre på kontoret visste emellertid var du höll hus och sedan han granskat mig en stund, gav han mig din adress. Som jag i dag ska ner i Quartier latin för att titta på Panthéon tänker jag söka upp dig och i händelse du inte skulle vara hemma, lämnar jag det här brevet som visitkort. Jag ville, som sagt, rysligt gärna träffa dig och hoppas du inte nekar mig nöjet. Jag har dessutom en tjänst att be dig om.

Sök upp mig på hotellet en av de närmaste dagarna, är du snäll.

Din

Betty Bohlin.

Blanck kastade brevet från sig på skrivbordet och började gå fram och tillbaka på golvet. Sedan han hämtat sig från sin missräkning mumlade han:

— Det var då också själva fan!

I och för sig hade han ingenting emot Betty Bohlin. Tvärtom! I likhet med alla, som kände henne, hyste han den största aktning för hennes begåvning, energi och organisationsförmåga och han hade mer än en gång frågat sig själv och

andra, som borde sitta inne med hemligheten, varför hon ännu behövde gå och brottas mot vindar och kastbyar med fanstången i sina händer. Alla, som voro mera initierade i Sakens historia under de sista åren därhemma, visste, att hennes rätta plats borde vara alldeles bakom rösträttsbaneret, bland hövdingarna och inte bland sandwichflickorna. Hon var visserligen ung ännu. Men ändock ej så alldeles. Hon borde vid det här laget vara en trettiofyra, trettiofem, en ålder då man i allmänhet brukar ha rättighet att slippa sitta på den allra dragigaste platsen, såvida man duger någonting till. Och det gjorde Betty Bohlin.

Det var alltså ej på grund av denna brist på proportion mellan hennes duglighet och ringa plats i solen, som Blanck instinktivt klämde till med en ed. Men... Det fanns ett men. Han hade alltid sökt undgå att träffa henne ensam. Hittills hade han haft tämligen stor tur. De voro från samma stad och en gång i tiden, för en nio, tio år sedan, hade hon varit förlovad med hans bror Sven. Förlovningen hade emellertid brutits hastigt och lustigt av brodern, varför visste han ej. Denna händelse hade inträffat den sommar, då Bengt Blanck var sexton år, en tidpunkt, då man i regel antingen blir förälskad i sina äldre bröders fästmör eller finner dem outhärdliga. Bengt Blanck hade varit mycket förälskad i Betty Bohlin. Då brytningen kom till stånd, hade han varit så upprörd

att han beslutat sig för att gå till henne och be om ursäkt å familjens vägnar.

Och han hade satt sitt beslut i verkställighet!

Bengt Blanck hade begärt företräde hos Betty Bohlin, blivit insläppt och under högtidliga former och i allvarliga ord förklarar för henne, att hans familj inte uteslutande bestod av brackor och juristarrivister à la hans broder. Han hade till och med sagt att han trodde sig ana, varför brodern slagit upp. Betty hade ryckt till och sett på honom med en egendomligt stel blick. Vill du veta varför, hade han sagt: jo, jag tror det är därför att du bara är dotter till en skeppare; en sådan bracka är han i grund och botten. Hon hade svarat med ett litet blekt leende: Kära barn...

Detta hade hänt i slutet på sommarferierna. Under följande vinter, hans sista år i skolan, hade han skrivit brev till henne, fulla av glöd och och som hon besvarat med samma bleka leende mellan de moderliga raderna. Korrespondensen hade fortsatt under hans första termin i Lund. Men så hade andra vindar blåst och han hade så småningom lärt sig, att man ej nödvändigtvis behövde vara en bracka, därför att man slog upp en förlovning. När han några år efter träffade henne i Stockholm hade han skämts. Tack vare henne övergick skamkänslan i förlägenhet, så mycket mera som de ej haft tillfälle att skratta ut historien, medan den ännu ej låg allt-

för långt borta i tiden. Han hade ingenting emot hennes sällskap, där tre eller fyra voro församlade. Men hennes sätt att då och då se på honom och samtidigt skicka honom ett litet spydigt leende hade fyllt honom med en känsla av obehag vid tanken på att träffa henne mellan fyra ögon.

Och nu var hon här! Och han måste gå och söka upp henne. Han skulle göra sig löjlig genom att trycka som en and i vassen. Och dessutom bad hon honom om en tjänst.

Då han vid fyratiden dagen efter infann sig på hennes hotell i rue Richelieu, var hon på utgående. Hon skulle se en »mänska», vilket på hennes språk betydde att hon skulle tala kvinno-politik med någon fransk valkyria. Sedan hon sett »mänskan», skulle hon gå på Galeries Lafayette för att köpa underkläder och till kvällen hade hon köpt biljett till Théâtre Français.

— Jag trodde inte, du skulle lystra så med detsamma. I annat fall hade jag inte köpt biljetten.

De följdes åt rue Richelieu upp till stora boulevarderna.

Hon kom, som sagt, från London, där det hållits ett förberedande internationellt styrelsemöte; hon hade varit sekreterare för Sverige.

— Och så lockade mig Paris. Det var så nära och jag har aldrig varit här förr. Jag känner inte några människor här utom några franska pampar, jag fått introduktionsbrev till.

Men jag är klen i språket och efter en timme får jag huvudvärk. Det är ett litet helsicke. Man sitter och ser så dum ut. Och det bör man ju inte. Därför tänkte jag be dig om en stor tjänst. Skulle du vilja hjälpa mig. Om dagarna reder jag mig. Jag tittar på stan. Men kvällarna är värre. Jag har redan blivit antastad ett par gånger av små herrar, med eller utan skägg. Du skall inte behöva valla mig varenda kväll. Men någon gång, säg? För gammal vänskaps skull?

Blanck tog sig figurligt talat flera gånger för pannan och svarade:

— Kära du, naturligtvis, med nöje. Vad ska vi säga? Det är onsdag i dag. Ska vi säga — — —

— När du vill!

Han fick plötsligen en genial idé: han skulle blanda in henne i doktor Kartshaginas kortlek. Hon hade varit lärarinna i engelska och tyska, innan hon vigde sig åt Saken och journalistiken. Han sade:

— Jag känner en mycket lustig liten ryska, läkare. Hos henne talas vilket språk du vill, italienska inbegripet. Hon är professionell fosterfördriverska, med samvete. Miljön är obetingat värd att se. Hon har mottagning varje fredagskväll. Vänta ska du få se: jag kommer och hämtar dig på fredag klockan sju. Vi äter middag tillsammans och sen går vi dit.

— Allright! Tack ska du ha, Bengt! Det var väldigt hyggligt av dig.

De hade hunnit fram till stora boulevarderna och han hjälpte henne till en droska.

Han blev stående och såg efter den. Hon stack sju i vitt behandskade fingrar fram genom fönstret. Ett ögonblick trodde Blanck att hon av någon anledning räckte lång näsa åt honom. Men så förstod han att de sju fingrarna skulle betyda klockan sju.

Det var emellertid för sent att signalera tillbaka. Betty Bohlins droska hade redan slukats av omnibusar och automobiler.

Han gick in på ett kafé och blev sittande en stund. Han tänkte:

— Det var en god idé den där med Kartshagins. Jag känner själv en sentimental längtan efter att se honom. Ack, Harriet, Harriet — —

— — — — —
Då Blanck följande fredag infann sig på hotel de Malthe och frågade efter mademoiselle Bohlin, visades han ut i vinterträdgården. En stund efter kom en vaktmästare tillbaka med en butelj whisky, en flaska Perrier och le Temps.

— Madame beklagar att hon inte kan bli färdig på ännu en halvtimme.

Blanck bryggde en grogg och medan han vecklade upp tidningen, tänkte han:

— Varför har Betty aldrig gift sig? Hon vet, hur en karl ska behandlas.

Han försjönk i funderingar över temat. Hon hade alldeles säkert inte saknat anbud. Hon var helt enkelt idealet för en medelålders herre, som önskade en kroppsligen och andligen representativ värdinna i sin salong. Hon skulle bli en utmärkt medhjälparinna åt en man, som ville fram här i världen utan att driva humbugen över det passandes gränser: en politiker, en redaktör för en större tidning, en första klas-sens advokat, möjligen en författare, men i så fall en författare, som i ett regelbundet arbete funnit surrogatet för den oberäkneliga och slarviga inspirationen. Gud Fader, vilket »kulturcentrum» — han var ej riktigt säker på om det billigt-ironiska citationstecknet passade — hon skulle kunna skapa tillsammans med en man, så pass lång i rocken att hennes egen duglighet ej kom den att se ut som en kadettjacka. Men hon var nu trettiofem år och gick fortfarande ensam, tydligen av egen vilja. Hade Saken slukat henne med hull och hår? Han trodde det knappast. Han tillskrev henne alltför mycken intelligens och en alltför stor fond av mänsklighet för att hon ej ofta skulle ha insett och understundom känt, att det ena goda inte förskjuter det andra. Eller hade hans bror ingett henne en så stark avsmak för män?

Under det han försjunken bakom sin tidning var i färd med att fundera över dessa ting, hörde han steg komma emot sig. Det var hon: i aftontoalett, dito kappa och svart sam-

metsbarett på huvudet. Medan han reste sig upp, tänkte han:

— Djäklar anagga! Det var tur min gudmor dog, middagen kommer att kosta minst hundra francs.

Högt sade han, under en djup bugning:

— Min nådiga, ni är charmant.

Hon räckte honom handen och svarade:

— Jankhes.

Han tillade:

— Nu förstår jag varför du behövde dubbelkvart.

— Ja, du får ursäkta mig, Bengt. Det var en artikel jag nödvändigt ville ha färdig.

Hon drog ur sin väska fram ett tjockt kuvert:

— Kan vi lägga det på posten på vägen, så är mitt samvete fritt från den bördan. För resten får du förlåta mig, om jag blir ett tråkigt sällskap i kväll. Jag är vid ett ovanligt miserbelt humör. Ska vi gå?

Redan vid fisken gav Blanck upp försöket att försätta Betty Bohlin i middagsstämning. Hon talade om »mänskor» hon träffat och gjorde vidlyftiga och i det hela taget riktiga kritiska anmärkningar över kvinnofrågans läge i Frankrike.

Vid kaffet sade Blanck:

— Ja, jag ser att du är vid dåligt humör.

— Jag är upprörd.

— Är det indiskret att fråga, vad som hänt?

Jag hoppas det inte är något som gäller dig personligen.

— Det gäller oss alla. Du har naturligtvis hört skandalen.

Han skakade på huvudet.

— Jag hörde talas om den hos »mänskorna» häromdagen. I kväll är den i smutsbladen. Madame Curie.

— Vad är det med henne?

— Man vill försöka köra bort henne från Sorbonne.

— Sköter hon sig inte?

— Hon tycks inte göra det.

— Har hon börjat dricka?

Betty Bohlin rynkade pannan och såg på honom med en blick, som ännu hade något av lärarinna i sig:

— Det påstås att hon har en älskare.

Blanck visslade till ett slag:

— Det var värre. Men om det har stått i tidningarna, är ju saken klar.

— Hur så?

— Hon kan ju stämma redaktörerna för ärekränkning och köpa radium för skadeståndet.

— Ja tack!

Hon blev sittande tyst en lång stund och smulade sönder cigarretten, han bjudit henne. Så sade hon, med blicken fortfarande på cigarrkoppen:

— Det är — — — det är rent ut förbannat!

Uttalandet var tydligen djupt känt, men icke desto mindre gåtfullt. Var hon förbannad på madame Curie, därför att hon genom en oförsiktighet skadat den intellektuella kvinnans prestige och därmed också saken? Eller var hon förbannad på den allmänna opinionen, eller rättare den ansvariga opinionen, som ville köra bort henne från Sorbonne? Det framgick inte tydligt, vilketdera hon menade. Blanck blev nyfiken. Och för att tillfredsställa den valde han ut ett par av de mest idiotiska saker, han kunde hitta på att säga i en fråga som denna, för att få en förklaring till stånd.

Han sade:

— Tror du verkligen att pöbelpressens hån eller publikens sedliga indignation kommer att skada Saken? Jag tror tvärtom. Det hela är så monstruöst att varje mänska bör sätta sig ner och tänka sig för. En kvinna som madame Curie skulle inte ha rättighet att arrangera sitt intimaste liv! Det är ju för löjligt. Belackarna måste ju tvingas att skämmas efter ett par dars funderare.

Hon ryckte på axlarna:

— Det tror du! Du tycks inte ha en riktig uppfattning om mänskors råhet. I en skämttidning, en av de bättre, berör man till och med hennes utseende och ålder.

Blanck tänkte:

— Där har vi stenhuggarestetiken.

Högt sade han:

— Det finns också en annan sida att se saken från. Madame Curie har tydligen varit oförsiktig. Antag en manlig professor begått samma oförsiktighet, tror du inte allmänna opinionen skulle ha rest sig då också?

Hon skakade på huvudet:

— Bengt, du är okunnigare än jag trodde.

Hon satt länge tyst. Blanck hade redan uppgivit hoppet om att få sin nyfikenhet stillad, då hon fortsatte:

— För några år sedan kom det till våra, d. v. s. styrelsens, öron en historia, som jag hoppas skall ge dig en liten föreställning om, hur det verkligen går till. Fallet är analogt med det vi nu talat om. Skillnaden ligger bara i proportionerna. I det här fallet var det fråga om Paris. Den historia jag skall berätta dig hände i en liten svensk småstadshåla. Jag fick anledning att särskilt rota i saken med alla dess detaljer under ögonen.

Hon tänkte en cigarrett:

— Nej, Bengt, du har ingen med verkligheten överensstämmande uppfattning om människors råhet.

Det finns hemma i Sverge en liten småstadshåla, som heter — nå, namnet kan göra detsamma. Den räknar något över två tusen själar, däri inbegripet borgmästarens, stads- och provinsialläkarnas, kronofogdens, rektorns för samskolan, apotekarns, postmästarens och en pensionerad kaptens. Den staden är så out-

hårdlig, så rent ut djäklig, att allt ungt och livsdugligt folk utvandrar. Resten består, utom av societén, mest av gamla människor, som stappar till eller från apoteket med en flaska i hand. Och så finns där ett tjogtal av stadens döttrar, som gått genom en flickskola någonstans och sedan placerats i posten, på kronofogdekontoret, på apoteket som tekniskt biträde, på riks o. s. v., de flesta med det där uttrycket i ögonen: I, som inträden, låten hoppet fara. Vid jultiden kommer några av stadens söner dit, från universitetet, Karlberg, domsaga eller garnisonsstad. Då blir det litet dans, och de av flickorna, som ännu inte tröttnat på att hoppas, får en liten smula glans i blicken. Tre veckor efter är den glädjen förbi. Man inrättar sig så gott man kan med sy- och läsförening. Sent omsider blir det vår. Man promenerar i »Stora Parken» under almarna och säger till varandra: »Ja, nu är det vår». Och så blir det sommar och några veckors semester, som man väntar sig underverk av. Man kommer tillbaka, precis en sommar äldre och går i »Stora Parken» och säger: »ja, nu är det höst; snart börjar läsföreningen; vilken bok tänker du köpa?»

Under terminerna brukar det finnas en enda ung man i stan, med undantag av skrivbiträdet på stationen. Han är sällan något lejon, i vanliga fall en ung filosofie kandidat, som ännu inte gått provår av brist på medel och som

tagit plats som extralärare ett år eller två i ett förrådiskt hopp om att kunna lägga av på lönen. Den unge mannen tillhör i nio fall av tio den trista pedagogtyp, som blir lärare för feriernas och pensionens skull och aldrig lyckas få ut mera av pojarna än plugghästen eller den hjärtlösa elakheten.

För några år sedan kom en ung flicka dit direkt från seminariet i Stockholm. Hon hade goda betyg och entusiasm i proportion till betygen. Hon blev presenterad för den övriga lärarepersonalen: en fyrtioårig fröken, som undervisade i historia och geografi, en femtioårig gymnastiklärare med mage (han var samtidigt redaktör för stadens konservativa och enda tidning), en trettiofemårig änka, som undervisade i teckning och sång, och kandidaten, som skötte naturkunnigheten och matematiken.

Den första gången han och flickan hade sällskap från skolan, sade han brutalt, utan någon som helst inledning:

— Säg mig, vad skulle ni här att göra?

Flickan såg på honom.

— Spelar ni vira?

— Nej!

— Dricker ni whisky?

— Nej!

— Tycker ni om syföreningar?

— Nej!

— Då beklagar jag er, för i så fall får ni ett helvete. Eller tror ni verkligen att ni kan

göra änglar av sådana satungar, som föds i den här stan?

Han stannade utanför ett litet envånings trähus, över vars port det hängde en skylt med ordet: matservering. Han sa:

— Ja, här äter jag och stationsskrivaren och redaktionssekreteraren-korrekturläsaren. Stations-skrivaren är en ung man, som känner till stans tjänsteflickor i detalj och redaktionssekreteraren har en gång långt tillbaka i tiden varit hyrkusk i Stockholm och skriver sina memoarer från den tiden. Önska mig smaklig måltid! Nå, ni har det inte muntrare. Ni bor hos änkefru Berg. Hon har monopol på lärarinnan. Men akta er för hennes dotter. Hon är paralyserad, hon kan inte röra en lem, men hon vet allt, som händer i stan. Vet ni, vad jag roar mig med om eftermiddagarna? Jag går ner till stationen och ser på livet. Det är visserligen bara en förbannad bibana, men när tåget rusar in ger det i alla fall effekt av rörlighet, och när det flåsar sig ut ur stationen igen, sätter det fantasien i rörelse. Man tänker på snälltåg och sovvagnar och främmande människor, som reser ut i världen. Vi träffas nog snart vid stationen!

Blanck började se sig nervöst omkring, utan att vilja möta hennes blick. Hon märkte det slutligen:

— Min historia intresserar dig inte?

— Jo, jo. Den intresserar mig. Men — — —

Du sa, att den hade någon anknytningspunkt med madame Curie.

— Naturligtvis. Det är därför jag berättar den.

Blanck tvekade. Slutligen sade han:

— Innan du går vidare, anser jag det i så fall vara min plikt att göra dig uppmärksam på en sak: jag har nämligen intrycket av att det är din egen historia du berättar. Du helt enkelt »postdaterar» den i ett bedrägligt hopp att göra det svårare.

Och han tillade:

— Efter ytterligare en stunds betänketid vet jag inte, om det var mindre brutalt av mig att ha sagt dig detta än att ha tegat och låtit dig fortsätta.

Hon såg på honom:

— Vad kommer dig att tro att det är min historia?

Han ryckte på axlarna:

— Herre Gud! Detaljrikedomen, ditt sätt att berätta, den personliga tonen — — —

Hon svarade:

— Detaljrikedomen kommer sig av att jag hört historien in i minsta detalj och till och med tänkt skriva ner den. Mitt sätt att berätta tar jag som en komplimang. Den personliga tonen bör du kunna förstå, när du hört slutet.

Hon satt länge tyst. Hennes blick förirrade

sig som blicken hos en spelare, innan han bestämmer sig för ett kort.

Som svar på hennes blick sade Blanck:

— Jag kan tiga.

Hon svarade, mycket lågt:

— Du har ju ingen anledning att söka skada mig. Och mänskligt att döma kommer du väl heller aldrig att få det — — — Jag hade inte valt lärarinnebanan för att slippa sitta på bank eller därför att jag var för svag att gå genom ett gymnastikinstitut. Jag såg på mitt yrke som på ett kall och tog mig själv på det högtidligaste allvar. Hans brutala bitterhet kom som ett slag i ansiktet på mig. Det finns över huvud taget ytterst få verkligt bittra kvinnor. Och det finns ingenting en ung kvinna reagerar starkare emot än bitterheten. Det ligger i kvinnans instinkt att kapitulera, och till och med göra det med glädje, med en känsla av befrielse. Men bitterheten är det maktlösa, det besegrade, som ligger och sparkar på marken och hotar i all sin hjälplöshet att krossa huvudet på Gud och världen. Och jag undvek honom.

Till sist blev det i alla fall hans bitterhet, som kom mig att hålla av honom till den grad jag gjorde. Som du förstår: han var i grund och botten långt ifrån någon revolutionsnatur. Han hade helt enkelt bara kommit på fel plats. Till några familjetillställningar bjöds han ej längre. Han hade de första gångerna, hos rektorns och borgmästarens, visat sig så bort-

kommen, att de gripits av barmhärtighet. Virafractionen av societén hade också gett honom på båten: han kunde inte lära sig spela kort, fastän han var matematiker. (Nå, det var bara ett biämne.) Han var inte stark nog i tron att röka pipa med prosten och den pensionerade kaptenen, som dessutom var baron och bildade egen societé, hade tröttnat på honom: han kunde inte lära sig att tycka om whisky, och punsch fick ej förekomma i baronens hus. Jag förstod ej då, att det var detta som gjorde honom bitter: han var en sällskapsmänniska utan sällskapstalanger. Jag vet nu att hans längtan ej sträckte sig längre än till en stad med ett större läroverk, där det fanns ett par extralärare till, han kunde diskutera framtidsutsikter och pojknarnas elakhet med över en halva punsch. För mig kom han att stå som revolutionären, som den ensamme, och ju mera jag såg av stadens »societetsliv», ju oftare tänkte jag på honom.

Fram i november överraskade jag mig med att, när jag om kvällarna gick till stationen för att lägga ett brev i lådan, jag tog vägen förbi hans fönster. Han bodde på nedre botten och hade en rullgardin med landskap på: ett jakt-slott med hjortar och jakthundar. Ibland stannade jag och kunde se hans skugga passera förbi, av och an. Ibland hörde jag honom tala högt: han deklamerade. Och så fortsatte jag ner till stationen och tillbaka hem till änkefru Berg, som hade monopol på lärarinnan, och jag

förbannade världen, som ej tillät mig att ha knackat på hans dörr, stigit in och suttit och pratat en stund. Det var det enda jag ville. Någon annan tanke hade aldrig trängt in i min hjärna. Och om någon då sagt mig att jag skulle komma att hålla av honom, skulle jag ha storskrattat.

Men under de omständigheter, vi levde i, låg det i sakens natur, att likgiltiga för varandra kunde vi ej bli. Om vi av någon anledning ej lyckades hjärtligt avsky varandra, måste vi komma att hålla av varandra. Så enkel kan ibland vår existens vara.

I april blev vi »hemligt förlovade». Dessa promenader! Alla dessa tricks för att undgå mänskors uppmärksamhet! Vi planerade för framtiden. Jag hade ett år kvar, och han beslöt sig att stanna ännu ett år och spara in ytterligare för provåret. Jag skulle också spara för att hjälpa honom.

På sommaren eklaterade vi vår förlovning, och när vi vid höstterminens början kom tillbaka till vårt arbete, möttes vi av en viss fientlig stämning. Jag kunde till en början inte riktigt förstå varför. De unga »societetsflickornas» ovilja skrev jag på avundsjukans konto. Men de gifta kvinnornas och männens? Det var först efter en tid vi kom underfund med att staden var sedligt indignerad över vårt handlingssätt. I vår egenskap av förlovade borde vi nämligen enligt den gängse moralen ej ha kommit till-

baka båda två. Ingen av oss hade ju hem eller anhöriga i staden. Det fanns ingen, som hade ansvar för eller kommando över oss. Änkefru Berg förklarade för mig en dag allt detta och tillfogade, att jag hade satt henne i en högst obehaglig situation: hon kände sig som ansvarig för mig och hade samtidigt ingen rätt till känslan o. s. v. Men som »tant» ansåg hon sig ha rätt att ge mig några anvisningar om, hur jag i denna delikata situation borde uppföra mig. Hennes förmaning gav mig mitt första tillfälle att komma i kontakt med mänskornas råhet. Och jag blev ond. Stackars sedliga och råa änkefru Berg! Det du ville skydda mig från hade jag inte ens tänkt på, inte med en tanke. Men du ska ha tack! Du var den första milstenen i min utveckling. Du väckte till liv inom mig ting, som i sin ordning — — —

Betty Bohlin avbröt sig plötsligt:

— Nej, jag blir lyrisk. Jag ska göra en lång historia kort.

Det var i början på vårterminen han och jag beslöt oss att handla så som vi gjorde. Vårt giftermål stod ännu i vida fältet. Först våren och sommaren. Så hans provår. Och sen — — — kunde vi gifta oss ens då? Fanns det någon utsikt att vi skulle kunna komma till samma stad? Vi måste räkna med åtminstone tre år. Tre av våra bästa år. Det var också en annan sak. Tack vare änkefru Berg hade vi kommit in på tal om sexuella ämnen, och

jag lyssnade till honom med allt spändare öron. Var mannens sexuella behov starkare än kvinnans? Var det hälsovådligt för en man att leva kysk under år. Han svarade undvikande, men jag ville ha ett uppriktigt svar, och han sade: ja. Jag frågade: men vi då, men du då? Skulle han för sin hälsas skull vara tvingad att gå till andra kvinnor, medan han älskade mig? Skulle han gå till dessa kvinnor, som jag sett om nätterna på gatorna i Stockholm? Och sedan skulle vi gifta oss! Jag ska inte besvära dig med att höra på alla de funderingar detta faktum gav mig anledning att göra. Men vi beslöt oss för att handla som vi gjorde. Vårt stackars samliv! Omständigheterna hade redan från början gett det en färg av råhet. Men vi trodde åtminstone att det ej var upptäckt.

Emellertid: en eftermiddag när jag var på väg hem till tant Berg, hörde jag en barnaröst ropa från ett gathörn, jag redan passerat, ett ord — — — ett — — — Jag hörde ordet: hora! Det föll mig aldrig ett ögonblick in, att ordet var riktat åt mig. Jag gick vidare, stannade och tänkte: ska jag gå tillbaka och se, vem det var som ropade? Kanske det var en av dem, jag själv undervisade. Och vad borde i så fall göras åt saken? Men minuten efter förkastade jag idén, fortsatte hem och beslöt mig att inte mera tänka på saken.

Det var först senare jag förstod att ordet var riktat åt mig. Det kom från husknutar,

från portgångar, frun buskarna i Stora Parken. Jag nämnde ingenting därom till min fästman. Jag visste inte vad jag skulle göra eller säga. En dag kastades det åt mig, då jag var i hans sällskap. Jag låtsade som ingenting. Men han ryckte till, såg sig tillbaka ett ögonblick och fortsatte utan att säga ett ord. Han hade sin arm i min, och jag kände hur den skälvde. Jag sa:

— Jag har hört det ofta. Vad kan vi göra? Han gick tyst en lång stund, innan han svarade:

— Ingenting, ingenting.

Han tillade efter en stund:

— Nej, det finns ingenting att göra. Anmäla saken för rektor? Går inte. Kanske han frågar rent ut, hur saken förhåller sig. Vad skall man i så fall svara? Neka? Och för resten: vad ska rektor kunna göra? Hålla straffpredikan efter morgonbön? Vill vi utsätta oss för det?

Jag har sedermera aldrig förstått, hur jag uthärdade den månad, som var kvar till påsklovet. Jag släpade mig genom den med den yttersta viljekraft: du får inte visa, vad du känner; du får inte väcka några misstankar. Ett par dagar före påsklovet bad jag att få tala med rektorn. Jag sa jag var sjuk och behövde vila; det var ovisst, om jag skulle bli frisk nog att komma tillbaka, innan terminen slutade; vikarie skulle jag själv skaffa, om han ej misstuckte. Han svarade:

— Jag lyckönskar fröken till frökens beslut. Det är — — — det hjälper oss ur en synnerligen pinsam situation; jag säger oss: mig som rektor, lärarkårens anseende, skolans moraliska hållning. Jag hade själv tänkt att ingripa, om fröken ej själv kommit till mig. Frökens tjänstgöringsbetyg ligger färdigt.

Tjänstgöringsbetyget var sådant, att det för alltid stängde lärarinnebanan för mig.

Blanck hade blivit rödare i ansiktet än som kunde skrivas på vinets och likörens räkning, så mycket mera som luftväxlingen i restaurangen var förstklassig. Han tänkte:

— Har hon berättat historien för Sven och var det därför han bröt förlovningen?

Och han tillfogade:

— Han är — — — vi är brackor.

En lång stund efter sade Betty Bohlin, med ett litet stelt leende:

— Denna lilla trista historia har haft en egendomlig följd.

— Du menar min bror?

— Jag tänker inte på det i detta ögonblick. Nej, men jag kan och vill aldrig ta mot en framskjuten ställning i Föreningen. Jag vill inte, att någon skulle kunna komma med den anmärkningen: Den där Betty Bohlin, som nu är pamp, jag minns henne för en tolv, femton år sedan, hon var — — — hon kallades — —

De sutto länge tysta. Klockan var redan nio.

— Har du lust att gå till Kartshagina?

frågade Blanck med denna låga röst den instinktivt använder sig av, som fått ett förtroende.

— Ja, låt oss.

Inne i mörkret i den uppfällda droskan frågade Blanck:

— Och han, vad blev det av honom?

— Å, han fick tjänstgöringsbetyg och gick provår. Han led ingen skada. Han håller på att komma söderut.

— Söderut. Vad menar du?

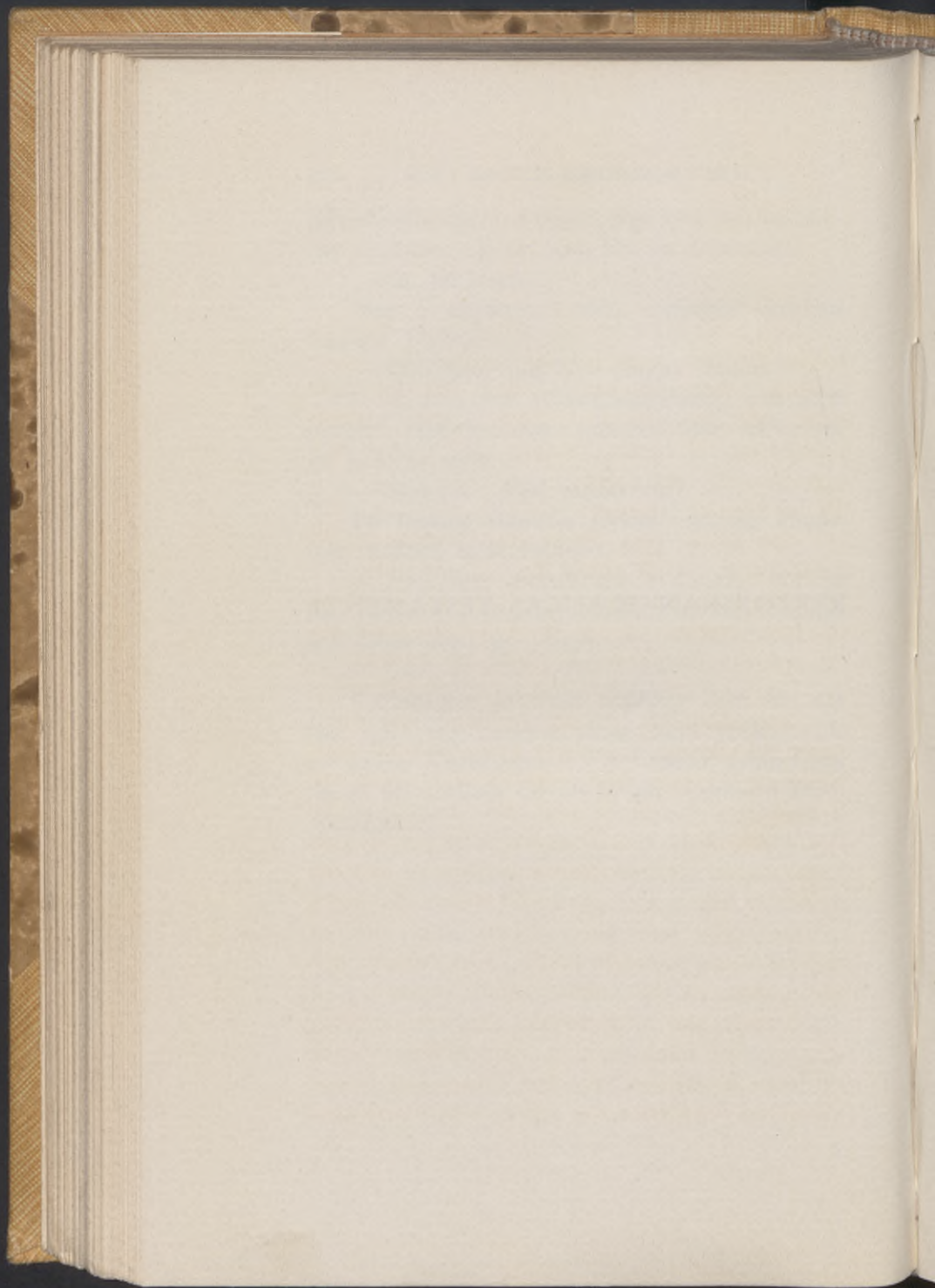
På hennes stämma tyckte han sig känna igen hennes stela leende:

— Han blev extralärare i Umeå. Nu är han adjunkt i Östersund. Han är smålänning, och hans ideal är Växjö.

— — —

Kartshagins portvakt upplyste dem om att han själv var bortrest sedan flera veckor och att doktor Kartshagina för tre dagar sedan förts till en privatklinik för att få sin blindtarm bortopererad.

REKTORSKAN BLANCKS TESTAMENTE

Det hade från början aldrig varit Blancks avsikt att resa hem för att bevista sin brors bröllop. Men när han en dag fick ett telegram från sin mor med orden: Svens bröllop framflyttat till tionde kommer du? rusade han upp från sitt skrivbord:

— Harriet, Harriet!

Han skulle resa direkt från Jönköping till Köpenhamn. Han skulle be om förlåtelse.

Han kom fram just i tid för att hinna ta ett bad, kränga på sig fracken och köpa sig ett par vita handskar på vägen till kyrkan.

Det blev ett — för Jönköpings förhållanden — utomordentligt ståtligt bröllop. Palmer i koret, brudkrona i gediget guld, hämtad från Vadstena, musik från orgelläktaren, sång av kyrkokören, tio tärnor utan marskalkar, landshövdingen, hela hovrättsstaten med presidenten i spetsen, artilleriets överste anförande den del av officerskåren, som ej rest till hästutställningen i Stockholm, läroverkets rektor med alla på ordinarie stat varande lärare, borgmästare och råd, pamparna från tändsticksfabrikerna o. s. v.

Efteråt gav hovrättsrådet Malmer déjeûner dinatoire på Stora hotellet. Tal höllos, i vilka de båda familjeöverhuvudena ömsesidigt rosade varandras förtjänster, varandras hustrurs dygder

och varandras barns förstånd. En artillerilöjtnant, känd i staden för sin lyckliga poetiska ådra, reste sig till sist och uppläste många verser, i vilka han besjög de tio tärnornas skälmskhet och charme.

Det fanns vid hela bordet endast en kvinna, som hos Blanck väckte ett intresse så starkt, att han lovade sig själv: jag må st e lära känna henne. Den kvinnan var hans mor. Som han ej hunnit ta henne ordentligt i famn före vigseln, kastade han ofta ett öga bort till hennes plats för att fånga hennes blick och nicka: kära lilla mor. Sådan hade han aldrig sett henne förr. Rektorskan Blanck satt mitt emot brudparet. Hon lyssnade tydligen ej alltför uppmärksamt till hovrättsrådet Malmer eller hans förman, presidenten. Hon såg frånvarande ut, nästan bortkommen. Varför? Hon var i alla fall en kvinna van vid att representera. Blanck hade upprepade gånger lagt märke till, att hennes leende, när hon såg på brudparet, var lika osäkert, lika skyggt som blicken. Vad stod på? Vad tänkte hon på, hans mor? Ja, vad tänker en mor på, när hon gifter bort sitt äldsta barn? Tänker hon på sitt eget bröllop? Hon kan väl knappast undgå det. Blanck ryckte plötsligen till. Han hade på nytt studerat hennes blick, medan den slagit ned på svärdottern, som vänt huvudet åt vänster och skålade med rektor Blanck. Den blicken kom Blanck att rycka till. Den var ej längre osäker och skygg. Det låg en fråga

i den så skarp, så fordrande som ett kommando-ord. Vad i Herrans namn stod på? Tyckte hon ej om sin svärdotter? Och i så fall av vilka skäl? Stina Malmer hade på den korta tid, Blanck haft tillfälle att iakttaga henne, huvudsakligen givit honom intrycket av en kvinna, som framför allt önskade verka ras (morfadern var baron, farfadern skånsk bonde) och som föresatt sig själv att leva på höjden av en begåvad strebermakes tämligen vissa framtidsförhoppningar. Man kunde redan se på henne att vid den tid hon blev konsultativ statsrådinna, hennes näsa skulle bli böjd, tunn och spetsig. Hon var ingen brud efter sjuttioalets modejournal. Hon visste, hur man skulle sköta sig på ett bröllop, till och med på ens eget. Trodde hans mor, att hon därför nödvändigt behövde sakna »poesi». Eller var hon helt enkelt svartsjuk på svärdottern. Inte den simpla moderliga svartsjukan, sprungen ur föreställningen att sonen var för god för henne, utan den, som växer ur den för övrigt oriktiga känslan av att man för alltid förlorat sin son. Sådant hade hänt förr. Blanck erinrade sig flera fall ur litteraturen. Och vad skulle hon säga, när han själv i kväll talade om för henne att också han tänkte gifta sig inom kort?

Medan han satt och funderade över allt detta, inträffade en liten händelse, som gav anledning till några minuters skämt med allvar bakom. Bruden fann guldkronan för tung och tog av den.

En gammal lektor i latin och grekiska, så frånskild, att han nära nog verkade ungtkarl, sade högt: redan, min nådiga! Anmärkningen gav Blanck ett ypperligt tillfälle att konstatera, hur många vidskepliga människor det kan rymmas vid ett hästskobord. Han såg åter på sin mor. För en gångs skull ansåg han sig ha rättighet att om ett ansikte använda uttrycket blek som lärft. Var hon till den grad vidskeplig?

Han förirrade sig åter i funderingar över denna kvinna. Han tänkte över ett sätt att komma hennes hemlighet på spåren, till dess det blev tid att bryta upp och skaffa sig en påse risgryn, medan brudparet kröp i reskläderna.

Den kvällen fick han ej något tillfälle att tala med sin mor. Hon förklarade sig trött efter dagens ansträngningar och drog sig tillbaka till sitt rum på hotellet. Han satt en lång stund och kallpratade med fadern, och sade slutligen, som i förbigående:

— Säg, far, vad var det med mor i dag?

— Med din mor?

Den gamle såg på honom och upprepade än en gång:

— Med din mor?

Det låg ett utrop i hans fråga, som om han velat säga:

— Vad i Herrans namn skulle det kunna vara med din mor?

Blanck lät ämnet falla och fortsatte kallpratet.

Först dagen därpå, efter en ledsam familjelunch, under vilken man närde sig på de andliga lämningarna från gårdagens déjeûner dinaire, fick Blanck sin mor i enrum. Fadern hade stämt möte med sin kollega, som likt en skeppare skulle visa honom sin skuta, och Blanck fick i uppdrag att följa sin mor hem. Uppdraget var honom mera än angenämt. »Ungdomarna» började ge honom en fadd smak i munnen. Kring dem började redan sväva denna speciella tärn- och marskalksromantik, som givit anledning till så många olyckliga äktenskap. Det planerades redan en utflykt till Visingsö...

Blanck pysslade om sin mor så gott han kunde, innan han slutligen kom sig för att säga:

— Lilla mor, bröllop tycks inte roa dig. Åtminstone inte dina barns.

Hon såg på honom:

— Hur så, min gosse?

— Jag har sett det på dig.

— Sett vad?

— Ja, det är det, jag inte vet. Jag kan sannast och enklast uttrycka det så här: jag har sett något.

Han flyttade en stol intill hennes och satte sig. Han tog hennes hand och sade lågt:

— Men jag vet inte, vad det är. I alla fall är jag ledsen. Det kommer nämligen, åtminstone hoppas jag det, snart bli min tur att besvara dig.

— Du ska — — Du är — — Barn — —

Hon hade omedvetet ryckt sin hand undan hans och såg på honom.

— Du har träffat henne därnere? frågade hon kort.

— Ja.

Han erinrade sig plötsligt det julbrev, hon skrivit till honom, brevet, i vilket hon annonserat broderns förlovning och samtidigt varnat honom själv. Han skyndade att tillägga:

— Men du ska inte vara rädd. Hon är inte längre söderifrån än Köpenhamn. Och hennes far är dessutom en berömd hjärtläkare.

— Gudskelov!

Hennes utrop kom så komiskt spontant att han ej kunde undgå att säga:

— Gudskelov! Därför att han är hjärtläkare! Men hans mor hade förlorat sin humor.

— Vad heter hon?

— Kemner. Harriet Kemner.

— Får jag se hennes porträtt.

Hon såg mot hans plånboksficka.

Blanck reste sig upp och började gå av och an mellan sängar och koffertar.

— Det har jag inte. Jag har inte något. Ser du, det blev inte riktigt uppgjort, innan hon reste hem för att jula. Det vill säga: det var klart ett slag, men så blev det lite oklart.

— Oklart? Hur så?

Han ryckte på axlarna:

— Ja, du förstår, det kom en liten fnurra på tråden.

Hon följde honom uppmärksamt med blicken:

— Var det något verkligt viktigt?

— Nej, nej! Det var fråga om estetik, och jag bar mig åt som en förbannad stenhuggare. Hon målar. Och så skildes vi och, nåja — — Men nu vill jag resa ner och be henne förlåta. Jag reser i kväll.

Han fortsatte att gå av och an. Modern satt alldeles stilla, så länge stilla att han slutligen kastade fram en skygg fråga:

— Är du — — — Tycker du — — — Tycker du att jag är för ung. Jag är i alla fall tjugufåttå år och har lite pengar på banken.

— Din far var tjugusex.

Det blev åter tyst. Slutligen fångade hon hans hand, då han passerade förbi hennes stol. Hon drog honom ned till sig och viskade snabbt och mycket lågt:

— Var rädd om henne. Försök, gossen min.

Han rätade upp sig. Och samtidigt log han:

— Lilla mor, visst ska jag vara rädd om henne.

Hon såg på honom länge:

— Förstår du, vad jag menar. Förstår du, vad som verkligen menas med att vara rädd om en kvinna?

Han gav henne en förvirrad blick till svar, blicken hos en tentand, som ej kan ge direkt svar på en fråga:

— Vad som menas — — — Mor, jag älskar henne naturligtvis — — —

— Det förstår jag.

— Och man är väl alltid rädd om den, man älskar.

— Det tror du? Det tror de flesta män.

Hon tystnade tvärt. Slutligen sade hon:

— Men nu ska du lämna mig ensam en stund. Nej, först ska du ha en kyss.

Då han stod i dörren, sade hon:

— Vart går du?

— In på mitt rum.

— Du går alltså inte ut.

— På sin höjd ner i kaféet och sätter mig att tänka.

— Kan du inte tänka på ditt rum?

— Åjo, nog kan jag det. Det är bara en inbillning från Paris, att man tänker bäst på kaféer. Vill du nödvändigt tankearbetet ska ske på mitt rum?

— Jag vet inte ännu. Jag ville bara ha dig inom räckhåll, för den händelse — — —

Hon tystnade åter tvärt. Han såg på henne:

— Men mor, vad är det med dig?

— Nu ska du lämna mig.

Blanck började gå av och an inne på sitt rum. Han tänkte på sin mor och på vad hon sagt: Förstår du vad som verkligen menas med att vara rädd om en kvinna. Och han svarade sig själv: För några månader sedan förstod herr Müller det inte. Men herr Müller saknar inte utvecklingsmöjligheter. Det är bara detta: det tar tid.

En halvtimme efter knackade det:

— Det är jag.

Det var hans mors röst.

Han gick och öppnade, rullade fram åt henne den obligatoriska schagglänstolen och bjöd henne plats. Hon svarade:

— Tack, men jag föredrar att gå.

Hon började gå av och an med huvudet framåtböjt och händerna sammanknäppta på ryggen.

Blanck satte sig på sängkanten, omedvetet varsamt, som för att ej väcka den minsta uppmärksamhet. Han hade ofta sett sin mor gå så, isynnerhet då hon trodde sig vara ensam. Oftast hade han sett henne promenera av och an i denna attityd i trädgården ute på deras sommarställe. Redan som liten hade han känt en hemlig ångest av att se henne gå så. Som om hon ej längre var hans mor. Sedan han blivit äldre, hade det oroat honom. Vad tänkte hon på?

Hon frågade plötsligt, utan att se upp:

— Du sa för en stund sedan att du sett något på mig i går. Vad trodde du? Jag förmodar du ställde några hypoteser.

Det dröjde en stund, innan han svarade:

— Ett ögonblick trodde jag du inte tyckte om Stina.

— Vad intryck har hon gjort på dig?

— Jag har knappast växlat mer än två ord

med henne: goddag och au revoir. Och du, vad tycker du?

— Jag avundas henne.

— ?

— Jo, jag önskar, jag hade varit som hon, när jag gifte mig. Jag tror hon passar honom utmärkt. Och din Harriet? Hurdan är hon? Tala om.

Han ryckte på axlarna:

— Kära lilla mor — — —

— Har hon hjärta?

— Jag hoppas det.

— Pass då opp! För då är det farligt.

Efter en lång tystnad fortsatte hon:

— På min tid brukade det vara mödrarnas uppgift att tala med sina döttrar, innan de gifte sig. Det behövs inte längre. Men jag undrar, om det inte numera vore mödrarnas plikt att tala med sina söner, innan de gifter sig. Jag skrev för någon tid sedan ett brev, som jag tänkte lämna Sven före bröllopet. Det blev inte av. Ju mera jag såg av Stina, dess onödigare tyckte jag det var. Jag tror hon kommer att reda sig. Hon är framför allt ärelysten. Och så länge Sven går framåt, går det bra. Nu ska du få brevet i stället. Jag sa för en stund sedan: Var rädd om henne. Förstår du vad jag menar? Kanske. Men jag tror det inte. De flesta män kommer underfund med vad som ligger bakom orden först när deras äktenskap gått på sned.

Hon tog fram ett brev ur sin ficka (rek-

torskan Blanck hade fickor, stora, med ficklock och knapp att stänga locket med vid vardera höften) och räckte det åt honom.

Så gick hon utan ett ord mot dörren.

Blanck blev sittande på sängkanten, bröt brevet och läste:

Kära Sven!

Det jag nu ska berätta dig, tycker du kanske är bara bagateller. Det är i alla fall ett liv, mitt liv, din fars och mitt äktenskap. Du får ta historien som den är och dra de konsekvenser av den du kan.

Du kan få en ganska god föreställning om din far sådan han var, då vi möttes. När förlovingen eklaterades var jag den mest avundade flickan i Lund. Som dotter till en professor hade jag mött en hel del begåvade män. Bland dem var docenten Blanck nummer ett — åtminstone från kvinnosynpunkt. Han var inte en samling böcker som så många av de andra begåvningarna. Jag tror han var den förste, som hade kvinnligt auditorium vid sina föreläsningar i historia. Det berodde inte på att han var vacker. Han var betydligt fulare då än nu. (Ert utseende är det enda jag gett er.) Men han levde. Vilket liv han kunde ge åt en historisk epok, åt personligheter och händelser. Det var som romaner och noveller. Det var ljus och luft, som det heter på nutidens språk.

Han var, som sagt, docent, när vi förlovade oss. Han hade lite pengar från sin far och

det var billigt att leva på den tiden. Alltså gifte vi oss. Jag var så lycklig att jag nära nog var avundsjuk på mig själv. Det slags lycka varade sommarferierna och halva höstterminen. Jag blev emellertid snart alltmera ensam. Han hade sina föreläsningar, sina avhandlingar. Jag förstod det. Det var Verket. Och det var det första här i världen jag fått respekt för: tjänsteflickan rusande in till oss barn: tyst, professorn tänker! Det blev tystare och ensammare. Jag har många år efter i en skämttidning läst en historia, som trots sin oerhörda vulgaritet ger en ganska trogen bild av vad som på den tiden var vårt liv. En ung gift kvinna säger till sin man: För bara ett halvår sedan brukade du smeka mig. Och han svarar: Hur ska jag kunna smeka dig, när jag har händerna i fickorna. Älskade Blanck mig inte längre? Jag var så förtvivlad att jag anförtrodde mig åt min mor. Hon skrattade ut mig och gav mig min första lektion i mankunskap.

Något hårt ord hade hittills aldrig fallit mellan oss. Men en gång under julhelgen hände det. Egendomligt nog kommer jag inte riktigt ihåg, vad den verkliga anledningen var. Jag har ett svagt minne om att det gällde en liten tillställning vi skulle ha. Vi var av olika mening. Plötsligt reste han sig upp, gick in i sängkammaren och stängde dörren. Jag blev sittande kvar. Jag satt alldeles orörlig. Jag stirrade mot dörren han stängt. Det ringde i mina öron.

Vad hade vi gjort? Jag kände det som om himlen brustit samman, som om jorden rämnat. Vad hade vi gjort? Vi hade grälat, Blanck och jag. Min gosse, du kommer aldrig i ditt liv att känna något liknande det jag då kände. Kanske har du gjort det någon gång som barn. Jag var som förstenad. Jag satt alldeles förlamad. Jag hade inte krafter att resa mig upp och rusa in till honom och slå armarna om hans hals. Jag kände, hur mitt hjärta slog, jag hörde ringningar i mina öron, jag kände tårarna rinna utför mina kinder. Men jag kunde inte röra mig. Hur skulle vi kunna se varandra igen? Som förr skulle det aldrig mer kunna bli. Världen hade gått sönder. Jag vet inte, hur länge jag blev sittande så. Slutligen kravlade jag mig upp och smög mig in i sängkammaren. Din far låg och sov med lampan brinnande och en historisk tidskrift på bröstet.

Jag har aldrig kommit så långt att jag kunnat skratta åt det. Jag har lärt mig le åt det. Men då log jag inte. Det var som om mitt hjärta, som slagit så våldsamt stunden förut, stannat, därför att det var för tungt. Det påstås att människor kan bli gråhåriga på en natt och så småningom få hårets färg tillbaka, fastän ej riktigt densamma. Den natten blev jag figurligt talat en sådan mänska. Det föll mig inte ett ögonblick in att jag var honom så fullständigt likgiltig. Jag hade lärt mig min mors läxa. Men jag helt enkelt kunde inte

förstå det oerhörda, bristen på proportion. Medan jag hade trott att en värld gått i stycken, hade han lagt sig att läsa och somnat från hela saken. Det var ofattligt. Det var brutalare än ett slag i ansiktet. Besynnerligt nog blev jag plötsligen alldeles lugn, så lugn som jag läst man kan bli när man fått ett verkligt slag i ansiktet. Jag sa till mig själv: Det här klarar du inte upp genom att sitta uppe varken en eller två nätter. Och jag ville inte väcka honom, ville inte tala med honom om saken. Vad kunde jag säga? Skulle han förstå att hans sömn gjort mig klarvaken, satt min hjärna i rörelse. Jag har tänkt på det tusentals gånger sen, undrat, om jag handlade rätt eller orätt genom att tiga. Kanske. Kanske inte. Det som då framför allt bjöd mig att tiga var rädslan att förödmjuka honom, i händelse han förstått. Och man förödmjucar inte den man älskar. Jag klädde av mig så tyst jag kunde. Han vaknade först en timme efteråt, släckte lampan och frågade: sover du? Jag »sov». Och nästa morgon hade vi en liten uppgörelse, så stillsam att han prisade mig som en förständig kvinna.

Och så var det återigen mycket tyst omkring mig. Han arbetade och jag var upptagen med att sy barnkläder. Jag väntade dig. Jag blev vad Weininger kallar den rena moderstypen.

Jag tänkte inte gå i detalj med allt, som hänt i vårt äktenskap. Jag vill bara ge dig

några antydningar om, hur stenen började rulla. Sven kom och jag var lycklig.

Några år efter inträffade en katastrof i vårt liv eller kanske rättare i hans, den enda verkliga katastrofen. Han blev förbigången till professuren. Hammarström i Uppsala fick den i stället. Det hade alltid varit din fars älsklingsuttryck, då känslan av hans egen styrka kom honom att tänka högt: Jag ska bli den femte professorn i min släkt. Jag hade de första gångerna han fällde yttrandet rent spontant flugit honom om halsen. Men jag inskränkte mig så småningom till att ge honom en beundrande blick — också den spontan — eftersom jag såg att han blev generad över mitt första sätt att betyga den beundran, jag hyste för honom. Och nu var han förbigången! Naturligtvis med orätt! Det var både han och jag övertygade om. Det kunde inte finnas något tvivel om den saken. Det blev den vanliga akademiska striden, klagoskrifter, stridsskrifter, utdrag av vad en herre i Jena eller en herre i Köpenhamn sagt om det eller det arbetet. Till en början kände jag mig lika indignerad som han. Det låter kanske grymt, när jag säger att för mig denna tid ej var utan sina agremanger. Jag kände det som om jag fått honom tillbaka. Samtalen oss emellan blev så långa, som de inte varit sedan den första tiden av vårt äktenskap. Men trots detta kände jag samtidigt innerst inne en motvilja mot metoderna

för stridssättet. Jag tyckte de var alltför kvinnliga och ofta, då han drog fram med vad professor den sagt och professor den skrivit hade jag lust att säga: är din stolthet inte större, är inte ditt medvetande om ditt eget värde nog. En gång — till sist — kröp det fram ur mig. Jag sa:

— Ett lektorat kan du ju alltid få.

Han såg på mig! Han såg på mig länge. Slutligen svarade han:

— Du förstår ingenting av allt detta.

Nej, jag förstod det inte. Men liksom den gången ett par år förut blev mitt hjärta mycket tungt. Betydde du och jag ingenting för honom? Jag kände det som om han flyttat oss ut i köket. Det var återigen Verket, men på ett helt annat sätt än i början av vårt äktenskap, då jag dragit mig i skymundan för att inte ställa mig i vägen mellan det och honom. Det lilla replikskiftet gav emellertid mina funderingar en ny riktning: frågan om mannen, kvinnan och Verket. Resultatet ska du strax få höra.

Innan din far beslöt sig för att söka ett lektorat, levde vi genom de två förfärligaste åren av vårt äktenskap. Han blev bitter. Och bitterhet har jag svårt att förstå. Jag måste, som Weininger säger, stå alltför nära naturen för att kunna hysa eller förstå den känslan. Denna bitterhet, som förpestade vårt liv. Det var som om detta faktum att Hammarström

blivit e. o. professor i historia i Lund med ens förändrat världen och mänskorna: Världen hade blivit liten och mänskorna små. Jag såg, hur svårt han hade det. Hans ansikte förändrades, det en smula överlägset humoristiska i hans blick försvann. Jag gick omkring och såg, hur min mänskliga, levande Blanck stelnade. Jag sökte göra allt upptänkligt för att hjälpa honom men kom underfund med, att det bästa, det enda sättet var att lämna honom åt sig själv. Han förstod inte min ömhet. Han förstod inte, att här ville jag sätta in alla krafter jag ägde för att rädda oss från bitterheten om inte över till ett riktigt liv så åtminstone in i resignationen, där världen och mänskorna i alla fall får tillbaka någonting av sina verkliga proportioner. Kanske använde jag oriktiga hjälpmedel. Jag vet det inte. Men jag vet, att han missförstod dem. Jag såg att de till och med plågade honom. Han tog dem som tecken på medlidande, som ett bevis på att jag ansåg honom besegrad. Han förstod inte, att de helt enkelt var ett älskande kvinnohjärtas slag. Det och ingenting annat.

Han sökte slutligen lektorat och fick det första han sökte. Med den nya miljön kom nya intressen. Han började skriva sin lärobok i svensk historia. Han fick den antagen i skolorna. Han levde upp igen med denna bok, som tusen och åter tusen svenska skolpojkar pluggat i sig. Men det gör detsamma hur myc-

ket svenska skolpojkar förbannat dess torka. Jag välsignade den: den förde honom tillbaka till livet.

Jag blev återigen, vad Weininger kallar modertypen. Bengt kom till världen. Din far började så småningom få sociala intressen, blev stadsfullmäktige, miniatyrpolitiker, magister och moralist.

När du hunnit bli så gammal, att jag hade hjärta lämna dig i främmande händer under några veckor på sommaren, började vi resa utomlands en tid av sommarlov. Läroboken inbragte pengar. De första gångerna blev det Tyskland och Schweiz. En vår föreslog jag Paris och Frankrike. Blanck såg på mig: varför Paris? Ja, varför alltid Berlin? Vi har aldrig varit i Paris, och själv har du ju en gång skrivit om Fersen och Marie Antoinette. Vi reste en vecka efter vårterminens slut och kom dit innan säsongen slutat.

Det var under vår vistelse där mina funderingar över ämnet, mannen, kvinnan och verket fick ett oväntat resultat. Under alla dessa år hade frågan plågat mig. Tanken på att kvinnan var verkets fiende upprörde och förödmjukade mig. Den förödmjukade mig i dubbel bemärkelse. Dels rent personligen: det var tillfällen, då jag kände det som om jag varit en black om foten på honom, som om det var min skull, att han inte blev professor. Dels förödmjukade den mig å hela könets vägnar.

Min uppfostran hade lärt mig att så var det: kvinnan stod ett par trappsteg lägre än mannen. Mina ungdomsår nere i Lund hade lärt mig det. Min far och alla hans bröder i vetenskapen var gudar, som tänkte. Denna erfarenhet gjorde att jag reagerade mot kvinnö-emancipationen — som slagordet på den tiden löd. Vad tjänade det till att spjärna emot naturens ordning? Hela Dukkehjemspropagandan var mig antipatisk. Jag kunde aldrig lära mig att beundra Nora. Som kvinna förstod jag henne fullständigt. Men hon handlade också som en »kvinna». Det låg å andra sidan också någonting i längden förödmjukande att ständigt komma dragande med Sonja Kovalewski.

Det påstås, att varje mänska åtminstone en gång i sitt liv är skald, är visionär. För mig kom det benådade ögonblicket under min vistelse i Paris.

Kanske skrattar du åt mig, när jag talar om för dig, på vilka naiva vägar jag kom upp på »utsiktsberget» och undfick visionen.

En dag gick vi till Café de la Régence för att titta i de svenska tidningarna. Där träffade vi Bogren, målaren, du vet, bördig från Lund. Det blev återseendets glädje. Han tog emot oss med öppna armar och förde oss eller mig in i en värld eller rättare två nya världar. Den ena var den Skandinaviska konstnärskolonien. Den andra ska jag komma till senare. Bogren bjöd oss hem till sin ateljé för

att titta på hans hustru och hans två pojkar. Blanck var ej vidare hågad. (Bogrens hustru hade varit modell.) Men han kunde ej säga nej. Natten efter vårt besök hos Bogrens kunde jag ej få en blund i mina ögon. Jag tänkte på hans hem. Det var inte alldeles så som jag skulle vilja ha ett hem. Det var lite si och så med ordningen, och dammet låg rätt så tjockt i krokarna. Men i den ateljén med oordningen och dammet såg jag för första gången sedan jag var nygift vad ett riktigt hem ville säga. Det var ingen komedi de spelade, han och hans hustru. Det var också bildligt talat i vardagskläderna. Jag satt och såg på dem, och mitt hjärta blev fullt av avund. De hade varit gifta i tolv år, och de hade inte alltid haft det bra med ekonomien. Men ett mera nygift par har jag inte sett. Han var inte riddaren och hon inte heller prinsessan. Men det mänskoparet levde. Det var, sedan vi alla blivit varma i kläderna, som om din far och jag inte existerat. Vad Bogren berättade, så var det för henne och inte för oss han berättade. Jag såg att här kunde det verkligen talas om samliv, om utbyte, fastän han talade franska endast obetydligt bättre än hon svenska. Det var en lätthet i atmosfären som bergsluft.

När vi for hem om kvällen var jag förtvivlad. Hade jag varit en tio år yngre skulle jag förmodligen ha gråtit av sorg, av bitterhet, av avund, av förödmjukelse. Jag tänkte på våra

egna långa, tysta kvällar där hemma: knappast ett ord, aldrig ett tankeutbyte utöver den husliga ekonomien. Och här var Bogrens hustru, en modell, en kvinna av folket. Var hennes möjligheter att förstå och leva med större än mina? Tanken pinade mig, förödmjukade mig. Jag sökte trösta mig med att säga: han är ju bara målare. Vi träffade dem ofta efteråt. De var alltid desamma, och jag måste lugna min avundsjuka med tanken att de var ett lyckopar och att sådana måste ju också finnas.

Genom Bogren kom vi ganska snart i beröring med den övriga skandinaviska kolonien, målare, författare, ett par konsthistorici, en läkare, som studerade vid Pasteurinstitutet, andra, som studerade någonting annat. Säsongen var slut, och de flesta av dem flyttade med hustrur och barn ut till landet, till Grez, där de levde ett slags koloniliv. Vi följde med, efter många om och men, och jag fick se dem på nära håll. Det var inte honung och manna i alla familjerna. Men också där det var som sämst var det liv, liv, liv. Det var människor, som reagerade, människor, som hade någonting att säga varandra, om det också inte var bara ljuva ord. Det gällde något utöver den husliga ekonomien, och det var framför allt inte denna dova, tyngande tystnad och inte denna attityd: tyst, jag tänker.

Det var två mycket bittra veckor. Först detta: att se den, man älskar, underlägsen

männen omkring honom, märk väl inte intellektuellt underlägsen — de var inte snillen allesammans — men underlägsen som hjärta, som liv, som mänska. Och sedan detta: att se hela ens ungdoms uppfattning ramla, att se hur hela mannens attityd i fråga om kvinnan och verket inte annat var än en sköld, bakom vilken man döljer sin egen torrhet, sin egen brist på mänsklighet, på liv. Det var då jag blev skald, blev visionär och instinktivt kände vad för resten erfarenhet och böcker lärt mig, sedan jag väl en gång blev uppmärksam på förhållandet, att en mans förhållande till kvinnan, hur han betraktar henne, hur han handlar mot henne, är den bästa måttstocken på hans andliga dimensioner.

Det var detta, jag ville säga dig, min kära gosse, när du nu går att gifta dig. Och en sak till: jag vet ej om du har en förutfattad mening om kvinnan bakom din förälskelses idealisering. Men har du en förutfattad mening, så kan den med lite god vilja och en smula ansträngning ändras. Varför inte om kvinnan tänka så här: intellektuellt är hon din like, det är bara det att hon attackerar en fråga från ett annat håll än du; moraliskt är hon kanske mer än din like: hon har oftare än mannen mod nog att erkänna, när hon är besegrad. Tro mig: bättre män än du har efter år och erfarenhet kommit till den åsikten. Bland kvinnoföraktarna finner du utom den fixa

idéns genier de torraste, fattigaste männen. Och framför allt: vad du än tänker om henne, tag henne på allvar.

Din gamla mor.

Blanck blev sittande kvar på sängkanten, alldeles stilla. Det började ringa i hans öron. Medvetandet av tid flöt bort för honom. Det arbetade i hans hjärna. Men det blev ej till några tankar. Då och då dök ett av moderns uttryck upp för honom, och han upprepade det gång efter annan, som om han ville lära in det för att efteråt tänka däröver.

Han ryckte till vid en knackning på dörren.

— Stig in!

Det var fadern.

Han såg sig omkring:

— Rummet är ju rätt bra.

— Tja, det är inte så dåligt.

Fadern hoppade omedvetet över till sitt egentliga ärende:

— Din mor säger, att du ska resa och förlova dig.

— Ja, jag reser nog redan i kväll.

— Är det så bråttom? Nåja, du har ju ingenting att vänta på. Jag känner mycke bra till hennes far. Jag såg honom flera gånger under senskandinavismens dar. Jaså, ja — — — Kaj Kemner. Ja, jag gratulerar dig och hoppas naturligtvis att ni blir lyckliga.

Han klappade Blanck på axeln.

— Hälsa honom så gott från mig, om han nu kommer ihåg mig.

— Tack, kära far!

Fadern drog sin hand tillbaka:

— När tänker du gifta dig?

— Så fort som möjligt, hoppas jag.

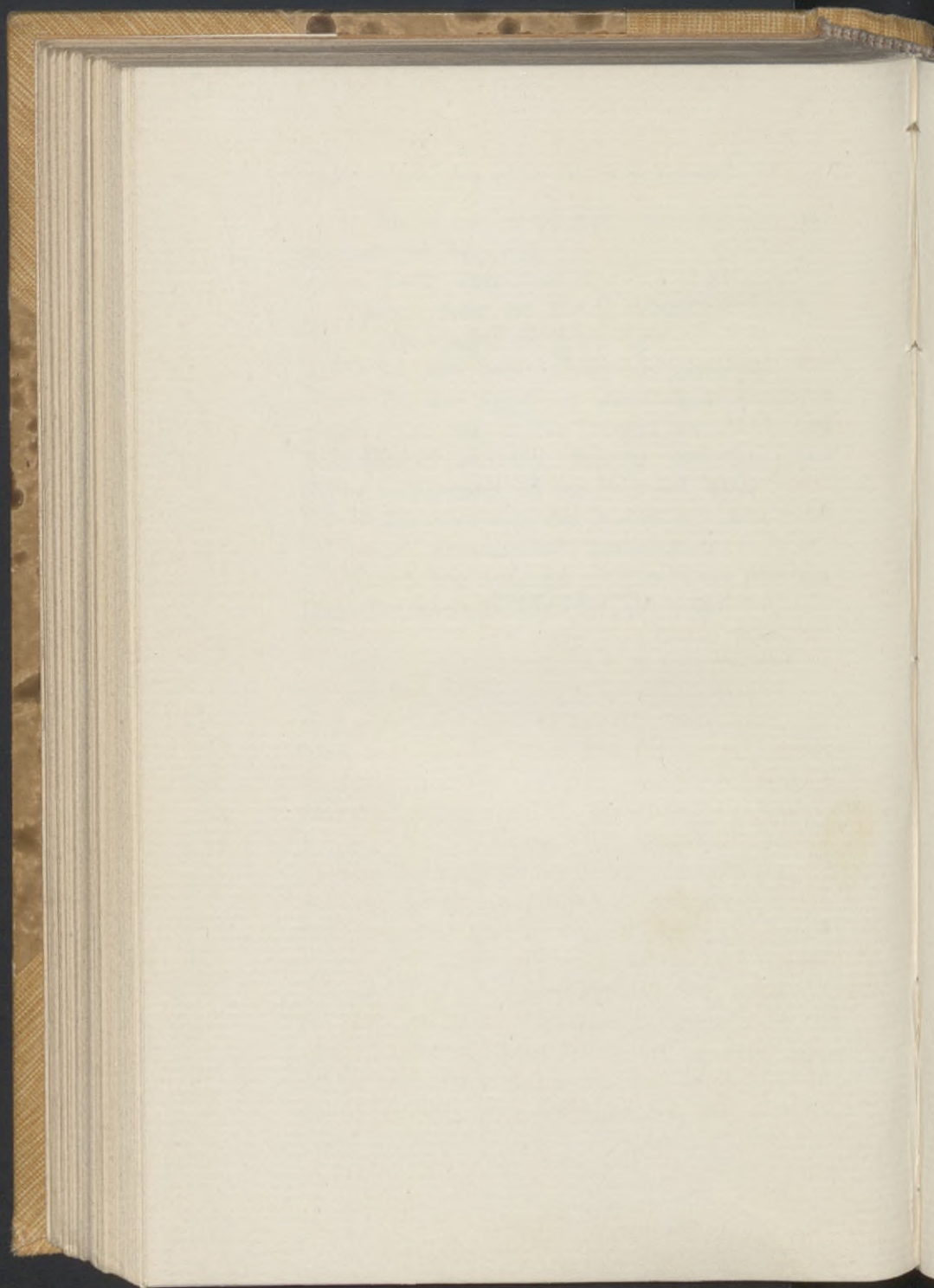
— Ja, det ligger ju inte något hinder i vägen. Du har ju lite pengar nu. Och vad bosättningen beträffar, får du detsamma som Sven: möblemang till tre rum och kök.

— Kära far, tack, det behövs ju inte — — —

— Jo, naturligtvis! Naturligtvis!

Fadern tog ännu en gång mått av rummet, innan han försvann med ett: jaha, jaha — — —

VID MÅLET

Det hade varit hästutställning i Stockholm och tåget var fullpackat med skånska kavallerister, civila hippologer, bostonadörer och festprissar av båda könen.

I Nässjö steg emellertid en handfull smålandshusarer ur. Blanck lyckades få en sovkupé och hälsades vid sitt inträde av ett par grymtningar från en stor och fet hippolog, som minuten efter återgick till sina snarkningar.

Han kunde ej sova. Det hade han ej heller beräknat. Han hade tagit sovkupé uteslutande av artighet mot sina långa ben.

För att stilla sitt hjärta beslöt han sig för att tänka. Han tänkte på sin mor. Och från henne flögo tankarna utan någon som helst medveten viljeakt eller på förhand uppgjord resonemangsplan över till Betty Bohlin och från henne till doktor Kartshagina.

De hade alla tre ett horn i sidan till mannen och det slog honom plötsligt att de tre, modern, Kartshagina och Betty representerade tre olika skeden i kvinnorörelsens historia.

Först var det modern.

Hon representerade dess barndom. När allt kom omkring fanns det mera av Nora i henne än hon själv hade en aning om. Det låg — hans känslor för modern å sido — något barns-

ligt över hennes tragedi. Det var för övrigt just det barnliga i hennes historia, som gjorde den så tragisk. Hon skulle naturligtvis, när hon såg, vart det barkade, ha tagit tjuren — d. v. s. hans egen far — vid hornen och sagt: hör du, min gubbe lilla, du får vara så snäll och sysselsätta dig en smula också med mig, i annat fall kan det gå åt skogen. Så sköttes den saken nu för tiden bland hyggligt och städat folk. Men hon var barn av sin tid och tidens sed var att lida och göra tragedi av allt, antingen stumma — i det oändliga utdragna pantomimer — som hans mors eller också knalleffekter som Noras. Båda voro av samma ull. Skillnaden låg bara däri att den färgats olika, när den kommit i tyg, ilsket röd hos Nora, blekblå himmel hos hans mor. För resten: hur slängd hade man inte blivit på de sista tjugu åren i konsten att komma underfund med det verkliga värdet i ens känslor. Det var en av den psykologiska romanens stora förtjänster. Om hans mor varit t. ex. en tjugu år yngre skulle hon ha kommit underfund med att hon för länge sedan upphört att älska sin Blanck. Man älskar inte den man innerst inne föraktar. Jo, men då gör man det med en passion, som sätter eld i knutarna. Och för den var hans mor för himmelsblå.

Hur beundransvärt i alla fall hennes tålmod! Att gå och tuga ett helt liv. Vilken sysselsättning! Men tack vare hennes tålmod

hade hon ej levat sin tragedi förgäves, inte ens från hennes egen synpunkt. Hennes envisa, tidvis medvetna, tidvis omedvetna logik hade fört henne från den första känsloschocken, docenten Blanck sovande med en bok på magen (han förmodade det var magen, modern hade av estetiska skäl placerat den på bröstet) ända upp till den bergstopp, från vilken hon kunnat överblicka världen till den grad att hon sett, hur männen är mest brända mandlar, hur verkligt få levande människor det finns bland dem. Ty det var tydligen det hon menade. Man är på väg att likna en mänska ett par år, medan man är ung, eller var gång man blir förälskad. För resten är man specialist. Hans mor hade utan överdrift till och med kunnat säga att en på ett eller annat område dugande kvinna i allmänhet också var en ganska betydande, all round personlighet. Vilket tyvärr ytterst sällan kunde sägas om mannen. Vad detta nu kunde bero på var svårt att förklara så här i en sov-kupé vid tonerna av en stor och fet skånsk hippologs snarkningar. Förmodligen till en stor del därpå att ett samhälle för närvarande hade behov av ett så ofantligt större antal dugande män än kvinnor. Men kanske orsaken också låg djupare. Kanske den helt enkelt berodde därpå, att kvinnan stod närmare naturen, var till hela sitt väsen ursprungligare. Stackars Weininger! Föga anade du att du i rektorskan Blanck från Göteborg skulle finna din bane-

kvinnor. Hans mor hade också haft tämligen så rätt i vad hon sagt om kvinnoföraktarna. Hans egen personliga erfarenhet gick i samma riktning: de voro i allmänhet ena satans lut-fiskar, som tagit kvinnoföraktet som krydda för att över huvud smaka någonting.

Så var det Kartshagina.

Hon representerade kvinnorörelsens slynår. Hon var kvinnoemancipationen, skriven med stor bokstav från början till slut. Kortklippt hår, stärkkrage, manschetter och ett sådant hat till mannen att hon för att kunna få glädjen att förinta honom gärna såg hela mänskosläktet försvinna i en metodiskt genomförd massfosterfördrivning, denna mordlystnad, vad henne själv beträffade, dock mildrad av den ryska rasens mystiska likgiltighet för livet och — mirabile dictu — sociala patos. Det var hennes egenskap av ryska, som räddade henne som mänska. Hade hon varit t. ex. engelska skulle hon ha verkat lika steril som en mulåsna.

Och så var det Betty.

Hon förkroppsligade Saken, den sakliga, målmedvetna kvinnorörelsen. Hon hade stått i den intimaste kontakt med livet från de flesta sidor, det är en mänska givet att göra det. Hon hade rättighet att vara manhatare. Tack vare sitt förhållande till extraläraren hade hon sparats bort från den något magra buljongsgryta, hon i alla fall hade kupongbok till. En annan man, hans bror hade låtit henne veta att hon

från högre juristarrivistisk synpunkt sett inte kunde räkna på kyrkbröllop. Och ändock var hon ingen manhatare. Hon var fylld av indignation, men mest över den råhet, som kommer kvinnan som sexuell varelse till del. Hon hade en gång i tiden begått en handling, som mänskorna inom en ej alltför långt avlägsen framtid antagligen ej längre skulle bedöma som ett felsteg. Men då hon tagit det, hade det betraktats som sådant. Hon fick bekväma sig till att svälja konsekvenserna. Det var hårt. Det är alltid hårt att inte få använda sig av sin kupongbok till sista biljetten. Men det tjänar ingenting till att sitta och sura. Framför allt i ordning med frågorna. Låt oss göra oss nyttiga, om vi också ska behöva hålla oss i skymundan som f. d. straffångar.

Enkelt och praktiskt och klädsamt som en skolklänning i Iduns modejournal!

Hon var en klok kvinna, Betty Bohlin. Under en av deras promenader — han hade visat henne Place des Vosgeskvarteret — hade han tagit sig friheten att säga henne det och samtidigt undrat, om hon ej hade någon slags ärelystnad. Hon hade svarat:

— Du finner ytterst få ärelystna kvinnor utom de gifta eller ogifta kurtisanernas krets.

Hon hade sagt flera förståndiga saker.

Till exempel:

— Jag hatar ordet frihet. Det är så för-
tvivlat opraktiskt eller rättare opolitiskt. Vill

man skaffa så många fiender man rimligtvis kan till det, man kämpar för, då behöver man bara säga: jag kräver det i frihetens namn. Även i kretsar, där man minst anar det, har ordet kommit att betyda detsamma som själsvåld, anarki.

Ordet rätt har lika dålig klang. Vad betyder det egentligen? Att ta från en för att ge åt en annan.

En praktisk mänska använder sig inte av sådana argument. Hon kommer med siffror och statistiker. Det förstår mänskorna bättre.

Inte minst i sexuellt avseende.

I stället för att ställa sig i pose och säga: jag kräver handlingsfrihet, eller diskutera om man har rätten på sin sida, borde kvinnan ha sagt:

Den ogifta kvinnan är en mycket ny företeelse i samhället. För hundra år sedan gifte sig kvinnan vid sexton års ålder. För fyrtio år sedan vid aderton, nitton, Ogifta kvinnor har det alltid funnits. Men den ogifta kvinnan som klass är inte mera än en tjugu, trettio år. Hon är resultatet av den allmänt ekonomiska och individuellt moraliska utvecklingen. Levnadsomkostnader och levnadsstandard ha stigit utan att mannens inkomster ökats i proportion därtill. Det anses vidare med varje år som en allt större skam att ligga andra människor till last. Alltså har den unga kvinnan sökt sig ut på arbetsmarknaden. Där träffar hon mannen,

hon blir kär i. Alla kan inte gifta sig med direktören i banken, där man sitter, eller skeppsmäklaren man knackar på maskin för. Men mitt emot en, andra sidan pulpeten sitter en herre eller — o, romantik — flickan på banken kommer underfund med att det på skeppsmaklarkontoret sitter en herre, som motsvarar hennes ideal. Men dessa i sig själva utmärkta herrar kunna knappast reda sig på sin egen lön. Alltså: låt oss nöja oss med att promenera arm i arm om söndagarna, till dess du blir kassör; jag får se genom fingrarna med det faktum att du om lördagarna söker dig till kvinnor, som du inte vill kännas vid på ljusa dagen. Eller också: låt oss svälja våra känslor och inte mera titta åt varandra.

Det är nästan tragiskt att se, hur stark längtan efter mannen och barnet är hos den självförsörjande kvinnan. Det som för henne var en omöjlighet vid tjugutre års ålder blir henne möjligt vid tjugufåttå. Hon gifter sig med kontoristen andra sidan pulpeten — om hon kan förmå honom därtill. Tror du hon gör det för att få leva ett lättjefullt liv? Hon har sett verkligheten alltför länge i vitögat för att ha sådana illusioner.

Frågan om barnet är naturligtvis den ömtåliga punkten. Den är ömtålig så till vida som den är en ekonomisk fråga. En kvinna önskar i allmänhet alltid barn med den man hon älskar. Men det är mig absolut omöjligt

att se, hur barnalstringen, som staten pockar på, skall kunna nämnvärt ökas därigenom att den ogifta, självförsörjande kvinnan bevarar sin kroppsliga kyskhet.

Dessutom: det förefaller mig löjligt att haka sig fast vid barnfrågan. Det är som om de tingens ordning, vi nu leva i, vore definitiv. Det kan väl i Herrans namn inte dröja mera än en femtio år, förrän Europa kommit underfund med vanvettigheten i att kasta ut milliarder på härar och flottor. Några utav slantarna bör väl kunna gå till barnen.

Jag brukar ibland, när jag tycker det är ledsamt, roa mig med ett litet enkelt tankeexperiment. Jag blir alltid vid gott humör av det. Antag att för varje barn utöver det första, som föddes inom mindre bemedlade familjer, staten vore förpliktigad att betala en rundligt tilltagen, en effektiv summa — en summa, som var till verklig hjälp. Tycker du inte det skulle vara muntert att se ansiktet på dem, som hojta om vådorna av avbefolkning, när de fick se sina debetsedlar?

Det var Betty Bohlin. Hennes sociala patos fick man leta efter i lönestatistiker och realpolitik.

Och Harriet — — — Harriet? Var hade hon sin plats i kedjan? Han förlorade sin resonerande ton och sjönk tillbaka i känslolivet.

Och nu blevo snarkningarna från hippologen honom outhärdliga. Han fiskade upp nattroc-

ken ur sin Gladstonebag, krängde på sig morgontofflorna och gick under grymtningar från den andres brits ut i korridoren, där avstigande för Alvesta voro i färd med att ta på sig löskragarna. Det började dagas. Han torkade med handen imman från fönsterglasets och såg ut på de flyende enbuskarna.

Och Harriet, Harriet — — —? Var hörde hon hemma?

Han sade:

— Du är mitt hem, din själ och din kropp är mitt hem.

Han hade sagt det så högt, att en av Alvestaherrarna frågade:

— Vad sade min herre?

Han ryckte till, gick ännu längre bort och torkade imman från ett nytt fönster.

Han hade frågat Betty:

— Vad anser du om en kvinna, som till den man hon älskar säger, att hon förut gett sig åt en man utan att älska honom? Och utan att vara gift med honom.

Betty Bohlin hade svarat:

— Hon skulle inte ha sagt det.

Och hon hade tillagt efter en stund:

— Så ärliga kvinnor är Oss bara till skada.

— Realpolitiker!

Blanck fällde ned ett säte vid fönstret, satte sig och lutade huvudet i händerna.

För sju månader sedan hade han också rest söderut...

Han ryckte till:

— Kanske hon inte är i Köpenhamn.

Men hon kunde ej vara långt borta. Hon hade ju sagt, att hennes far ej gärna såg, att hon flackade omkring längre.

Han fick ett rum på Bristol, beställde ett bad och en läkareförteckning.

Han läste:

Kaj Kemner. D:r Med. Invärtes sjukdomar. Bredgade 24. Mottagning: måndagar, onsdagar, fredagar och lördagar 2—4.

Han fick penna och papper och skrev:

Kära Harriet!

Jag kom till Köpenhamn för en halvtimme sedan. Du anar säkert varför.

Förlåt mig.

Du är mitt hem.

Jag stannar inne, till dess jag fått svar från dig.

Bengt.

Han ringde på en vaktmästare:

— Kör i väg med det här genast. Sök helst att lämna det åt damen personligen.

Efter att ha gjort toalett gick han ned, blev stående och hängde i hallen i väntan på vaktmästaren.

Efter en kvart kom han tillbaka.

— Träffade ni damen hemma?

— Ja.

— Vad sa hon?

— Hon tackade.

— Öppnade hon inte brevet, medan ni var där?

— Nej.

— Jag sitter inne i kaféet. Underrätta mig ögonblickligen, om någon skulle fråga efter herr Blanck.

— Ska ske!

Han gick in och satte sig vid ett fönsterbord, såg ut på torget, mänskorna och rådhuset. Det slog honom att rådhuset blivit mindre vackert sedan den tid, då han var student. Han såg på mänskorna. Och det slog honom, att var femte välklädd mansperson bar på en sådan näsa, som judarna enligt Chamberlains försäkran fått i arv av hetiterna.

— Har där inte kommit något svar ännu?

Han gick ut i hallen och hörde sig för hos portiern.

— Nej, ingen har varit här.

— Glöm inte att underrätta mig ögonblickligen, när någon frågar efter herr Blanck. Jag sitter inne i kaféet vid ett av fönsterborden.

Han satt åter och såg ut på mänskorna. Se där passerade en semit till! Besynnerligt folk! Underligare ju närmare man lärde känna dem. Han hade i Paris ofta varit tillsammans med en mycket sympatisk dansk jude. Han levde bland sina böcker mitt i det småborgerliga judekvarteret kring rue Cadet. Han levde ytterst

sparsamt och metodiskt. Han hade en bok, där han skrivit upp alla de skällsord, han hört på judar under en fyrtiofemårig vandring från Vilna i Lithauen, där han var född, över Stockholm, Köpenhamn, Hamburg till Paris med det längsta uppehållet i Köpenhamn. En gång — — — se där var en till! — — — en gång då han och en norsk skald och Blanck suttit tillsammans och skalden och Blanck voro på sin tredje whiskygrogg hade Blanck sagt någonting om judarna. Dagen efter, klockan åtta på morgonen, kom Viloner (det var hans namn) upp till Blanck för att få det exakta uttrycket, han använt sig av. Men han mindes det inte längre. Viloner var otröstlig. Han hade aldrig hört det förr och hade hoppats att få införliva det med sin samling. Han sade:

— Där ser ni nackdelen av att dricka whisky.

Och Blanck hade svarat:

— Ja, men om jag inte druckit två whisky förut hade jag helt säkert inte hittat på uttrycket. Det är alltså hugget som stucket.

— Ja, men förfärligt ledsamt är det.

— — — Att det aldrig kom något svar.

Han gick ut igen till portiern.

— Nej, ingen har varit här.

— Glöm inte att underrätta mig ögonblickligen. Mitt namn är Blanck. Jag sitter inne i kaféet vid ett hörnbord, det andra hörnbordet härifrån räknat.

— Skall ske!

— — — Men det intressanta med Viloner var hans zionism.

Blanck hade frågat:

— Ska ni ha kungadöme eller republik?

— Helst skulle vi vilja stå under engelskt protektorat.

Och han hade tillagt med ett skälmaktigt leende:

— Vi måste ha någon att lura. Och då är engelsmannen den bäste. Han är gentleman, låtsar som ingenting och tar skadan igen på annat sätt och dubbelt.

Viloner var zionist på ett alldeles särskilt intressant sätt. Han ville framför allt ha de bildade judarna tillbaka till Palestina. Han hade sagt flera gånger:

— Vad det nu kan bero på: faktum är att ju längre västerut de bildade bland oss kommer, ju värre blir vi. Vi blir nästan som de kristna. Den första generationen är bra, den andra också, stränga mot sig själva och ömhjärtade mot andra. Men den tredje generationen blir lika de kristna rika människors söner och bedrövligt nog ofta en smula värre. De blir antisemiter. Det är därför just de, som behöver vända tillbaka till Palestina, komma bort från den västeuropeiska slappheten i känslolivet och leva upp i jämnhöjd med våra traditioner.

— — — Kom det aldrig något svar!

Han gick åter ut och började promenera av och an i hallen.

Plötsligen blev han stående som om han bokstavligen och ögonblickligt blivit lamslagen.

Nedför trappan, som ledde upp till våningen kom Kartshagin.

— Ah, mon cher, ni här! Vilken överraskning! Det är tack vare er jag kom hit. Jag reste ett par dagar efter det vi träffades sist. Förtjusande stad. Jag har just stämt möte med fröken Kemner. Au revoir.

Blanck vacklade uppför trapporna. Gång på gång måste han stanna och stödja sig mot ledstången. Det var som om benen ville vika sig under honom.

Inne på sitt rum kastade han sig handlöst på sängen och stönade högt.

Ibland sökte virrvarret i hans hjärna ordna sig till tankar:

— Flyktighet — — — En kvinna som ger sig utan att älska — — — Flyktighet — — — En kvinna som — åååh — — — Flyktighet — — —

Det knackade flera gånger på hans dörr, innan han hörde det.

Det var ett stadsbud med ett brev.

Han slet upp det, men måste badda sitt ansikte med vatten, innan han kunde läsa det:

Jag förlåter dig gärna. Men om det är sant vad du säger, att jag är ditt hem, då beklagar jag dig uppriktigt. Ty i så fall är du hemlös.

Detta borde egentligen vara allt jag skulle säga dig. Men jag tror jag känner dig. Och därför skall jag tillfoga några rader. I händelse

du en dag — jag vet inte när eller ens om —
men i händelse du skulle en dag få höra att jag
gift mig med Oleg Kartshagin, så ber jag dig
vara övertygad om att det inte sker av flyk-
tighet. Jag älskar honom inte och han vet det.
Men jag längtar efter ett hem. Och han är en
mänska.

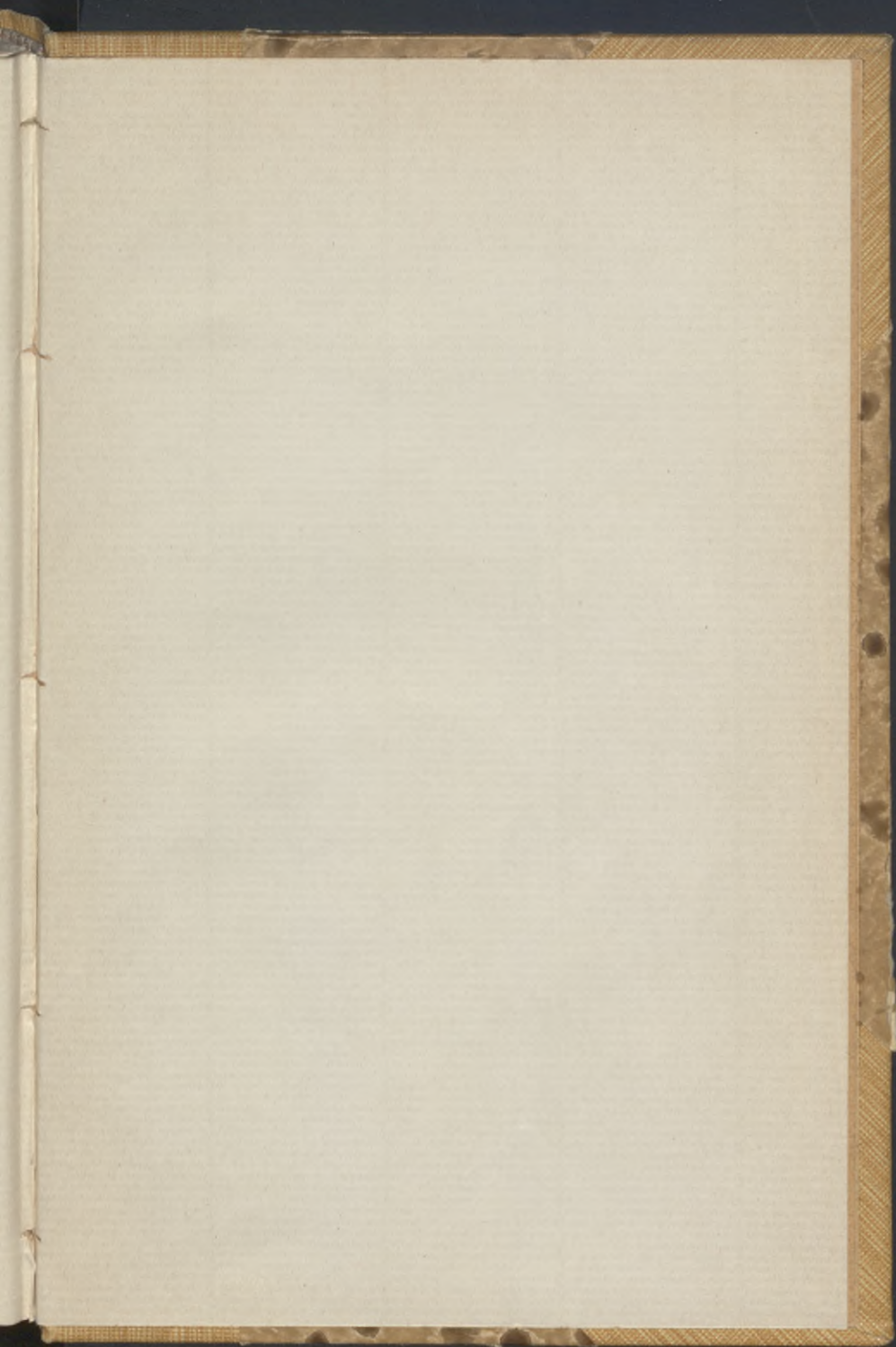
Harriet.

— — — — —

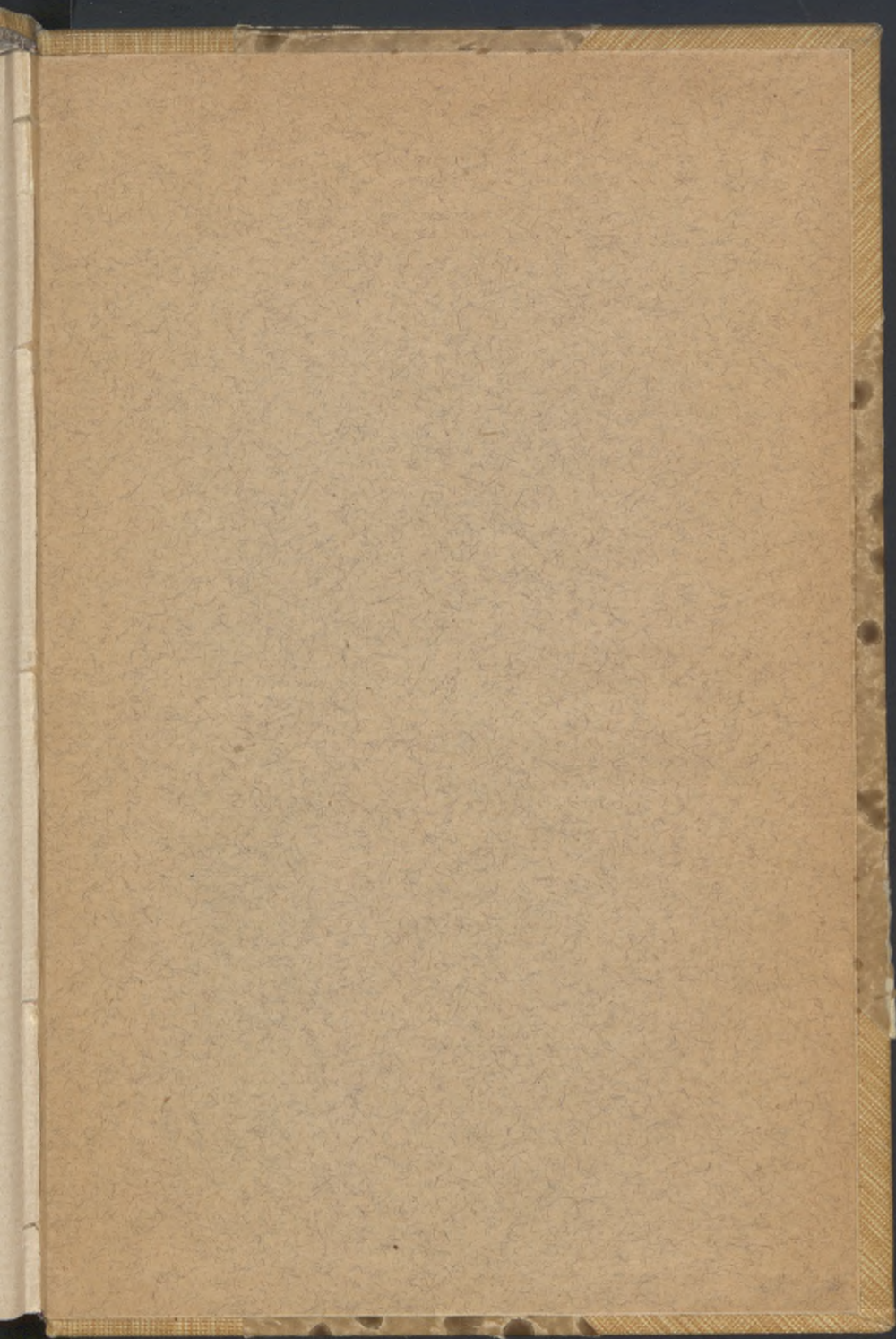
Blanck lämnade ej sitt rum under hela dagen.
Han låg för det mesta framstupa på sängen.

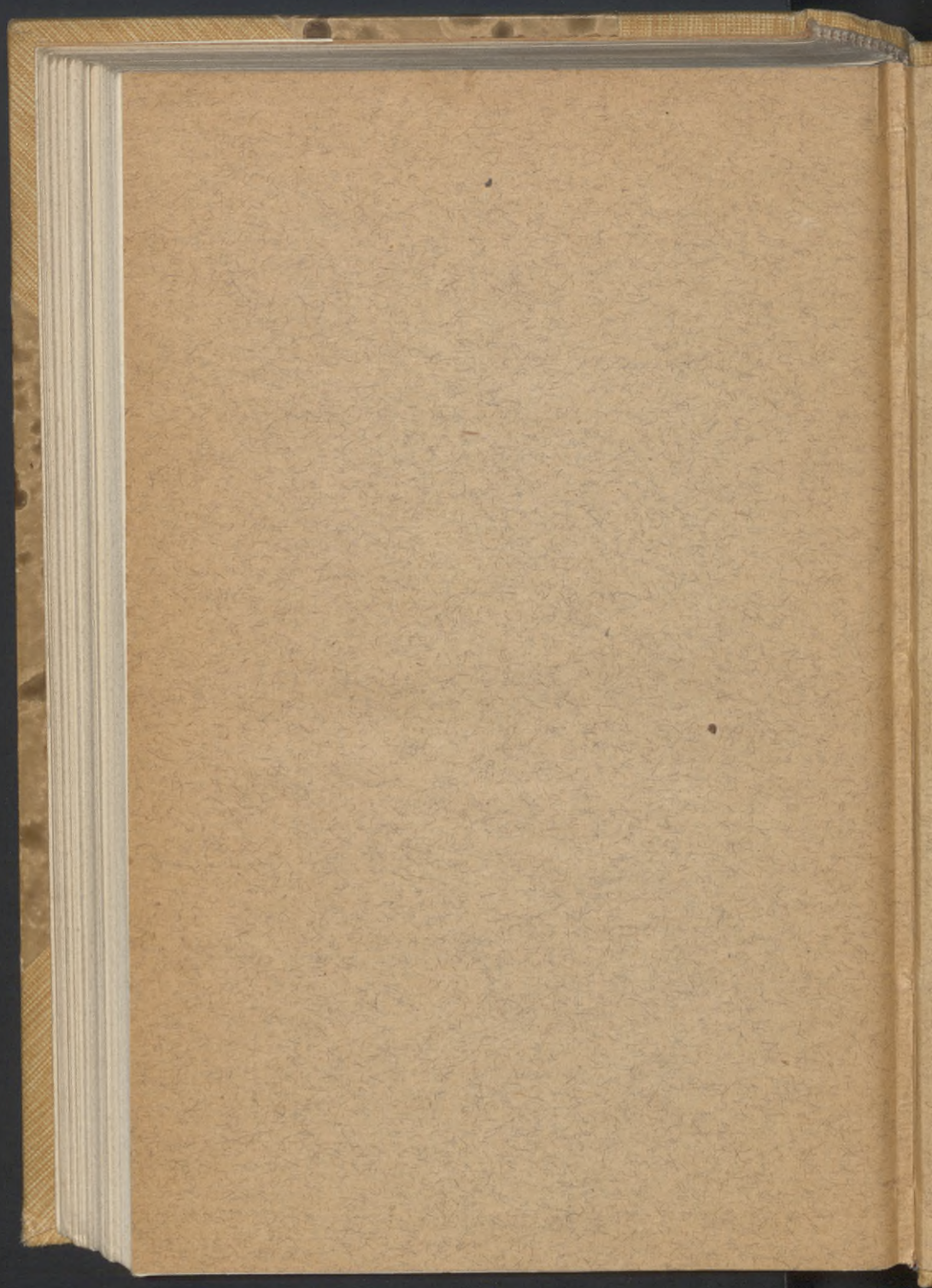
Men vid sjutiden reste han sig upp och
ringde på räkningen.

11
Blat
2x

6000259524

Göteborgs universitetsbibliotek

